Хакыкат лтд. шти. Нешрияты

ХЕМПЕР СЫРЛАРЫНЫ АЧЯР

Тер име зден:
М. Сыддык Гумуш

Hakîkat Kitâbevi
Darüșșefeka Cad. 53/A P.K.: 35
34083 Fatih-ISTANBUL/TURKEY
Tel: 90.212.523 4556–532 5843 Fax: 90.212.523 3693
http://www.hakikatkitabevi.com
e-mail: bilgi@hakikatkitabevi.com
NİSAN-2013

Жами'ул-эзхер мүдир-и âм тассыкнамасыдыр:
Түркиеде Ыхлас Вакфы тарапындан язылан ве йыгналан, гошмача сахыпада атлары ве авторлары язылгы элли ики дин китабының нешредилмегине ве яйрадылмагына пәсгелчилик ёкдур. Эл-Каире 14.12.1994

Эзхер-и шериф
идаретүл-бухус
ветте'лиф веттержеме
мүдир-и âм К.К

ДУЙДУРЫШ: Мисионерлер христианлыгы яймага, яхудилер хахамларының бозук сөзлерини яймага, Стамбулдакы Хакыкат Неширяты ысламыети яймага, масонлар болса, динлери ёк этмәге чалышярлар. Аклы, ылмы ве ынсабы бар болан адам, буларың хайсының догрудыгына дүшүнер ве мунуң яйрамагы үчин көмек эдип, әхли ынсанларың сеадете говушмакларына себәп болар. Адамзада мундан гымматлы ве мундан пейдалы хызмат болуп билмез.

Baskı: İhlâs Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlâs Plaza No: 11 A/41
34197 Yenibosna-İSTANBUL Tel: 0.212.454 30 00

ЭПИЛОГ

Аллахү Тагала, Куръан-ы керимде, Маиде сүресиниң 82-нжи аятында (Ысламыетиң иң улы душманы еврейлер ве мүшриклердир) буюряр. Ысламыети ичинден опурмак үчин илкинжи гезек питне чыкаран Еврей Еменли Абдуллах бин Себедир. Хакыкы мусулман болан (**Әхл-и Сүннет**)е гаршы (**Шайы**) топарланшыгыны гурады. Хер асырда шайы алымы шеклинде орта чыкан еврейлер (яхудилер), бу пырканы гүйчлендирдилер. Еврейлериң ысламыете берен зыянлары хакында, Кувейтде (**Мектебет-үс-сахабет-ил-ысламиййе**) тарапындан чап эдилен (**Хыянет-үл-ехуд**) ве Бейрутда нешредилен (**Эр-реж-лүс-санем**) атлы китапларда гиңден беян эдилйәр. Иса алейхисселам гөге чыкарыландан соң, бозук Инжиллер языландыгы үчин, христианларың көпүси (**Мүшрик**) болды. Мүшрик болмадыкларам, Мухаммед алейхисселама ынанмаяндыклары үчин (**Капыр**) болды. Булара ве еврейлере (**Әхл-и китап**) дийилди. Ысламыет пейда болансоң, попларың орта асырдакы хәкимиетлери йыкылды. Ысламыети ёк етмек үчин мисионер (христианлыгы яймак үчин херекет эден адам) гурамаларыны гурдулар. Бу ишде иң нетижели ишләнлер иңлислер болды. Лондонда (Колониялар министрлиги) гурулды. Келләңе гелмежек яхуди хилегәрликлери билен ве харбы, сыясы гүйчлер билен ысламыете хүжүм этдилер. Колониялар министрлиги тарапындан хер үлкә иберилен мүңлерче ичалыларың бири болан Хемпер, 1125[м.1713] -нжи йылда Басрада Неждли Мухаммеди торуна дүшүрди, бирнәче йыл алдап гезди, соңра икиси билеликде (**Веххабы**) пыркасыны гурдулар ве Англиядакы колониялар министрлигиниң буйругы билен 1150[м.1738]-нжи йылда ыглан эдилди.

Хемпер, Иңлис Колониялар Министрлигиниң буйругы билен Мүсүр, Ырак, Эйран, Хижаз ве

халифелигиң меркези болан Стамбулда ичалылык этмек, мусулманлары алдава çалмак ве христианлыга хызмат этмек везипелери берлен иңлис мисионеридир. Ысламыетди душманлары, ысламыети ёк этмек үчин нәче чытрашсалар-да Аллахү Тагаланың бу нуруны асла сөндүрип билмезлер. Чүнки, Аллахү Тагала Куръан-ы керимде, Хижр сүресиниң 9-нжы аят-ы керимесинде ***(Бу куръан-ы саңа мен индердим. Оны мен горага аларын)*** буюрды. Ягны, капырлар Оңа зепер етирип билмезлер, Оны үйтгедип я-да бозуп билмезлер, О нуры асла сөндүрип билмезлер дийип билдирди. Он дөрт асырдан бәри мусулманлар Куръан-ы кериміиң ышыклы ёлунда ишләп, билимде, ахлакда, тебигы билимлерде, сөвдада ве сыясатда өңе гидишликлер газандылар. Бейик дөвлетлер гурдулар. Франциядакы 1204[м-1789]-нжи йылың революциясындан соңра, Европалы яшлар, бутханаларыны, руханыларың ахлаксызлыкларыны, зулумларыны, талаңларыны, яланларыны ве христиан дининиң бозуклыгыны гөрүп, христианлык-дан айрылмага ве мусулман я-да динсиз болмага баш-ладылар. Христианлыкдан узаклашдыкча-да тебигы би-лимлер ве технологияда өсүш газандылар. Себәби христианлык бу дүнйә үчин ишлемәге бөвет болярды. Бу яш неслиң, динлери яманлап язан китапларыны окан ве иңлислериң ыслама гаршы яланларыдыр-төхметлерине алданан кәбир мусулманлар-да динде гапыллыга ёл бердилер. Ысламыетден узаклашдыкча тебигы билимлерде ыза галдылар. Чүнки, ысламыет бу дүнйә үчинем ишлемәги эмредйәр.

Иңлис дөвлетиниң эсас сыясаты, дүнйәдеки, айратын хем Африкадакы ве Хиндистандакы байлыклары эксплуатирлемек, о тайдакы ынсанлары хайван ялы ишледип әхли газанчлары Англия акдырмакдыр. Адалаты, сөйгини ве ярдамлашмагы эмредеи ыслам динине говушанлар, иңлис жебир-сүтемлерине, яланларына бөвет болярлар.

Бу китабымызы үч бап эсасында тайярладык:

Биринжи бап иңлис ичалысының аидыш гиден сырлары барададыр. Бу бапда иңлислериң ысламыети ёк этмек үчин тайярлан бетпәл планлары билдирилйәр. Бап еди бөлүмден ыбарат.

Икинжи бапда иңлислериң планларыны дурмуша гечиришлери, дөвлет адамларыны дузага дүшүришлери, мусулманлара акыл алмаз дережеде сүтем эдишлери хем-де Хинд ве Османлы ыслам дөвлетлерини ёк эдишлери гүррүң берилйәр. Китабымызың бу бабы, Веххабыларың дузагына дүшен зоваллы мусулманларың, гапыллыкдан оянмакларына себәп болжак ве Әхл-и Сүннет алымларының язгыларына кувват бержек документлере байдыр.

Үчүнжи бап (**Хуласат-үл-келам**)дан терҗиме эдилендир, хак диниң ысламыетдигини субут эдйәр.

Милады	**Хижри шемси**	**Хижри камары**
2001	1380	1422

БИРИНҖИ БАП

Биринҗи Бөлүм

Хемпер шейле диййәр: Бейик Британиямыз өрән гиңдир. Гүн, деңизлериң аңырсында бир нәмәлимликде догушы ялы, гүнүң яшмасам бу деңизлериң гөзъетмезлигинде болуп гечйәр. Дөвлетимиз Хиндистан, Хытай ве Гүнорта-гүндогардакы колонияларында йүпи говшак тутяр. Бу мемлекетлер энтек долы элимизиң ашагында дәлдир. Эмма биз бу ерлерде өрән ишеңңир ве башарҗаң сыясат алып барярыс. Тиз вагтдан әхлиси элимизе гечер. Бу ерде ики хусус мөхүмдир:

1) Элимизе гечен ерлери элимизде саклап билмек.

2) Элимизе гечмедик ерлерәм эле гечирҗек болуп сынанышмак.

Колониялар министрлиги, бу ики везипәни амала ашырмак үчин, бу дөвлетлериң хер хайсы бабатдан комиссия ролуны ерине етирди. Министрликде ишләп башламсоң министриң маңа гөвни етди ве Гүндогар Хиндистан фирмасында бир везипә белледи. Дашындан гөрсең бу фирманың иши сөвда-сатык ялыды. Эмма асыл везипеси, Хиндистаны ве үммүлмез топракларыны эле гечирмегиң ёлларыны агтарярды.

Хөкүметимиз Хиндистан үчин ховсала дүшенокды. Себәби Хиндистанда дүрли миллетлер, дүрли дилде гүрлейән ве бәхбитлери бирбирине терс дүшйән халкыетлер барды. Хытайданам кән бир горкымыз ёкды. Себәби Хытайдакы буддизм ве конфечюс динлериниң җанланмагындан ховатыр эдиленокды. Себәби дурмуш билен хич хили багланшыгы болмадык бу ики үлкәниң халкында ватан сөйгүсинден нам-нышан ёкды. Шол себәпли Иңлис хөкүмети биынҗалык боланокды. Эмма гелҗекде йүзе чыкайҗак хадысалары гөзден даш тутмалы дәлди. Шонуң үчинем бу үлкелерде бөлүншик, гапыллык ве гарыплык, хатда сары кеселини дөретмек үчин хас соңракы йыллары гөз өңүнде тутан, өңден гөрүҗиликли планлар ишләп дүзйәрдик. Бу ики халкың дәп-дессурларына перде-

ленип, матлабымызы гизлин сакламак бизе башардярды.

Ыслам девлетлери халык ынҗалыгымызы бозярды. Әхлисәм бизиң пейдамыза болан, Хасса Адам билен (*Османлы девлетини гөз өңүнде тутяр*) бирнәче шертнама баглашыпдык. Колониялар Министрлигиниң тежрибели адамлары бу Хассаның бир асырданам аз вагтлык өмрүниң галандыгыны айдярлар. Мундан башга Эйран хөкүмети биленем бирнәче шертнамалар баглашып, бу үлкелериң икисине-де масон эдип етишдирен девлет адамларымызы ерлешдирдик. Пара, эрбет доландырыҗылык ве дини дүшүнҗеси ногсан доландырыҗыларың гөзел зенанлар билен мешгул болуп, везипелерини унутмагы бу ики үлкәниң билини омурды. Эмма муңа серетмезден, шу ашакдакы себәплер йүзүнден, эден ишлеримиз гарашян нетиҗәмизи бермез дийип эндише эдйәрдик:

1. Мусулманлар Ыслама өрән баглыдырлар. Хер бир мусулман, бир попуң христианлыга баглы болшы ялы, хатда ондан гүйчлүрәк Ыслама баглыдыр. Билниши ялы, попларың җаны чыкса-да христианлыгы чыкмаз. Мусулманларың иң ховплулары Эйрандакы Шайылардыр. Чүнки, олар шайы болмадыклары капыр ве нежис сайярлар. Шайыларың назарында христианлар порсан зир-зибилден энайы дәл. Ве, элбетде ынсан бар гүйҗи билен зир-зибили айырҗак болуп гайрат эдер. Бир гезек шайыларың биринден сорадым: (Нәме үчин христианлар хакында бейле пикир эдйәрсиңиз?) Алан җогабым: (Ыслам Пыгамбери хөкмүраван эрке эедир. Догры ёлы тапмагы ве Аллахың дини болан Ыслама гирмеги үчин рухы бабатда зор салды. Эйсем девлетем ховплы бир адамы мадды тайдан зор астында тутмаярмы? Сөзүни эден нежислигим мадды дәл-де, рухы зора тутма болуп, диңе христианлара дәл, бүтин сүннилере ве капырлара махсусдыр. Хатда бизиң өңки Эйранлы меҗусилеримизем, шайыларың назарында нежисдир.)

Оңа шейле диидим: (Өрән говы! Сүннилер билен христианларам Аллаха, Пыгамберине ве Кыямат гүнүне ынанярлар, нәме үчин олар нежисмиш?) Жогабы шу болды: (Нежислигиниң ики себәби бар: Бирринжиден, Хезрети Мухаммеди яланчы дийип гүнәкәрлейәрлер[1]. Бизем бу агыр төхметиң гаршысында (Саңа эзъет эдене сен-де эзъет эдип билерсиң) диен сөзи ятлап олара (Сиз нежиссиңиз!) дийййәрис). Икинжиден болса, христианлар Аллахың пыгамберине эрбет затлары төңкейәрлер. Мысал үчин, Иса алейхиссалам ичги ичерди, мелгун боландыгы үчин хажа чүйленди дийййәрлер.

Оңа ховпургап шейле дийдим: (Христианлар бейле диймезлер). Ол болса: (Ёк, сен билеңок, (китабы мукаддес)де шейле язылгы) дийди. Мен дымдым, себәби бу адам, икинжи хусусда болмаса-да илкинжисини хак айдярды. Жедели узалтмак ислемедим. Чүнки, ысламы эшикде болсам-да, менден шүбхе эдәймеклери даш дәлди. Шол себәпли мыдама жедел-лерден гача дурярдым.

2. Ысламыет бир вагтлар хөкмүрован ве хәким динди. Мусулманларам эзизди. Бу хошгылав ынсанлара, сиз

---

[1] Аслында, Пыгамберимизе яланчы дийип гара сүртжек болянлар шайылар ве христианлардыр. Шайыларың Куръан-ы кериме ве пыгамберимизиң хадыс-ы шерифине догры гелмейән ынанчлары, сөзлери ве бет ишлери (**Эс-Саваык-ул-мухрика**) ве (**Тухфе-и исна ашериййе**) ве (**Тейыд-и әхл-и сүннет**) ве (**Нахийе**) ве (**Эсхаб-ы кирам**) ве (**Хужеж-и катъыййе**) ве (**Милел ве Нихал**) ялы әхли сүннет китапларында билдирилип, хер хайсының жогаплары берлендир. (**Саваык**) авторы Ахмед ибни Хажер Мекки 974 (милады 1566)да Меккеде, (**Тухфе**) авторы Абдул Азиз 1239 (м. 1824)де Делиде, (**Тейид**) авторы ымамы Раббани Ахмед Фарукы 1034 (**м. 1624**)де Серхенд-и шерифде, (**Нахийе**) авторы Абдул Азиз Ферхареви 1239 (м. 1824)де, (**Эсхаб-ы кирам**) авторы Абдулхаким Арвасы 1362 (м. 1943)де Анкарада, (**Хужеж**) авторы Абдуллах Субейди 1174 (м. 1760)да Багдадда, (**Милел**) авторы Мухаммед Шихристаны 548 (м. 1154)де Багдадда вепат этдилер.

инди гул дийәймек кындыр. Ыслам тарыхыны пүчеге чыкарып, мусулманлара: "Бир заманлар элиңизе гечен ыззат ве хормат шол гүнки шертлер себәблидир. Ол гүнлер гитди, гайдып доланмаз" диймегимизем мүмкин дәлдир.

3. Османлы ве Эйранлыларың матлабымызы билип, планларымызы бозуп, тәсирсиз ягдая гетиреринден этияч эдйәрдик. Аслында, бу ики дөвлет эп-эсли гүйч йитирипди. Эмма, мал-мүлки, ярагы ве меркези хәкимиети боланлыгы үчин аркайын болуп билемзокдык.

4. Ыслам алымлары ынҗалыгымызы гачырярды. Себәби, Стамбул ве Эл-эзхер алымлары, Шам алымлары, Ырак алымлары өңүмизде гечилмез гала болуп дурды. Чүнки, олар дүнйәниң вагтлайын зовкы-сапасына гаршы, Куръан-ы керимиң вада берен Җеннетине гирмәге тайярланян ве бу ёллардан зерре ялыҗагам дәнмейән кишилерди. Халк олара табын болярды, хатда Солтанам олардан горкярды. Сүннилер шайылар ялы алымлара баглы дәлди. Себәби, шайылар китап окамаярды, диңе алымлары танаярдылар ве солтана етерлик дережеде вепадарлык гөркезмейәрдилер. Сүннилер болса, көп китап окап, алымлары ве солтаны тутярдылар.

Ягдай шейле болансоң, бирнәче гезек йыгнак этдик. Эмма, гынансагам хер сапар өңүмизде ёлуң беклидигини гөрдүк. Ичалыларымыздан гелйән хабарлар өверликли дәлди, конференциялары гарашылян нетиҗәни беренокды. Йөне, умытсызлыга дүшмейәрдик. Себәби, улудан бир дем алмак ве сабыр этмек бизиң адатымыздыр.

Бир гезек йыгнагымыза хут министриң өзи танымал поплар ве бирнәче специалистлер билен гелипди. Йигрими киши барды, үч сагатдан гowрак довам эден бу йыгнак нетиҗесиз галды. Йөне, попларың бири шей дийди: " Рахатсыз болмаң! Чүнки, христианлык 300 йыл зулум гөренсоң яйрады. Тамамыз, Месих, гайыплар әлеминден бизе назар салып, 300 йыл

соңра хем болса капырлары (мусулманлары гөз өңүнде тутяр) меркезлеринден чыкармак несип эдер. Биз кувватлы бир иман ве узын сабыр билен ярагланмалыдырыс. Хәкимиети эле гечирмек үчин әхли серишделери уланмалыдырыс ве бүтин ёллара баш уруп гөрмелидирис. Христианлыгы, Мухаммедилериң арасында яйратмага чалышмалы. Асырлар соңра бир нетиҗе алып билсегем бизиң үстүнлигимиз болар. Себәби аталар чагалары үчин ишлейәндир."

Колониялар Министрлигинде Англия билен бирликде Франция ве Руссиядан хем дипломатлар ве дин адамларының гатылмагында конференция гечирилди. Багтым чүвүпди. Министр билен арам говы болансоң менем гатылдым. Конференцияда, мусулманлары бөлүп, Испания киби, динлеринден чыкарып имана гетирмегиң (христианлашдырмагың) маслахаты эдилди. Эмма, алнан нетиҗе ене ислейшимиз ялы болмады. Мен бу конференциядакы бүтин геплешиклери (**Ила мелекүтил-Месих**) атлы китабымда яздым. Чуңлуклара көк уран әпет бир агаҗы гурадып, сөкмек кындыр. Эмма, биз кынчылыклары аңсатлашдырып еңип гечмелидирис. Христианлык яйрамак үчин гелен диндир. Муны бизе Месих вада этди, Мухаммеде гүндогар ве гүнбатардакы эрбет шертлер ярдам этди.

Бу шертлер айрылансоң өзи билен билеликде белаларам (Ысламы гөз өңүнде тутяр) экитди. Бу гүн канагатланма билен ягдайларың дүйпгөтер өзгерендигине шаятлык эдйәрис. Министрлигимизиң ве бейлеки христиан хөкүметлериң хыҗувлы ве ядавсыз ишлемеги нетиҗесинде мусулманлар ыза чекилип башлады. Христианлар болса гүйчленйәрлер. Асырлар боюнча йитирилен ерлери гайтарып алмагың пеллеси гелди. Бейик Британия Ысламыети ёк этмәге баштутанлык этди.

Хич киме шикаят этмен, агларын өз халыма,
Титрәрин гүнәкәр дей, середип ыкбалыма.

БАП-1
Икинжи бөлүм.

Хижри 1122 ве милады 1710-нжы йылда Колониялар Министри мени, Мусулманларың агзыны алардар ялы, мөхүм маглуматлары топламак үчин ичалы эдип Мүсүре, Ырага, Хижаза ве Стамбула ёллады. Шол бир вагтың өзүнде херекетли ве гарадан гайтмаз ене докуз адамы шол везипә белледи. Бизе герек болайжак пул, маглумат ве карта ялы герек-яраглары беренлеринден соң, дөвлет адамларының, алымларының, кетхудаларың атлары язылгы списокданам хер хайсымыза бирини бердилер. Хич ундуп билемок! Секретарь билен хошлашанымызда бизе шейле дийди: "Дөвлетимизиң гележеги башарныгыңыза, укыбыңыза баглыдыр. Шонуң үчинем иң соңкы гүйжүңизи аяман ишлемели борсуңыз."

Мен Ыслам бейиклериниң меркези болан Стамбула гаршы деңзиң үсти билен ёла дүшдүм. Асыл ишимиң гапдалындан о ерде Түркчәни сув ичен ялы өвренмелидим. Аслында өңрәкден бәри Лондонда эпейже түркчәни, Куръан дили болан арапчаны ве Эйранлыларың дили болан парсчаны өвренипдим. Эмма, бир дили өвренмек билен, бу дилде эдил шол ериниң халкы ялы гүрлешмек икиси бир зат дәлди. Чүнки, биринжиси үчин бирнәче йыл етерлик болса, икинжиси үчин мундан кән эссе көп вагт герек болар. Адамлар мүңкүр болмазлар ялы, түркчәни инчеликлери билен өвренмегим хөкманды.

Менден шүбхе эдерлер дийип бөврүм бүкгүлдәнокды. Себәби, мусулманлар, пыгамберлери болан Мухаммед алейхиссаламдан өвренишлери ялы, хошгылав, ачык гөвүнли ве пәли дүзүв адамлардыр. Олар биз ялы хер зада гөвни гаралып йөрен киши дәлдилер. Галыберсе-де, Түрк Хөкүметиниң хениз ичалылары тутуп билэйжек гурамалары-да ёкды.

Тапдан дүшүрен сыяхатдан соң, Стамбула бар-

дым. Өзүми Мухаммед диййип танатдым ве мусулманларың ыбадат ери болан метжиде гатнап башладым. Мусулманларың тертиплилиги, тәмизлиги ве гүнүне кайыллыгы хошума гитди. Бир гезек өз-өзүме: "Нәме себәпден бу бигүнә адамлар билен сөвешйәркәк? Месихиң бизе буйругы шейлемикә?" дийдим. Эмма мен деррев бу шейтаны(!) дүшүнжеден сыйрылдым ве везипәми долы дережеде ерине етирмек үчин өз-өзүме сөз бердим.

Стамбулда Ахмет эфенди атлы бир гожа алым билен танышдым. Онуңкы дек инчелиги, сап ве ачыкгөвүнлилиги, дөзүмсизлиги дин адамларымызың хич хайсында гөрмедим. Бу киши гиже-гүндиз Мухаммед алейхисселама меңзежек болуп жан эдйәрди. Оңа гөрә, Мухаммед пыгамбер иң кәмил, иң үстүн ынсанды. Оны хер зикр эденде гөзлериниң овасы яшдан доларды. Багтыма бу гезегем кимлигими, нирелидигими сорамады. Маңа: "Мухаммед эфенди" дийип йүзленерди. Сорагларымы жогапсыз гоянокды, мениң билен гатнашыгы ичгин ве мәхир долуды. Себәби, мени Түркийә ишлемәге ве Мухаммед алейхиссаламың халифесиниң көлегесинде яшамак үчин Стамбула гелен мыхмандыр өйдерди. Ёгсамам, шу бахана билен Стамбулда сакланмаклыга довам эдйәрдим.

Бир гүн Ахмет эфендә: "Мениң хич кимим ёк. Энем-атам өлди. Ызларында маңа гоюп гиден затлары-да ёк. Ишләп газанмак, Куръан-ы керими ве дин билимлерини өвренмек ислейәрин. Ягны, хем дүнйәми хем-де ахыръетими газанмак үчин ыслам меркезине гелдим" дийдим. Сөзлериме бегенип, хош болды ве хошнутлык билен шейле дийди: "Үч зат себәпли саңа хормат гоймак герек" дийди. Сөзлерини болшы ялы язярын:

1-Сен -мусулман. Әхли мусулманлар догандыр.

2-Сен -мыхманымыз. Ресулуллах "саллаллаху алейхи ве селлем" шейле эмретди - Мыхмана хөдүркерем эдиң! -

3-Сен ишлемек ислейәң. "Зәхмет чекен Аллахың достудыр" диен хадысы-шериф бардыр.

Бу сөзлер гөвнүме ярады. Өз-өзүме: "Кәшгә христианлыкда-да шейле хакыкатлар болсады. Арман ёк-да." дийип ахмыр чекдим. Йөне мени хайрана гойян зат, шейле бейик диниң кәбир гедем ве дурмушдан бихабар адамларың йүзүнден чөкүп баршыды.

Ахмед эфендә:

— Куръан-ы керими өвренесим гелйәр - дийдим.

— Баш үстүне. Өвредейин - дийди.

Фатиха сүресинден башладык. Куръан-ы Керими окамага башламаздан озал өзи билен биле маңа-да тәрет алдырярды. Оканларымызың маныларыны дүшүдирйәрди. Кәбир сөзлери окап билмән хорланардым. Ики йылың ичинде Куръан-ы Керими башдан соңа ченли окадым.

Мусулманларың тәрет диен затлары кәбир агзалары ювмакдан ыбаратдыр: 1) Йүзи ювмак 2) Бармаклардан башлап тирсеге ченли саг эли ювмак. 3) Бармаклардан башлап тирсеге ченли сол эли ювмак. 4) Башы, гулакларың аркасыны ве бойны месх этмек. 5) Аяклары ювмак.

Мисвак уланмак такатымы алярды. Мисвак, мусулманларың тәретден өң агыз ве дишлерини арассалаян бир агач чыбыжагыдыр. Бу агаҗы агза ве дишлере зыянлыдыр өйдердим. Кәте диш этлерими ганадярды. Уланмасамам болҗак дәлди. Себәби, олара гөрә, мисвак уланмак Пыгамбер алейхиссаламың мөхүм сүннетидир. Хакыкаттан-да кән вагт гечмәнкә дишлеримиң ганамасы галды. Бу агаҗың өрән пейдалыдыгыны ныгтаярдылар. Иңлислериң аглабасында бар болан, агзымдакы эрбет ысдан намнышан галмады.

Стамбулда, аз-овлак пул берип бир метҗидиң хызматчысының янында ятярдым. Хызматчының ады Мерван эфенди. Мерван, Мухаммед алейхиссаламың бир сахабесиниң адыдыр. Өрән гыңыр адам. Ады билен өвүнип: "Оглуң болса адыны Мерван гой. Чүнки, Мерван Ысламың бейик мүҗахидлериндендир." диерди.

Агшам нахарымы Мерван эфенди тайынлаярды. Җума гүни мусулманларың байрамы боланлыгы үчин

ише гидемокдым. Хепдэниң бейлеки гүнлери Халид атлы бир уссаның янында ишлейәрдим. Пулумы хер хепдәниң соңунда алярдым. Эртир ирден гүнорта ченли ишләниме, ишчилерине төлейәнининиң ярысыны берйәрди. Усса, эли сыпынса Халид бин Велидиң үстүнликлеринден сөз ачарды. Халид бин Велид, Мухаммед алейхиссаламың достларындан бири, бейик мужахитдир. Көп ысламы забт этмелере гатнашыпды. Йөне Омар бин Хаттабың оны везипесинден бошатмагы уссаны гынандырян затларың бириди.[1] Халид усса ахлаксыз ве өрән гахарҗаң адамды. Нәме үчиндир, маңа ынанарды. Белкем-де, сөзүнден хич чыкмаянлыгым үчин маңа бил баглаярды. Ялңыз вагтлары шеригата кән бир әхмиет бермезди. Йөне, үлпетлериниң янында шеригатың эмирлерини ерине етирйәрди. Җума намазыны кылярды, галаныны билемок.

Эртирлигими дуканда эдинйәрдим. Ишден соң өйлән намазы үчин метҗиде гидип тә икиндә ченли шол ерде вагтымы гечирйәрдим. Икинди намазындан соңра, Ахмет эфендиниң өйүнде 2 сагат чемеси вагт Куръан-ы керим, арапча ве түркче дерслер алярдым. Хер хепде айлыгымы, ыхлас билен окадяндыгы үчин, оңа берердим. Хакыкатдан хем Куръан-ы керими, Ыслам дининиң эсасларыны, арабы ве түрки диллериң инчеликлерини өрән говы дүшүндирйәрди.

Ахмет эфенди саллахлыгымы билип, гызларының бирини маңа бермекчи болды. Мен онуң бу теклибинден кес-келләм боюн гачырдым. Эмма, ол хөчҗетлик билен өйленмегиң Пыгамбериң сүннетидигини, пыгамбериң хем: "Мениң сүннетимден йүз өврен, менден дәлдир" диендигини ныгтаярды. Бу ваканың, арамызы бозаймагының даш дәлди-гине гөзүм етенден соң оңа ялан сөзледим: "Мениң җынсы эҗизлигим бар". Шейдип көне достлугымызы бозман сакладым.

---

[1] Халид бин Велидиң ерине Убейде бин Җеррах гечириленсоң, онуңам еңишлери довам этдирмеги, еңшиң Халид себәпли дәл-де,. Аллаху Тагаланың көмеги билен газанылянды гы мәлим болды.

Стамбулда ики йыллык мүддетим долансоң Ахмет эфендә инди Ватаныма доланжакдыгымы айтдым.

- Гитме, нәме үчин гидйәрсиң? Стамбулда нәме дийсең тапылар. Аллаху Тагала бу шәхере, дин ве дүнйәни бирликде бериндир. "Энем-атам өлди, доганларымам ёк" дийипдиң. Бейле болса Стамбула ерлеш, шу ерде мекан тутун" дийди. Ахмет эфенди маңа өвренишипди, менден айрыласы геленокды. Шонуң үчинем алып галҗак болуп аяк дирейәрди. Эмма, ватаны борҗум барды. Лондонда, Министрликден мениң Стамбул барадакы рапортыма гарашярдылар. Стамбулда яшан вагтым хер ай министирлиге гөрен-эшиденлерими хабар берйәрдим. Бир гезек рапортымда, "Яныма ишлейән адамым маңа эрбет ниет билен якынлашҗак болайса нәме эдейин?" дийип сорадым. Җогапда: "Бу иш максадыңа етмеги аңсатлашдырян болса, эдип билерсиң "дийип язылгыды. Җогабы окап, ганым депәме урды. Дүнйә башыма йыкыландыр өйтдүм. Мен бу хебес ишиң Англияда яйгындыгыны билмән дурамокдым. Йөне, ёкардакыларың бейле буйрук берип билҗеги ятсам-турсам келләме гелмезди. Нәдейин, кәседәки сувы соңкы катрасына ченли ичмекден башга чәрәм ёкды. Шонуң үчинем сесими чыкарман везипәме довам этдим.

Хошлашҗак вагтымыз Ахмет эфенди гөзлерини яшлап, хамсыгып дуршуна: " Гузым! Сени Худая табшырдым. Пелек ишидир, эгер ене Стамбула гелмек миессер этсе мени хем ятла. Өлендигими эшитсең рухума Фатиханы ока. Ресулыллахың янында магшар гүни душушарыс" дийди. Менем хапа болдум, дамагым долуп дурды. Эмма, везипәм дуйгуларымдан хас үстүнди.

Ынсана садыклык ярашар, эҗир чексе-де, догруларың көмекчисидир, хезрети Аллах!

БИРИНҸИ БАП
Үчүнҗи Бөлүм

Эгиндешлерим менден озал Лондона дөнүп, министирликден тәзе буйруклар алыпдырлар. Менем доланып барамсоң, тәзе табшырыклар алдым. Гынансак-да, ызына гайдып баран бары алты адамды.

Галан дөрдүң бири, секретарың айтмагына гөрә, мусулман болуп Мүсүрде галыпдыр. Муңа серетмезден, секретарың кейпи көкди. "Хич киме сыр бермәндир" дийййәрди. Икинҗиси Руссия гидип шо тайда галыпдыр. Рус асыллы бириди. Белкем-де, колониялар министрлигинде Орсъедиң хасабына җансыз болуп ишләндир, инди болса, ишлерини битирип ызына доланандыр өйдүп ахмыр чекйәрди. Үчүнҗиси болса, ене секретарың гүррүң бермегине гөрә, Багдат төврегинде гарахассалыкдан өлүпдир. Дөрдүнҗисини министрлик Емениң Сан'а шәхерине ченли ызарлапдыр. Бир йыл чемеси вагт рапортлары гелип дурупдыр. Ондан соң хабар-хатыр болмандыр. Министрлик онуң ниредеди-гини билҗек болуп, шунча гөзлесе-де, пейдасы болман-дыр. Министирлик бу дөрт адамың гайыплыгыны, өвезини долуп болмаҗак агыр йитги хасаплаярды. Чүнки, биз везипелери бейик, илаты аз миллетдирис, шонуң үчинем, хер адам үчин титизлик билен хасап йөредйәрис.

Секретарь бирнәче рапортларымдан соң, әхлимизиң ишлеримизи гайтадан гөзден гечирмек үчин йыгнак этди. Эгиндешлеримиң ызяныңдан менем доклад этдим. Мениңкиниң кәбир ерлерини белләп алдылар. Министр билен секретарь битирен ишлерим үчин мени гутладылар. Эмма, маңа етен үчүнҗиликди. Биринҗилиги эгиндешим Георге Белкуде, икинҗилиги болса Хенри Франсе эләпди.

Түркче ве Арапчаны, Куръан-ы Керими ве шеригаты өрән говы өвренипдим. Йөне, министрлиге Османлы дөвлетиниң асгын ерлерини гөркезип

билэйжек рапорт тайярлап билмэндим. Ики сагат довам эден йыгнакдан соңра, секретарь мунуң себэбини сорады. Мен оңа: "Асыл везипэм дил ве Куръан, хемем шеригаты өвренмекди. Башга ишлер үчин вагтым болмады. Йөне, бу сапар элимден геленини аямарын" дийип, җогап бердим. Ол: "Сең башарҗакдыгыңа гөзүм етйэр, биринҗи болмагыңы ислейэн" дийип, сөзүне дынгы берди-де, довам этди - Хемпер, саңа бу гезек ики табшырыгымыз бар : **1)** Мусулманларың асгын ерлерини хем-де оларың беденлерине гирип парчаламага көмек этҗек нокатлары тап. Аслында, душманыңы еңмегиң ёлы-да шудур. **2)** Шол нокатлары тапып, айданымы берҗай этсең (Ягны, мусулманларың арасыны ачып, бир-бирине өч этсең) иң башарҗаң ишгэрлеримизден бири боларсың, министрлигиң медалынам аларсың."

Лондонда алты ай болдум. Дайымың гызы Мария Швай билен гош бирикдирдик. Өйленен вагтым мен 22, ол 23 яшындады. Мария Швай орта халлы, медениетли, дийсең гөрмегей гызды. Дурмушымың иң багтыяр гүнлерини онуң билен билеликде гечирдим. Гелним хамыла вагты, Ырага гитмели дийип, буйрук гелди.

Оглумың дүнйэ инерине гарашып йөрендигим үчин, бу хабар мени гынандырды. Эмма, ватана болан ыхласым ве эгиндешлеримиң арасында биринҗи болмак, мешхур болмак хөвеси, гелнимден ве аталык дуйгусындан агыр гелди. Шонуң үчинем, ойланып дурман табшырыгы кабул этдим. Машгалам, чагамыз болянча ишлери соңа гоймагымы ислейэрди. Эмма, сөзлерине питива этмедим.Хошлашык вагты икимизем агладык. Гелним: "Хат язмагы унутма. Менем тэзе ве гызылдан гымматлы дурмушымыз барада язып дурарын" дийди. Калбыма гозгалаң дүшди. Тас, гитмекден йүз өврүпдим. Эмма, дуйгуларыма эрк этмеги башардым. Онуң билен хошлашып, соңкы таглыматлары алмак үчин министриң бинасына гелдим.

Алты ай соңра, Ырагың Басра шәхеринде гезип йөрдим. Бу шәхериң бир бөлеги сүнни, бир бөлеги болса шайыдыр. Бирнәче халкыети өзүнде жемлән Басрада арап, парс ве биразрагам христиан барды. Өмрүмде биринжи гезек шайылар ве парслара шу ерде душдум. Ери гелен вагты, шайылык билен сүннилик хакында гүррүң берейин:

Шайылар Мухаммед алейхиссаламың гызы Патманың адамсы ве Мухаммед алейхиссаламың ики доганогланы Алы бин Эбу Талибе табындырыс диййәрлер. "Мухаммед алейхиссалам, өзүнден соң Алыны ве онуң огулларыны болан он бир ымамы (**халыф**) эдип белләпди" диййәрлер.

Мениң пикиримче, Алының, Хасаның ве Хүсейиниң баштутанлыгы барада шайылар догры айдярдылар. Чүнки, ыслам тарыхындан билишиме гөрә, Алы халыфы болуп билжек парасатлы, гүйчли ве үстүн адам экен. Хасан ве Хүсейин хакында айдыланларам кабул эдйәрин. Эмма, мени иңкисе гидерйән зат, Мухаммед алейхиссаламың Хүсейиниң оглуны ве агтыкларындан секиз санысыны халыф эдип беллемесиди. Себәби, Мухаммед алейхиссалам Хүсейиниң хениз чага вагты вепат эдипди. Мундан секиз агтыгының болжагыны нәдип билдикә? Эгер, Мухаммед алейхиссалам хакыкатданам пыгамбер болса, Месихиң (Иса пыгамбериң) гелжекден хабар берши ялы, Аллахү Тагаланың билдирмеги билен гелжеги билмеги мүмкин. Эмма, биз христианлар Мухаммед алейхиссаламың пыгамберлигинден шүбхеленйәрис.

Мусулманлар - Мухаммед алейхиссаламың пыгамберлигиниң делили кәндир. Буларың бириси-де Куръандыр - диййәрлер. Куръаны окадым, хакыкатданам, баха бичилмез китапды. Хатда Төвратдыр Инжилденем үстүн китап. Себәби дийсең ичинде дессурлар, ызамлар ахлак барада ве ш. м-лер бардыр.

Мухаммед алейхиссалам ялы соватсыз бир кишиниң, бейле бейик китабы нәдип гетирип билен лигине хайран галярын. Көп окан, көп ерини сыяхат

эден адамданам ёкары бир ахлака, зехине ве шахсыете ненеңси эе болуп билдикә? Ёгса, булар Мухаммед алейхиссаламың пыгамберлигиниң субутнамасымыка?

Мухаммед алейхиссаламың пыгамберлиги хусусында хакыкаты билмек үчин, мыдам гөзлег ве барлаг ишими довам эдйәрдим. Билесигелиҗилыгим халыс гүнүме гоймансоң, бир гүн Лондонда попларың бирине бу меселе барада дил ярдым. Көре-көрлүк ве хөтҗетлик билен гүрледи. Ынандырыҗы җогаплар берип билмеди. Түркиеде бирнәче гезек Ахмет эфендиденем канагатланарлы җогап алып билмәндим. Догрусы, менден шүбхеленмесинлер дийип, Ахмет эфендиден бу меселәни ачык-ачык сорап билмәндим.

Мен Мухаммед алейхиссалама өрән баха берйән. Шүбхесиз Ол, окан китапларымыздакы, Аллахың Пыгамберлериндендир. Эмма, мен христиан болмак билен, энтәк Онуң Пыгамберлигине иман эдемок. Шүбхесиз Ол-парасатлыларың парасатлысыдыр. Сүннилер болса - Мусулманлар, Пыгамбер арадан чыкансоң Эбу Бекир, Омар, Осман ве Алыны баштутанлыга лайык гөрдүлер - дийййәрлер.

Бейле җеделлер, әхли динлерде, айратынам христианлыкда көп боляр. Омар-да, Алы-да вепат эдендиклери үчин, бу җеделлери довам этдирмегиң берҗек пейдасы ёк. Мениң пикиримче, мусулманлар акыллы болсалар, гечен гүнлери дәл-де, бу гүнүни пикир этме-лидир.[1]

---

[1] (Халифелик) барасында гүрлешмек ве ынанмак шайылыгың эсасларындандыр. Сүннилере гөрә, бу хакда геп ач-мак хөкман дәл. Яш иңлис, дин билимлери билен дүнйә билим-лерини гарҗашдыряр. Мусулманлар, онуң-да айдышы ялы, дүнйә билимлеринде мыдама тәзеликчи болуп, өңе гидипдирлер, тебигы билимлерде, технологияда, хасапда, архитектурада, медицинада акла ве теҗрибә даяныпдыр. Христианлар болса, тебигы билимлерде өңе гидишли-ги гүнә сайып, дини болса акылларына гөрә үйтгетдилер. Мешхур италян билим адамы Галилей мусулманлардан ер шары-ның айланянлыгыны өвренип, муны дине гетиренлиги үчин монахлар тарапындан нәлетли дийлип ыглан эдилди

Бир гүн Колониялар Министрлигинде сүнни ве шайы давасындан сөз ачып: "Мусулманлар дурмуша дүшүнселер араларындакы сүнни ве шайы жеделлерини гойболсун эдип бирлешерлер" дийдим. Бириси деррев сөзүми кесди: "Сениң везипәң бу даваны көрүклемекдир, мусулманларың нәденде бирлешжекдигини пикир этмек дәлдир."

Ырага сары ёла дүшжек вагтым, секретарь эгниме элини гойды: "Хемпер, шуны унутма, Аллах, Хабыл ве Кабылы ярадандан бәри, адамзадың арасында тебигы гөреш бардыр. Бу дүшүнишмезчиликлер тә Месих (Иса пыгамбер) гайдып гелйәнчә довам эдер. Реңк, тире-тайпа, топрак, милли ве дини оңшуксызлыклар мунуң айдың мысалы.

Бу сапаркы везипәң бу оңшуксызлыклары дүйптейкары билен өвренип, министрлиге маглумат бермекдир. Мусулманларың арасындакы бу оңшуксызлыгы көредип билсең, Англия иң уллакан хызматы этдигиң болар.

Биз иңлислер, рахат яшамагымыз үчин, бүтин дүнйә дөвлетлеринде ве колонияларымызда питне ве айрачылык чыкармага мөжбурдырыс. Османлы дөвлетинем диңе питне чыкарып, йыкып билерис. Ёгсам, саны аз миллет, саны көп болан миллете нәдип хөкүм эдип билер? Бар гүйжүңи гайгырма-да, асгын ерлерини тапып, шол ерден ичлерине гир. Ядындан чыкарма Османлы дөвлети ве Эйран хәзир өрән кын дөври башдан гечирйәр. Сениң ишиң халкы өз доландырыжыларына гаршы аякландырмак. Тарых, "Бүтин революцияларың, халкың гозгалаңындан башландыгына" шаятдыр. Мусулманларың агызлары аларып, араларына тов дүшенсоң олары аңсатжак ёк эдерис" дийди.

лардан ер шары-ның айланянлыгыны өвренип, муны дине гетиренлиги үчин монахлар тарапындан нәлетли дийлип ыглан эдилди ве зындана атылды. Диңе, айлананок дийип, тоба эденсоң гутулмагы башарды. Мусулмунлар дин, иман меселесинде акла дәл-де,

БИРИНҖИ БАП
Дөрдүнҗи бөлүм.

Басра барып, бир метҗиде ерлешдим. Метҗидиң ымамы шых Омар Таы атлы, арап асыллы, сүнни адамды. Онуң билен таншып, сөхбете башланымызам шолды велин, менден шүбхеленип сораг ягдырып башлады. Бу ховплы гүррүңдешликден шейле халас болдум: - Мен Түркийәниң Ыгдыр диен ериңден. Стамбулдакы Ахмет эфендиниң талыпларындан болуп, Халид атлы уссаның янында ишледим - дийип мүмкин болдугындан, Түркиеден гөрен-эшиден, өвренен маглуматларымы айдышдырдым. Биразаҗыгам түркче гүрледим. Ымам гөзлери билен үмләп, бириңден мениң Түркче догры гүрләп-гүрлемейәндигими сорады. Хәләм ол, арасса гүрлейәндигими айдансоң, йүрегим ерине гелен ялы болды. Эмма, узага чекмеди. Арадан бир нәче гүн гечeнсоң, ымамың маңа ынанмазчылык эдйәндигини аңдым. Көп вагт гечмәнем, велаят хәкими билен арасында оңшуксызлык ве душманчылыгың бардыгыны өврендим. Шых Омар эфендиниң метҗидиңден айрылып, мыхман-медиваның, чет юртлуларың дүшлег ери болан кервенсарайдан кирейине җай тутуп, шо ерик гөчдим. Кервенсарайың эеси Мүршид эфенди акмак адамды. Хер гүн, эртир азаны окалып-окалманка, гапыны батлы-батлы какып, мени укудан оярарды. Оңа межбур боюн болярдым. Ойканҗырап ятман, деррев еримден туруп эртир намазымы окаярдым. Бир гүн маңа: "Эртир намаздан соңра, Куръан-ы Керим ока" дийди. Мен: -Куръан-ы Керим окамак парз дәл ахыры. Нәме үчин ока дийип, аяк дирәп дурсуң? - дийдим.

диңе Куръан-ы кериме ве хадыс-ы шерифлере уйярлар. Акла сыг- маҗак бу меселелери христианлар ялы үйтгетмейәрлер.

-Бу вагтда укламак, бу ердәкилере ёксуллык ве бетбагтлык гетирер - дийип, жогап берди.

Онуң бу буйругынам бержай этмекден башга чәрәм ёкды. Ёгса, коварын дийип горкузярды. Гүнде даң билен эртир намазымы кылып, бир сагатданам говрак вагт Куръан-ы Керими окаярдым.

Бир гүн Мүршид эфенди яныма гелди-де: "Сен бу жая геленинден бәри башыма бела гелйәр. Мен муны сениң аягың дүшмедигинден гөрйән, себәби, сен саллах. Саллахлык болса, угурсызлык гетирйәр. Сен я өйлен я-да бу ерини терк эт" дийди. Оңа өйленер ялы пулумың ёкдугыны айтдым. Ахмет эфендә берен жогабымы оңа берип билжек дәлдим. Себәби, Мүршид эфенди дийилйән адам, догры сөзләп-сөзлемейәндигими билмек үчин эшиклерими сыпырып, барлап гөрмекденем гайтжак адам дәлди.

Бей диемсоң Мүршид эфенди : "Эй, иманы говшак бенде! Сен Аллахың (***Эгер ёксул болсалар Аллах олары ыхсаны билен байлашдырар***) [1] манысындакы аятыны окамадыңмы?" дийди. Мен аңк-таңк болдум. Нәме дийжегими билмән:

- Боляр, мен өйленейин. Йөне, сен маңа өйленер ялы пул бермәге ягдайың бармы? Я болмаса, мугт гыз тапып билжекми ? - дийдим.

Мүршид эфенди бирсалым бөврүни диңләп дурды-да:

- Оныңы-муныңы билмен. Режеп айының башына ченли я өйленерсиң, я-да жайдан чыкарсың - дийди. Режеп айына ченли бары-ёгы йигрими бәш гүн галыпды.

Ери геленде, ыслам айларынам санап гечейин: Мухаррем, Сапар, Ребыулеввел, Ребыулахыр, Жемазийүлеввел, Жемазийүлахыр, Режеп, Шабан, Рамазан, Шеввал, Зилкаде ве Зилхижже. Оларың айлары 30 гүнден гечмейәр, 29 гүнденем аз болмаяр. Ве ай хасабына даяняр.

---

[1] Нур сүреси, аят: 32

Бир агач уссасының янындан иш тапдым-да, Мүршид эфендиниң янындан гитдим. Айлык өрән аз алярдым, эмма ийип-ичгим, ятжак ерим хожайының бойнундады. Режеп айының башына гарашып йөрмәндим, гош-голамымы уссаның дүканына гетирдим. Агач уссасы Абдүррыза адында болуп, Хорасанлы шайылардандыр. Мерт адамды. Мени эдил оглы ялы гөрйәрди. Мен аматлы пурсатдан пейдаланмак үчин ондан парсча өвренип башладым. Хер гүн икинди вагты, Эйранлы шайылар онуң янында топланып, сыясатдан ыкдысадыете ченли әхли гүррүңиң башыны агырдярдылар. Хем өз хөкүметлерине, хемем Стамбулдакы халыфа дил узадярдылар. Ят бири геләйсе, гүррүңиң хөрпүни үйтгедип, шахсы ишлери барада сөз ачярдылар.

Маңа гарайышлары эрбет дәлди. Асыл гөрүп отурсам, мени Түркче гүрлейәндигим үчин, Азербейҗан халкындандыр дийип пикир эдйәр экенлер.

Бизиң уссаханамызда кәте-кәте бир яш йигит гөрүнйәрди. Гөрнүшинден бир талыба меңзейән бу йигит парсча, арапча, түркче билйәрди. Ады (**Мухаммед бин Абдүлвеххаб Нежди**) экен. Өрән питнежи ве темеги дикди. Османлы дөвлетине агза алынмажак пайыш сөзлер айтса-да, Эйран хөкүметиниң гаршысына хич хили сөз айтмаярды. Онуң, дүканың эеси Абдүррыза билен достлугының себәби, икисәм Стамбулдакы халыфа гаршы чыкярдылар. Эмма, сүнни болубам парсчаны билмеги ве шайы ынанжында болан Абдүррыза билен үлпетлиги үнсүми чекди. Бу шәхердәки сүннилер шайылар билен гатнашык эдйәрди. Дашындан гөрәймәге бар зат гүлала-гүллүкди. Шәхериң яшайжыларының аглабасы хем арапча, хем-де парсча билйәрди. Түркче билйәнлерем аз дәлди. Нежди Мухаммед гөрүнишде сүнниди. Сүнни-лер адатча шайылары халамазлар, хатда бир кысмы шайылары капыр сайсалар-да, о хич хачан шайылара гаты-гайрым сөз айтмазды. Неждли Мухаммед сүннилериң дөрт мезхебинден бирине табын болмак үчин хич хили себәп гөрмейәрди ве: "Аллахың китабында

бу мезхеблер хакында хич хили делил ёк" диййәрди. Бу хусусдакы аят-ы керимелерден бихабар болуп, хадыс-ы шерифлере кәнбир әхмиет бермейәрди.

Дөрт мезхеб барада айтсак: Мухаммед алейхисселамың өлүминден бир асыр соң, сүннилериң арасындан шу дөрт алым чыкды: Эбу Ханифе, Ахмет бин Ханбел, Малик бин Энес, Мухаммед бин Идрис Эш Шафи-и. Кәбир халифелер сүннилери, бу алымларың бирине уймага межбур этдилер. Бу дөрт алымдан башга хич ким, Куръан-ы Керими ве сүннети дүшүндирип билмез, ягны хөкүм чыкарып билмез дийдилер. Бу херекет, мусулманларың ылым ве дүшүнжесинде ызагалаклыга себәп болды.

Шайылар, мезхеблерини яйратмак үчин бу ялңыш сөзлерден пейдаландылар. Шайылар, сүннилериң онда бириче-де дәлди. Хәзир болса, көпелип, санлары сүннилериңки билен деңлешип дир. Бу ягдай тебигыдыр. Себәби, ичтихад яраг мысалыдыр. Ыслам фыкхыны (хөкүмлерини) кәмиллешдирер, Куръан-ы Керим ве сүннет дүшүнжесини тәзеләр. Ёрумларың гадаган эдилмеги болса, чүйрән ярага меңзәр. Хөкүмлери белли серхедиң ичине сокар. Бу болса, дүшүнже гапысыны япып, дөврүң талабына гулагыңы дыкмакдыр. Сениң ярагың чүйрүк, душманыңкы кәмил болса, о душмандан еңилжекдигиң икучсуз. Якында әхл-и сүннетиң акыллы адамлары бу гапыны ачарлар дийип пикир эдйәрин. Эгер, бейле этмеселер, бирнәче асырдан соң шайылардан хас аз боларлар.[1] (Әхл-и сүннетиң дөрт мезхебиң иманлары, ынанчлары, итикатлары арасында тапавут ёк. Тапавут диңе ыбадатлардадыр. Бу болса, мусулманлар үчин кынчылык чыкармаяр, терсине ыбадатларыны аңсатлашдыряр. Шайылар болса, иманда 12 бөлеге айрыляр.

---

[1] Насларда, ягны аят-ы керимелерде ве хадыс-ы шерифлерде айдың болмадык хөкүмлери дүшүндирип билен, ёрумлап билен кишилере **мүжтехит** (иҗтихат эден, ёрумлан киши) дийилйәр. Мүжтехит болуп билмек үчин нәхили шертлериң герекլиги (**Сеадет-и эбедиййе**)

Буларың бары "Михел ве Нихал" диен китапда язылгыдыр.)

Өзүне аша гөвни етйән Нежддли Мухаммед, Куръан-а ве сүннете дүшүнмек меселесинде небсине уйярды. Диңе бир өз дөврүнин алымларының ве 4 мезхеб ымамының пикирлерини дәл, эйсем Эбу Бекир, Омар киби бейик сахабилериң пикирлеринем әсгермезчилик эдйәрди. Ол: "Пыгамбер- Мен сизе Куръаны ве сүннети гойярын - дийипдир, - Мен сизе Куръаны, сүннети сахабе ве мезхеб алымларыны гойярын-дийиндир.[1] Шонуң үчинем, хеммә парз болан, хер нәче мезхеб пикирлерине, сахабе ве алымларың айданларына терс гелсе-де, Куръана ве сүннете табын болмакдыр[2]" дийййәрди. Бир гезек, Абуррызаның өйүнде нахар ийип отырка, Нежддли Мухаммед билен, өйүң мыхманы, Кумлу Шейх Җеват атлы шайы алымы арасында шейле гүррүң болуп гечди. Шейх Җеват:
Алының Мүҗтехидлигини кабул эдибем, нәме үчин шайылар ялы оңа табын болаңок? -
Нежддли Мухаммед:
- Себәби, Алы хем, Омар ве бейлеки сахабилер

ве (Пейдалы ылымлар) диен китапларымыз да язылгыдыр. Хижретден 400 йыл геченден соң, бу шертлери ерине етирип билен алым етишмеди. Ысламың душманлары (иҗ-тихат эдйәрис) дийип, ысламыети ичинден йыкмага чалышдылар. Эмма, мүҗтехитлер кыямата ченли җеделли болуп билҗек хер хили хадысаларың чөзүвини. хөкүмлерини насслардан чыкарып язып гитдилер. Булар әхл-и сүннет китапларында язылгыдыр

[1] Нежддли Мухаммед бу сөзлери билен эсхабы-кирама табын болмагы эмреден хадыс-ы шерифлери инкәр эдйәр.

[2] Хәзир бүтин Ыслам юртларында, надан ве хайын кишилер дин алымы шеклине гирип, әхли-сүннет алымларына агыз урярлар. Сауд Арабыстандан алан пуллары үчин, веххабилиги өвйәрлер. Әхлиҗеси хер ерде Нежддли Мухаммедиң ёкарыдакы сөзлерини галкан эдип уланярлар. Эмма велин, Эсхабы кирамың ве әхл-и сүннет алымларының, дөрт ымамың екеҗе сөзи-де Куръан-ы Кериме ве хадыс-ы шерифлере терс дәлдир. Булара хич хили артык-сүйшүк зат гошмадылар, диңе дүшүндирдилер. Веххабилер, иңлислер ялы, яланлар билен мусулманлары алдаярлар.

ялыдыр. Сөзлери делил дәлдир, диңе Куръан ве сүннет язылгы делилдир [Эмма велин, эсхабы-кирамың әхлисининем сөзлери делилдир, хүжжетдир, Пыгамберимиз оларың хайсам болса бирисине боюн болмагымызы эмретди.[1]]

Шейх Җеват:

- Пыгамберимиз: "Мен ылмың шәхери болсам, Алы онуң гапысыдыр" диенлигине гөрә, Алы билен бейлеки сахабилер арасында тапавут болмалы дәлми?-

Нежди Мухаммед:

- Алының сөзи хуҗжет (делил) болсады, Пыгамбер: "Мен сизе Куръан, сүннет ве Алыны галдырдым" диерди.

Шейх Җеват:

- Онуң муңа якын сөзлери бар. Мысал үчин, бир хадыс-ы шерифде (Аллахың китабыны ве әхли-бейти галдырярын) дийййәр. Алы болса әхли-бейтиң иң улусыдыр -

Неждли Мухаммед, пыгамбериң бу сөзлерини инкәр этди. Шейх Җевад болса, оны ынандырыҗы делиллер билен сусдурды. Эмма, Неждли Мухаммед ене гаршы чыкды:

- Сиз пыгамбериң "Мен сизе Аллахың китабыны ве әхли-бейти галдырярын" диенини айдярсың. Ханы онда, Ресулуллахың сүннети нирә гитди? -

Шейх Җеват:

- Ресулуллахың сүннети, Куръаны дүшүндирйәр, айдыңлыга говушдыряр. Ресулуллах "Аллахың китабыны ве әхли-бейтими галдырярын" дийипдир. Аллахың китабы диен вагты, онуң дүшүндириши болан сүннетәм гөз өңүнде тутупдыр.

Неждли Мухаммед:

Әхли-бейтиң сөзлери Куръаның дүшүндириши болян болса, хадыслар билен дүшүндирмек нәмә герек

---

[1] Мухаммед Пыгамбериң алейхиссалам нур писинт, мүбәрек йүзүни гөрен мусулманлара сахаби дийилйәр. Бирнәчесине сахабе я-да эсхаб дийилйәр.

болдука? -

Шейх Жеват:

- Хезрети Мухаммед вепат эден вагты, онуң ымматы, дөврүң талапларына жогап берип билжек Куръан ёрумына мәтәчлик чекдилер. Хут шонуң үчин хем, хезрети Мухаммед эсасан Куръана, галыберсе-де, дөврүң талапларыны гаршылаян, Куръаны ёрумлаян әхли-бейтине табын болмагы буюрды.

Бу жедел гөвнүме ярады. Нежди Мухаммед, гожа Шейхиң элинде, авчының торуна дүшен серче ялы, гымылт эдип биленокды. Гөкдәки дилегим ерде говушды. Мениң гөзләп йөренимем Нежди Мухаммед ялыларды. Себәби, онуң асырың алымларына сарпа гоймазлыгы, дөрт чарыяра-да әхмиет бермезлиги, Куръан ве сүннет барада өз пикириниң болмагы оны авламак үчин говшак дамарларыды. Бу буйсанчлы, темеги дик яш йигит нире, Түркиедәки мени окадан Ахмет эфенди нире? Ол ылма, өзүне хазыналар гоюп гиден ата-бабалары ялы дага меңзейәрди. Хич хили гүйч оны еринден бутнадып билжек дәлди. Эбу Ханифениң адыны тутжак вагты еринден туруп тәрет алярды. (**Бухари**) адындакы хадыс китабыны хем тәретсиз элине алмазды. Сүннилер бу китаба улы сарпа гойярдылар.

Нежди Мухаммед болса, Эбу ханифәни әсгермән: "Мен ондан говы билйән" диерди[1]. Мундан башга, (**Бухари**) китабының ярысы догры дәл дийип ныгтаярды[2]. [Хемпериң сырларыны Түркчә терҗиме эдип отыркак, бир вака ядымыза дүшди: Лицейде мугаллымчылык эдйәрдим. Сапак гечип отыркам, окувчыларымың бири совал берди:

- Хожам, Сөвешде өлен мусулман шехит болармы?
- Хава, болар.
- Пыгамбер муны хабар бердими?

---

[1] Хәзирки вагт, кәбир дүшүнжесиз мезхебсизлер хем шейле диййәрлер.

[2] Бу, онуң хадыс ылмындан хич хили хабарының ёкдугыны гөркезйәр.

- Хава.
- Денизде гарк боланам шехит болармы?
- Хава, хемем согабы хас көп болар.
- Учардан гачса-да, шехит бормы?
- Хава, шехит бор.
- Пыгамберимиз буларам айдып гидипдирми?
- Хава, айдып гидипдир.

Хәлки окувчым монча болуп гүлди-де - Хожам! О девүрлерде учар бармы нәме? - дийди.

Көшек, Пыгамберимизиң доксан докуз ады бар, хер бир ады, ажайып сыпатларындан бирини гөркезйәр. Бир исми (**Җами'ул Келим**)дир. Көп затлары, бир сөз билен билдирмегидир. Ине, Пыгамберимиз "Ёкардан гачан шехит болар" дийип айдыпдыр - дийдим. Бу җогаба хайран галан окувчым, соң миннетдарлык билдирди. Мунуң ялы, Куръаны керимде ве хадысы-шерифлерде, көп сөзлер ве хөкүмлер, ягны эмирлер ве гадаган эдилен затлар бардыр ки, хер хайсының дүрли-дүрли манысы бар. Бу маныларың тапылмагына ве ичинден гереклилерини сайлап алмаклыга иҗтихад дийилйәр. Иҗтихад эдип билмек үчинем, улы алым болмак герек. Хут шу себәпли, сүннилер, көр зехинлериң иҗтихад этмегини гадаган этди. Бу иҗтихады гадаган этмек дәлдир. Хиҗретден 400 йыл гечениндеи соң, мүҗтехид (улы алым) хич етишмәнлиги үчин иҗтихад гапысы өз-өзүнден япылды. Кыямат голайлан вагты, Иса алейхиссалам гөкден инип, Мәти (Мехди) чыкҗак ве иҗтихад этҗеклердир.

Пыгамберимиз "саллаллаху алейхи ве селлем", (Менден соң мусулманлар етмиш үч топара бөлүнҗек. Буларың диңе бири җеннете гитҗекдир) буюрды. "Ол җеннете гитҗек топар хайсысы?" диенлеринде "Маңа ве Эсхабыма табын боланлардыр" дийип, җогап берди.

Башга бир хадыс-ы шерифинде-де "Эсхабым гөкдәки йылдызлар кибидир. Хайсына уйсаңызам хидаята эрер сиңиз", ягны догры ёла, Җеннете алып

барян ёла говушарсыңыз буюрды.

Абдуллах бин Себе атлы Еменли бир еврей, ысламыети ичинден йыкмак үчин, мусулманларың арасына эсхаб душманлыгыны сокды. Бу евреe алданып, эсхабы-кирама душманчылык эден гапыллара шайы дийлип ат берилди. Хадыс-ы шерифлере уюп, эсхабы-кирамы сөенлер ве табын боланлар сүнни дийилип атландырылды.]

Мен, Неждли Мухаммед бин Абдулвеххаб билен ичгин гатнашык гурадым. Хемише оны өвйәрдим. Бир гүн оңа - Сен Омар ве Алыдан хас улусың. Пыгамбер хәзир аятда болсады, олары дәл-де, сени халифе эдерди. Мен ысламың, сениң үстүң билен тәзеленмегини ве өсмегини ислейәрин. Ысламы җахана яйҗак еке-тәк алым сенсиң - дийип, голтугына гарпыз гысдырдым.

Абдулвеххаб оглы Мухаммед билен Куръан-ы, сахабениң, мезхеб ымамларының, тевсир эдйәнлериң тевсирлерине терс бир шекилде, бүтүнлейин өз пикиримизе гөрә ёрумламак үчин бир чукура түйкүрдик. Куръаны окап, кәбир аятлары орта алып маслахатлашярдык. Максадым оны дузага дүшүрмекди. Аслында о-да өзүне ынкылапчы (реформачы) дийдирҗек болуп, хемем маңа яранмак үчин айдан пикирими канагатланмак билен кабул эдйәрди.

Бир гезек - җихад парз дәлдир - дийдим.

- Аллах "капырлар билен сөвешиң"[1] дийипдир ахыры, о нәдип парз дәлмиш? - дийди.

Онда нәме үчин Аллах (капырлар ве мүнафыкларбилен җихад эт)[2] дийип билдирсе-де, Пыгамбер мүнафыклар билен сөвешмеди - дийип гаршы чыкдым. [Эмма хакыкатда капырлар билен 27 гезек җихад эдендиги "Мевахибү ледүннийе"де язылaндыр. Гылычлары Стамбулда, музейде горалып сакланяр. Мүнафыклар мусулман болан киши болярдылар. Гүндизлери метҗиди-небевиде Ресулуллах билен намаз окаярдылар. Ресулуллах "саллаллаху

---

[1] Тевбе сүреси, аят: 73

[2] Тевбе сүреси, аят: 73

алейхи ве селлем" олары танаярды. Йөне, хич хайсына-да "сен мүнафык" диймеди. Сөвеш эдип олары өлдүрсе, "Мухаммед алейхисселам өзүне иман эденлери өлдүрди" дийип, шылтак атылҗакды. Шонуң үчин хем, мүнафыклара гаршы сөз билен җихад этди. Чүнки, 3 хили җихад парз эдилди: беден билен, мал-мүлк билен ве сөз билен җихад этмек. Ёкарыдакы аят-ы кериме капырлара ве мунафыклара гаршы җихад эдилмегини эмредйәр. Йөне бу җихадың нәхили амала ашырылҗакдыгы барада анык зат ёк. Пыгамберимиз "саллаллаху алейхи ве селлем" капырлара гаршы сөвешип, мүнафыклара гаршы болса вагыз-несихатың үсти билен җихад этди.]

- Пыгамбер, дили билен олара гаршы җихад этди - дийип, ол дилленди.

- Парз болан җихад, дил билен амала ашырылан җихадмы? -

- Ресулуллах капырлар билен сөвешди -

- Пыгамбер капырлар билен өзүни горамак үчин урушды. Себәби, капырлар оны өлдүрмек ислейәрлерди - дийдим.

Ол, тассыклап баш атды.

Бир гезек оңа - Вагтлайын өйленме (**мүта**) никасы җайыздыр - дийдим. Ол өр-гөкден гелди -

- Җайыз дәл ахыры, айдяның нәме -

Аллах (Олардан пейдаланандыгыңыз үчин, карар эдилен мехирлерини бериң)[1] буюряр - дийдим[2]. Ол гаршы чыкды:

Омар, Пыгамбер заманындакы ики мүтаны гадаган эдип, бейлеише баш гошаны җезаландырмакчыдыгыны Мен деррев хүҗүме гечдим:

Сен хем-ә Омардан говы билйән диййәң, хемем оңа боюн боляң. Галыберсе-де, Омар "Пыгамбер халал

---

[1] Ниса сүреси, аят-24.

[2] Мүта никасы, ойнаш тутуп яшамаклыга меңзейәр. Шайылар муңа җайыздыр (мүмкиндир) диййәрлер.

эдйәрди, мен гадаган эдйәрин" дийипди.[1] Сен ненең эдип, Куръан билен пыгамбериң сөзүни ташлап, Омарың тарапыны тутуп билйәрсиң? - Ол гепләре геп тапман дымды. Оны ырыпдым.

Шол вагтлар Неждли Мухаммедиң гөвнүниң аял машгала күйсейәнлигини билйәрдим. Өзәм саллахды. Оңа - Гел икимизем мүта никасы билен өйленели. Олар билен вагтымыз шады - хоррамлыкда гечер - дийип, тор атдым. "Боляр" диен маныда башыны атды. Бу пурсатдан пейдаландым ве оңа вагт гечирер ялы аял тапмага сөз бердим. Мениң максадым, онуң ынсанлара болан горкусыны еңмекди. Эмма ол, бу иш хакында хич ерде дил ярмазлыгымы, хатда аяла адынам айтмазлыгымы шерт гойды. Мен хайдан-хай, мусулман яшларың башыны айламак үчин колониялар
ны билдирди - министрлигинден иберилен христиан зенанларың янларына етмәге ховлукдым. Оларың бирине ягдайы дүшүндирдим. Кабул эденсоң, адына Сафиййе дакдым. Неждли Мухаммеди алып, онуң өйүне баранымызда, өйде екеже өзи экен. Неждли Мухаммед үчин бир хепделик ника гыйдык. О-да вагтлайын аялына "мехир" дийип, бираз алтын берди. Мен дашдан, Сафиййе
ичден, Неждли Мухаммеди алдап башладык. Сафиййе Неждли Мухаммеди говы элине алды. Аслында онуң өзәм "сув мейилли гурбагады". Ёрум ве пикир азатлыгы баханасы билен Шеригата гаршы гелмегиң небсине хош якян леззетинден дадыпды.

Мүта никасының үчүнжи гүни, оны ичгиниң харам дәлдигине ынандыржак болуп узын жеделе башладым. Ол хернәче ичгиниң харамлыгы барада

---

[1] Омар "радыяллаху анх" бейле дийМеди. Иңлис ичалысы, әхли христианлар ялы, хезрети Омара душман болансоң, айтмадык сөзлерини айтды дийип галат сөзлейәр. "Хүжеж-и Катиййе"де шейле дийип язылар: "Омар "радыяллаху анх" мүта никасыны Ресулуллахың гадаган эдендигини, О'нуң гадаган эден задына ёл бермежекдигинигини айтды. Эсхабы-кирамың бары, халифениң бу сөзлерини голдады. Араларында хезрети Алы хем барды.

аятдыар-хадыслардан мысал гетирсе-де, бар аиданыны инкәр этдим ве ахырсоңы: Езид, Эмеви ве Аббасы халифелериниң ичги ичендиги мәлимдир. Оларың әхлиси делалатда, сен болса догры ёлдамы? Куръан ве сүннетден ичгиниң харам дәл-де, мекрух болянды-гына олар дүшүнипдирлер. Яхуди (еврей) ве христианларың китапларында-да ичгиниң мүбахлыгы хакында айдылып гечйәр. Әхли динлер Аллахың эмирлеридир. Хатда, бир роваятда айдылышына гөрә, Омар (Сиз хеммәниз йүз өвүрдиңиз дәлми?)[1] аяты гелйәнчә, ичги ичипдир.

Эгер, харам болсады, Пыгамбер оңа җеза берерди. Пыгамбер җезаландырмадыгына гөрә, ичги халалдыр - дийдим. [Эмма велин Омар" радыяллаху анх" харам эдилмәнкә ичйәрди. Харам эдиленсоң асла ичмеди.

Эмеви ве Аббасы халифелериниң кәбирлерииң ичги ичмеги, алкоголлы ичгиниң мекрухдыгыны гөркезмез, өзлериниң пасыкдыгыны, харам ичип, гүнә ишлейәндиклерини гөркезер. Чүнки, ичалының айдан аятлары ве бейлеки аят-ы керимелер билен хадыс-ы шерифлерде ичгиниң харамлыгы билдирилйәр. (Рияд-дун-насихин)де шейле дийилйәр: Башлангычда шерап ичмек җайызды. Хезрети Омар, Саад ибни Ваккас ве сахабиниң бир кысмы ичерлерди. Соңра. Бекара сүресиниң 219-нҗы аят-ы инип, өрән улы гүнәдиги билдирилди. Ондан соңра, Ниса сүресиниң 42-нҗи аят-ы гелип. (***Серхош вагтыңыз намаза якынлашмаң***) буйрулды. Иң соңунда-да, Маиде сүресиниң 93-нҗи аят-ы инип, шерап харам болды. Хадыс-ы шерифде (***Көпи серхош эдйән задың, азы-да харамдыр***), (***Шерап гүнәлериң иң улусыдыр***), (***Шерап ичен билен достлук этмәң! Җыназасына гитмәң! Онуң билен гыз алып-беришмәң***), (***Шерап ичене, сатана, ясана, берене Аллах нәлет этсин***) дийилди.]

---

[1] Маиде сүреси, аят-91

Неждли Мухаммед: - Кәбир ровaятлара гөрә, Омар ичгини сув билен гаржап ичипдир ве серхош этмесе харам дәлдир дийипдир. Омарың пикири догрудыр, себәби Куръанда бу хакда шейле айдыляр (**Шейтан ичги ве хумарың үсти билен араңыза душманлык, агзалалык сокмак ве Аллахың зикринден, намаздан совашдырмак исләр. Инди булардан йүз өврерсиңиз дәлми?**)[1] Ичги серхош этмедик вагты, аятда билдирилен гүнәлере-де себәп болмаз. Шоң үчинем, ичги серхош этмедик вагты, харам дәлдир[2] - дийди. Арамыздакы бу ичгили гүррүңи Сафиййә-де айтдым ве оңа кувватлы ичги тайярламагыны саргадым. Соң душанымызда шейле дийди - Эдил айдышың ялы эдип, оңа ичирдим. Пьян болуп, о гиже мениң билен бирнәче гезек гатнашык этди. -

Ине, шейдип Сафиййе билен билелешип, Неждли Мухаммеди говужа аңрымыза гечирдик. Колониялар Министри билен хошлашжак вагтым: "Биз Испанияны капырлардан (мусулманлары гөз өңүнде тутяр) ичги ве зына билен арассаладык. Ене-де бу ики гүйч билен, әхли топракларымызы ызына гайдып алалың" дийипди. Бу сөзлериниң догрудыгына инди хасам гөзүм етди.

Бир гүнем ораза меселесинден сөз ачып: Куръанда (***Ораза тумагыңыз сизиң үчин хас хайырлыдыр***)[3] дийилйәр. Парз дийилмәндир. Диймек, ораза, ыслам дининде парз дәлдир, сүннетдир - дийдим. -Мени динимден чыкаржак боляңмы? - дийип, теклибиме гаршы чыкды. Мен ене сыпайыжа гүрледим: -Дин - Калбың тәмизлиги, рухуң саламаты ве өзгәниң хакыны иймезликдир. Пыгамбер: "Дин сөйгидир" диймәнми нәме? Аллах-да, Куръан-ы Керимде (***Саңа***

---

[1] Маиде сүреси 91-нжи аят.

[2] Эмма велин Пыгамберимиз (Көп ичениңде серхош эдйән задың, серхош этмейән аз мукдары-да харамдыр) буюрды.

[3] Бекара сүреси, аят: 184-

якын хасыл боляنча Реббиңе ыбадат эт)[1] дийип билдирмәнми?[2] Бейле болса, ынсана, Аллах билен кыямат гүни хакында якын хасыл болуп, калбы пәк ве ишлерәм тәмиз болса, ынсанларың иң гымматлысы шо болар -

- Ёк, бу айдяның догры дәл - дийип, башыны яйкады. Башга бир гүнем арамызда шейле геплешик болуп гечди:

- Эй, Неждли, билйәңми, мең пикиримче намаз парз дәлдир.

- О нәхили парз, дәлдир?

- Аллах Куръанда (**Мени ятламак үчин намаз кыл**)[3] буюряр. Бейле болса, намазың максады Аллахы ят этмекдир. Диймек, намазың ерине, Аллахы ятлап билерсиң. -

- Хава, кәбирлери намаз вагтында намаз кылмагың ерине Аллахы зикр эдйәрлермиш.[4]

Онуң бу сөзүне өрән бегендим. Бу пикири онуң йүрегине гуймага чалышдым ве максадыма етдим. Инди намаза кәнбир әхмиет бермейәрди. Кә кылса, кә кыланокды.

Айратынам, эртир намазларыны көп сыпдырярды, себәби яры гижә ченли онуң билен гүрлешип уклатман саклаярдым. Гич ятяндыгы үчин, эртирлерине туруп биленокды.

Неждли Мухаммедиң омузларындан иман лыба-сыны юваш-юваш сыпырып башладым. Бир гүн Пы-гамбер хакында җеделлешҗек боланымда:

- Мундан бейләк, бу меселелерде мең билен җеделе гирсең, мәшимиз бишишмез - дийди. Әхли азабым рейган болар дийип ховатырландым ве гайдып Пыгамбер хакында дил ярмадым.

---

[1] Хиҗир сүреси аят: 99

[2] Бүтин ыслам китапларында шейле диййәрлер: "Бу ерде **якын** диймек, өлүм диймекдир. Бу аят-ы керими (**өлйәнчең ыбадат эт**) манысындадыр."

Сүннилик ве шайыларың дашында, бир ёл би-лен гитмеги келлесине гуймага чалышдым. О-да, бу пикриме гаршы чыкып дурмады. Себәби, ховаласы белентди. Сафиййениң көмеги билен онуң җылавыны элиме алдым.

Бир гезек оңа:

- Пыгамбер өз достларыны бирбирине доган эдипдир герек? - дийдим.

- Хава!

- Ысламың хөкүмлери вагтлайынмы, довамлымы? -

- Довамлыдыр. Себәби, Мухаммед пыгамбериң халалы кыямат гүнүне дениң халал, харамы-да кыямат гүнүне дениң харамдыр. -

- Гел онда, икимиз кыяматлык доган болалы - дийип онуң билен доган окашдым.

О гүнден бейләк икимиз хич айрылмадык. Бир ере гитсе янында болдум. Оңа өрән әхмиет берйәрдим. Себәби, яшлыгымың иң гымматлы вагтларыны харҗап экен агаҗым, миве берип башлапды.

Лондона, Колониялар министрлигине хер ай рапорт берйәрдим. Иберилен җогаплар, сүңңүме гүйч гошуп, ылхам берйәрди. Неждли Мухаммед, гөркезен ёлум билен йөрейәрди.

Мениң везипәм, онуң бейнисине революция, азатлык ве шүбхелилик барадакы пикирлери гуймакды. Ягты гелҗеги барада оңа хыҗув берип, голтугына гарпыз гысдырярдым.

Бир гүн оңа тослап тапан дүйшүми айдып бердим: "Дүйн агшам пыгамберимизи дүйшүмде гөрдүм. (Пыгамбериң сыпатлары хакда хоҗалардан эшиден затларымы-да айдышдырдым) Бир күрсүде отырды.

---

[3] Таха сүреси, аят: 14

[4] Пыгамберимиз: "Намаз диниң дирегидир. Намазыны окан адам динини дикелден, окамаянам динини йыкан киши болар." ве "Намазы мениң кылышым ялы кылың" буюрды. Намазы бу шекилде кылмазлык улы гүнәдир. Намазы догры кылмак, калбың тәмизлигиниң аламатыдыр.

Төверегинде танамаян алымларымам барды. Сиз гелип гирдиңиз. Йүзүңиз нуранады. Пыгамбериң янына баран вагтыңыз, Пыгамбер еринден турды-да ики гөзүңизиң арасындан өпди. Ве - Сен мениң атдашым, ылмымың мирасдары, дин ве дүнйә ишлеринде мениң векилим-сиң - дийди.

Сен оңа:

- Я Ресулуллах! Мен ылмымы адамлара айтмакдан горкярын! дийдиң. Җогап шейле болды:

- Сен иң бейиклерденсиң, бирҗигем горкма -

Мухаммед бин Абдүлвеххаб, мең бу тослама дүйшүми эшиденсоң, бегенҗинден учайҗак болярды. Гайта-гайта догрымы айдып айтмаяндыгымы сорады. Менем хер гезек ялан сөзлемейәндигим хакында ант ичип, авы яладым. Айданларыма гүп ынанды. Пикиримче, дүйшүми айдып беренимден соң, калбына гуян затларымы амала ашырмагы, тәзе бир мезхеб гурмагы йүрегине дүвди[1].

---

[1] Стамбул (**Дар-үл-фүнун**)ында (**Акаид-исламиййе**) дерсини берйән вагты, 1354[м-1936]-нҗи йылында арадан чыкан Багдатлы Җемил Сыдкы Зехавы эфендиниң (**Эл-фежр-үс-садык**) атлы китабы 1323[м-1905]-нҗи йылда Мүсүрде чыкарылып, Стамбулда "Хакыкат китап өйи" тарапындан гайтадан чап эдилди. Бу китапда шейле дийи-лйәр: "Веххабы пыркасының бозук пикирлерини, Мухаммед бин Абдүлвеххаб 1343[м.1730]-нҗи йылда Нежд шәхеринде яймага башлады. 1111 [м.1699]-нҗи йылда доглуп, 1207 [м.1792]-нҗи йылда вепат этди. Дериййе эмири Мухаммед бин Сү'уд тарапындан, ниже мусулманларың ганы дөкүлип, ызы довам этдирилди. Веххабылар, өзлерине гирмейән мусулманлара мүшрик дий-дилер. "Әхлиси гайтадан хаҗа гитмелидир. 600 йыл бәри, ата-бабалары ялы, буларам капырдыр" дийдилер. Веххабы динини кабул этмедиклери өлдүр-дилер. Малларыны талаңа салдылар. Мухаммед алейхисселама дил етирдилер. Фыкх, тефсир (айдыңлатыҗы), хадыс китапла-рыны якдылар. Куръан-ы керими өз дүшүнҗелерине гөрә ялңыш ёрумладылар. Мусулманлары алдава салмак- үчин, Ханбели мез- хебине дегишлидирис дийдилер. Эмма вели, Ханбели алымла-рының көпүси, булары рет эден, бозуклыгыны әшгәр эден китаплар яздылар. Харамлара халал диендиклери ве Пыгамберлердир өвлүйәлере дил етирендиклери үчин, олар капыр болярлар. Веххабы дини 10 эсасдан ыбаратдыр: 1-Аллах мадды барлыкдыр. Эли, йүзи ве сүңңи бардыр дийййәрлер (Оларың бу ынанчлары христиан-ларың

"ата, огул, пут (бут)" ынанчларына меңзейәр). **2**-Куръан-ы керимден өзлериниң дүшүни-шлери ялы маны чыкарярлар. **3**-Эсхаб-ы кирамын билдирен зат-ларыны инкәр эдйәрлер. **4**-Алымларың билдиренлерини инкәр эдйәрлер. **5**-Дөрт мезхеб-ден бирине гирен капыр болар дийййәр-лер. **6**-Веххабы болма-дыклар капырдыр дийййәрлер. **7**-"Пыгамбе-рин, өвлүйәниң хаты-расына" дийип, дога эден капыр болар дийййәрлер. **8**-Пыгамбе-риң ве өвлүйәлериң габырларына зыярата гитмек харамдыр дийййәрлер. **9**-Аллахдан гайрысының ады билен касам эден мүшрик болар дийййәрлер. **10**-Аллахдан башгасы үчин незир берен ве өвлүйәниң губурларының янында җанлы соян киши мүшрикдир дийййәрлер.

Китабымда бу **10** хөкмүң бозуклыгы документлер билен субут эдилҗекдир".

Үнс берйән болсаңыз, веххабы дининиң бу 10 эсасы, Хемпе-риң, Неждли Мухаммедиң келлесине гуймага җан эден пикирле-ридир.

Иңлислер, Христианлыгы пропагандирлемек үчин, Хем- периң сырларыны өзүнде җемлейән язгыларыны нешретдилер. Мусул-ман көрпелери алдамак үчин, ыслам билимлерини ялан-яшрык ве ялңыш яздылар. Бу ялан ве мыҗабатлары дүзелдип, яшла-рымызы бу Иңлис хилесинден, алдавындан халас этмек максады билен, биз бу китабы нешир эдйәрис.

БИРИНҖИ БАП
Бәшинҗи бөлүм.

Неждли Мухаммед билен ичгин гатнашыкларымызың довам эдип йөрен вагтлары, шайыларың иң бир сөйгүли шәхери болан, шол бир вагтың өзүнде оларың ылым ве руханыет меркези болан "Кербела" ве "Нежеф" шәхерлерине гитмели дийип, Лондандан буйрук гелди. Неждли Мухаммед билен душушмагы бес эдип, Басрадан айрылмалы болдум. Эмма, бу гапыл ве бозук адамың, гележекде тәзе бир пырка гурҗакдыгына ве ысламыетиң ичинден чүйремегине себәп болҗакдыгына хем-де бу пырканың бозук ынанчларыны тайярландыгым үчин бегенип, Басрадан йүрегим сувлужа гитдим.

Сүннилериң, дөрдүнҗи, шайыларың болса биринҗи халыфы Алы "Нешефде" депин эдилендир. Нешефден бир ферсах, ягны пыяда бир сагат узаклыкдакы "Куфе" шәхери, Алының халыфлык меркезиди. Алы өлдүриленден соң, огуллары Хасан ве Хусейин, оны Куфениң дашындакы, хәзирки вагтда Нежеф дийилип атландырылан ерде, топрага бердилер. Соңра Нежеф өсмәге, Куфе болса йыкылмага башлады. Шайы дин адамлары. Нежефе йыгнанды. Өйлер, базарлар, медреселер гурдулар.

Стамбулдакы халыф, булара ыхсан, ягшылык эдйәрди. Чүнки:

1 - Эйрандакы шайы хөкүмети, Нежефдәки шайылара голдав берйәрди. Халыф, оларың ишине гошулсады, ики хөкүмедиң арасына тов дүшерди, хатда сөвешиң йүзе чыкаймагам мүмкинди.

2 - Нежеф этрапларында шайылары голдаян яраг-лыгүйчли тирелер аз дәлди. Яраглары ве топарланшыклары ончаклы әхмиетли болмаса-да, халыф, о тирелер билен чакнышыга гирип билерди.

3 - Нежефдәки шайылар, Хиндистан, Африка ве бүтин дүнйәдәки шайыларың башыны чекйәрди.

Халыф, буларың гылыны гымылдатҗак болса, әхли шайыларың аяга галҗагы икучсыздыр. Пыгамбериң агтыгы, ягны гызы Патманың оглы Хүсейн бин Алы, Кербелада шехит эдилипди. Ырак әхли, Хүсейни Мединеден өзлерине халыф сайламак үчин чагырдылар. Ол машгаласынам алып Мединә геленинде, Ырак әхли өңки геплеринден дәндилер. Шамдакы эмеви халыфы Езид бин Муавиениң эмри билен онуң гөзлегине чыкылды. Хүсейн машгаласы билен бирликде, Ырак гошунына гаршы, тә соңкы демине ченли, гахрыманларча сөвеш этди. Ырак, гошуны үстүн гелди.

Шол вакадан соң, шайылар Кербеланы руханы меркези хөкмүнде кабул этдилер, хер ерлерден гелип бу ерде топланярлар, эмма бизиң христианлык динимизде муңа меңзеш бир адат ёк.

Кербела шайыларың шәхеридир ве бу ерде шайыларың медреселери бар. Кербела ве Нежеф бирбирине текге берйәрлер. Бу ики шәхере гитмели дийип буйрук геленсоң, Басрадан Багдада, ол ерденем Фырат дерясының кенарында ерлешйән "Хулле" шәхерине ёла дүшдүм.

Дижле ве Фырат Түркиеден гелип, Ыракың үсти билен гечип, Басра айлагына гуйярлар. Ырагың оба хожалыгы ве гүзераныны айлап билмеги, бу ики деря баглыдыр.

Мен Лондона гайдып баранымда, Колониялар министрлигине, герек болса, Ырага теклиплеримизи кабул этдирип билмек үчин, бу ики деряның акымыны үйтгедер ялы план дүзмеги теклип этдим. Себәби, Ыракдан сув кесиләйсе, бизиң теклиплеримизи кабул этмәге мажбур боларлар. Хулледен Нежефе, Азербайҗанлы тәҗириң эшигинде гитдим. Шайы дин адамлары билен арагатнашыгы ёла гоюп, ичгин гатнашып башладым ве кем-кем дашына тор айлап униградым. Оларың отурлышыкларына сыпдырман гатнаярдым. Оларың, сүннилер ялы тебигы билимлере әхмиет бермейәндигини, сүннилериңки ялы гөзел ахлага эе дәлдигини гөрдүм. Мысал үчин:

1 - Османлы хөкүметине душманчылык эдйәрдилер. Чүнки, олар шайы, Түрклер сүннидир. Сүннилере капыр диййәрдилер.

2 - Шайы алымлары, эдил бизиң дургунлык дөврүндәки попларымыз ялы, өзлерини бүтүнлейин дини ылма берип, дүнъеви ылымлара үнс бермейәрдилер.

3 - Ысламы хакыкатдан, рухы белентликден, тебигы билимлердәки ве технологиядакы өсүшлерден хабарлары хем ёкды.

Өз-өзүм ичими геплетдим: "Шайылар нәхили налаҗедейин ынсанлар! Бүтин дүнйә оя вагты, булар уклаярлар. Бир гүн гелҗек сил, гелип олары сырып-сүпүрип ташлар. Бирнәче гезек олары халыфа гаршы өҗүкдирдим. Арман маңа кән питива эден тапылмады. Гөйә мен олара дүнйәни йыкып-юмруң диййип, агыр иш буюрян ялы, кәбирлери мениң үстүмден гүлйәрди. Себәби, олар халыфлыгы басып алып болмаҗак галадыр өйдйәрдилер. Олара гөрә, диңе гарашылян Мәти гелен вагты, халыфлыкдан дынып болҗакды.

Олара гөрә, Мәти, Ыслам Пыгамбериниң неслинден гелен ве хижри 255-нҗи йылда гөзлерден гайып болан, он икинҗи ымамларыдыр. Ол хәзир аятда диримиш ве бир гүн гелип, зулум ве нәхак ишлер билен долан дүнйәни адалат билен долдурҗакмыш.

Хайран галаймалы, шайылар бу шекилли роваятдыр-тосламалара ненең ынанып билйәркәлер? Бу, бизиң христианларымызың (Иса гелип, дүнйәни адалат билен долдурҗакдыр) диййән роваятларына чалым эдйәрди.

Бир гүн оларың бирине шейле дийдим:

- Ыслам Пыгамбериниң эдиши ялы, зулума гаршы гөрешмек сизе парз дәлми, нә? -

- Аллах Оңа көмек эдйәрди. Шонуң үчинем оңа зулмуң соңуна чыкмаклык башартды. - диййип, җогап берди.

- Куръан-да (**Сиз Аллахың динине көмек этсениз, О-да сизе көмек эдер**[1]) диййип языландыр.

---

[1] Мухаммед сүреси, аят: 7. Аллаху Тагаланың динине көмек этмек, шеригата табын болмак ве оны нешир этмәге чалышмак

Сизлерем хөкүмдарыңызың залымлыгына гаршы гылыжа япышсаңыз, Аллах сизе-де көмек эдер - дийсем,
- Сен бир сөвдагәр адам, булар болса ылмы хусуслардыр, бу затлара сең аклың етмез - дийип, жогап берди. Эмир-үл-мүъмининин (мусулманларың эмири) Алының губуры өрән безелен экен. Овадан ховлусы, алтына гапланан бейик гүммези ве ики саны кашаң минарасы барды.

Губура хер гүн көп санда шайылар зыярата гелйәрлер. Җемагат билен намаз кылярлар. Геленлер озал билен ишиге эглип, оны өпенден соң, габра салам берйәрдилер. Ызяныңданам, озал ругсат сорап, ондан соң ичери гирйәрдилер. Түрбәниң (мавзолейиң) гиң ховлусында дин адамлары ве зыяратчылар үчин җайлар барды.

Кербелада муңа меңзеш, ики губур бардыр. Биринҗиси Хүсейне, икинҗиси болса, Хүсейин билен биле Кербелада шехит дүшен доганы Аббаса дегишлидир. Шайыларың Нежефдәки херекетлерини Кербелада-да гөрүпдим. Кербеланың тебигаты Нежефиңкә середенинде хас говуды. Төвереги гөзел бакҗалар ве чешмелер билен гуршалыпды.

Ырага сапарымда, йүрегиме гиңлик берен пейзаж билен гаршылашдым. Кәбир хадысалар, Османлы хөкүметиниң соңуның голайландыгындан хабар берйәрди. Чүнки, Стамбул хөкүмети тарпындан велаят хәкимлигине белленен адам, соватсыз ве залымды. Гөвнүниң ислегине гөрә херекет эдйәрди. Халк ондан нәразыды. Сүннилер-хә хәкимиң азатлыкларыны гысянлыгы ве гадырларының билинмейәнлиги үчин, шайылар болса, өз араларында велаята мынасып болан, Пыгамбер неслинден сейитлер ве шерифлер бар вагты, бир Түрк хәким тарапындан доландырыляндыклары үчин бииынҗалык болярдылар.

Шайыларың ягдайы өверликли дәлди. Хапа ерлерде ве харабаларда яшаярдылар. Ёла-да йүрек

диймекдир. Хөкүмете гаршы гозгалаң этмек, диниңи йыкмак болар.

эдип чыкар ялы дәлди. Мыдам талаң ховпы абаныл дурды. Горагың ёкдугыны билселер, бир чемини тапып, гөни кервениң үстүне хүҗүм эдйәрдилер. Шонуң үчинем, хөкүмет янларына бир отряд эсгер гошмаса, ёлагчылыр ёла чыканокды.

Шайы тирелериниң арасында оңшуксызлык барды. Хер гүн бир-бирини өлдүрип, малларына талаң салярдылар. Соватсызлык хөкүм сүрйәрди. Шайыларың бу халы, бутхананың Европаны еңен вагтларыны ядыма салярды. Нежеф ве Кербеладакы дин адамлары билен, олара баглы аз санлы топары хасап этмесең, хер мүң шайыдан бирҗе окап-язып билйән адам тапмак кынды.

Ыкдысадыет бүтүнлейин песе гачыпды, адамлар гарыплыгың ёвуз пенҗелеринден гутулып биленокды. Дөвлетиң чархы хем айланмасыны гоюпды. Шайылар хөкүмете хыянат эдйәрдилер.

Дөвлет ве халк, бир-бирине ынанмазчылык эдйәрдилер. Шонуң үчинем бир-бирине хемаят эдейин диенокдылар. Шайыларың иши-пишеси сүннилери гараламак боландыгы үчин, дүнйә ылымларындан эллерини чекипдилер.

Кербелада ве Нежефде дөрт ай болдум. Нежефде агыр кеселе учрадым. Хатда, өзүмден умыды кесдим. Үч хепде довам эден хассалык халыс хайымы алыпды. Бир доктора гитдим. Докторың берен дерманларыны ичип башламсоң, ягдайым говулашып уграды. Хасса вагтым ериң ашагында бир җайда яшадым. Өй эеси, кеселдигим себәпли, аз мукдарда берйән пулума серетмезден, маңа гөз-гулак болярды ве хызматының музды хөкмүнде көп согаба гарашярды. Себәби, мен сөзде эмир-үл-мүъминиң, Алының зыяратчысыдым. Хассалы-гымың илкинҗи гүнлеринде тебип диңе товук чорбасыны ичирди. Соң-соңлар, этинден иймәгеде ругсат берди. Үчүнҗи хепде дийленде, бүрүнч чорбасыны ийдим. Говулашамсоң, Багдада гитдим. Нежеф, Хулле, Багдат ве ёлдакы гөрен-эшиденлерим хакында йүз сахыпалык узын рапорт тайярладым. Рапорты Колониялар Министрлигиниң Багдатдакы

векилханасына говшурдым-да, Ыракда галҗакдыгым я-да Лондона дөнҗекдигим барадакы буйруга гарашып башладым.

Лондона гидесим гелйәрди. Себәби, айрачылык узага чекипди. Ватанымы ве машгаламы өрән күйсәпдим. Айратынам, мен гайданымдан соң дүнйә инен оглум Распутини гөрмек ислейәрдим. Шонуң үчинем, рапортым билен бирликде, Лондона гайдып бармак үчин ругсат талап этдим. Үч йыллык Ырак сыяхаты барадакы дүшүнҗелерими сөз билен беян этмек ве бираз дынч алмак ислейәрдим.

Министрлигиң Ыракдакы векили, хич ким шүбхеленмез ялы, кән янына гатнамалы дәлдигим хакында ве Дижле дерясының кенарындакы кервенсарайың биринден кирейине җай алмалыдыгым хакында дуйдурыш беренден соң:

- Лондондан хабар гелен дессине, министрлигиң җогабыны саңа етирерин - дийди.

Багдатда боланымда, халыфлыгың меркези болан Стамбул билен Багдат арасында рухы тайдан ер билен гөк ялы тапавудың бардыгына гөзүми етирдим.

Басрадан Кербела ве Нежефе гиденимде, Нежефли Мухаммед гөркезен ёлумдан айрылар дийип, өрән гынанярдым. Себәби ол, гышың гүни дейин үйтгәп дуран, улумсы, гедем адамды. Оңа сарп эден вагтым пуч болар дийип горкярдым.

Айрылҗак вагтымыз Стамбула гитмәге хыялланыпды. Бу пикиринден дәндирҗек болуп чалшыпдым: "О тая бараныңдан соң, ёкмаз бир геп айдыларындан ве сениң өлдүрилериңден эндишеленйәрин." Мени ойландырян зат бу дәлди. Ол ере гидәйсе, эгрилерини дүзедеринден, Әхл-и Сүннете доландырып биләйҗек бейик алымлар билен душушмагындан, шейдибем әхли эденҗелеримиң еле совруларындан хедер эдйәрдим. Чүнки, Стамбулда ылым ве ысламың гөзел ахлагы хөкүм сүрйәрди.

Неждли Мухаммедиң Басрада галмаҗакдыгыны билип, Ыспыхан я-да Шираза гитмеги маслахат бердим. Себәби, бу ики шәхер гөзеллиги билен

мешхурды. Халкы хем шайыларды. Шайыларың болса, Неждли Мухаммеде тәсир эдип билҗек гүманлары ёкды. Себәби, шайыларда ылым ве ахлак ногсанлыгы бардыр. Шейдип, онуң тайярлан ёлумдан чыкмаҗагына гөз етиремсоң аркайынлашдым.

Айрылышҗак вагтымыз арамызда шейле гүррүң болуп гечди:

- Такыййә ынаняңмы?

- Хава, ынанян. Себәби сахабилериң бири, мүшриклер гелип эне-атасыны өлдүренлеринде, такыййе эдип, гөрер гөзе мүшрик ялы херекет этди. Пыгамберем, оңа хич зат диймеди - дийип, ол сөзүне ара берди. Менем:

- Башыңа бела гелмезлиги үчин, шайыларың арасында вагтың такыййе эт-де, сүннилигиңи гизләп сакла. Дәп-дессурларыны ве мезхеблерини өврен. Себәби, олар соватсыз ве хөтҗет кишилердир - дийип, табшырдым.

Гайтҗак вагтымам зекат дийип, оңа бирнеме пул бердим. Зекат, мәтәчлере пайламак үчин алнан ысламы салгытдыр. Мундан башга, пай-пыяда гезме дийип, бир аягулагам совгат этдим. Шейдибем айрылышыпдык. Онуң билен гатнашыгым кесилипди. Ичими ит йыртярды. Икимизем Басра ким озал гайдып гелсе, бир хат язып Абдүррыза бермели дийип вадалашыпдык.

ИҢЛИС ВАГШЫЛЫГЫ.

1- "Түркие" газетиниң 1995-нжи йыл календарында, 2-нжи июль сахыпасында шейле дийилйәр : Гарып юртлардан бәбеклери алып гачан, орган сөвдасыны эдйән иңлис шайкасының барлыгы белли эдилди. Бразилиядан гелен хабара гөрә, Камбригде шәхериндәки халкара орган гечирме гурамасы, гачырылан бәбеклер хакында иш алып баряр. Бу дерңевлере гөрә, кәбир иңлис кеселханаларының, бәбек агзаларыны өрән гыммат сатын аляндыклары мәлим болды.

2- "Түркие" газетиниң 1995-нжи йылының 4-нжи июлындакы санында шейле язгы барды : Химия угрундан докторантлык үчин Англия гиден 60-дан говрак мусулман яшлар, гарып ве ёксулларың яшаян Нью-Кастл шәхерине ерлешдирилди. Талыплардан Мустафа Арсланоглы, гиҗе өйүне гелйәркә, бутханадан эллери дашлы ве таяклы ики иңлис чыкып, эссинден гидйәнче урдулар. Якмак үчин үстүне газ дөкдүлер. Худай халап, чакмакларыны отлап билмедилер. Өйүндәки балкондан бу ваканы гөрен бир гыз полиция хабар берди. Ысламың душманлары болан яшлар, гачып бутханада гизлендилер.

3- Шол газетден ене бир хабар : Боснияда ярадан ве ачлыкдан хер гүн йүзлерче мусулман өлйәр. Ачлыкдан аглаян, өзүнден гидйән перзентлериниң перятларыны эшитмеҗек болуп, атаэнелер көчелере гачярлар. Ыслам үлкелеринден гелен азыклары Серп-лер алярлар. Иңлислериң голастындакы Бирлешен Миллетлер Гурамасының эсгерлери, Серплер үчин җансызлык эдйәрлер. Бу эсгерлер ве христиан туристлер, Европадан гелен Ыслам душ-манлары, мусулманларың бедениндең ган саркып дурка, булгур-ларыны чакышдыярлар. Боснийдакы вагшыет, иңлислер тара-пындан планланды. 1988-нжи йылда Косовада башладылды. Милосевич баханасы билен план дурмуша гечирилип башланды. Иңлислер Серплере: "Горкмаң! Аркаңызда биз бардырыс" дийййәрлер.

Иңлис капыры, ыслам үлкесинде
акмаклары тапып хем бакар, хемем,
ыслама хүҗүм үчин ёллар гөркезер,
Шеригата уяна ызагалак дийиәрлер.
Ачык гезмек , ичги мода өврүлер.
Дин гардашлыгы , сөйги ундулар.
Ыслам душманлары көпеклери етишдир,
хем күшгүрер мүъминлериң үстүне.
Бары ыслама, ахлага дишин өтүрҗек.
Аллах-да җезасын берйәр дессине.
Чүнки Куръан-ы Керимде Реббим сөз берйәр,
(Ысламыети элбетде горарын) дийййәр.
Мусулманлара-да : (Душмана ынанмаң,
көп ишләп, ондан үстүн чыкың) буюряр.

БИРИНҖИ БАП
Алтынҗы Бөлүм

Бир мүддет Багдатда болдум. Ине, ахырсоң Лондона гелмели дийип буйрук гелди. Эгленмән ёла дүшдүм. Лондонда секретарь ве министрлигиң кәбир ишгәрлери билен душушдым. Олара көп вагт довам эден сыяхатымда битирен ишлерим ве гөрен затларым барада гүррүң бердим. Ырак билен багланышыклы маглуматларыма өрән бегендилер ве хошаллык билдирдилер. Өңки иберен рапортларымы аландыкларыны айтдылар. Сафиййе хем, эдил мениңки ялы рапорт иберип дурупдыр. Ене бир билен задымам, хер сапа-рымда, министрлигиң йөрите адамлары мени ызарлан экенлер. Олар хем иберен ве гүррүң берен хабарлары-ма догры гелйән рапортлар берипдирлер.

Секретарь, министрь билен душушмагым үчин маңа вагт берди. Министриң хузуруна баранымда, мени Стамбулдан геленимдәкиден пархлы гаршылады. Бу гезек менден гөвнүниң битендигине дүшүндим. Министрь Неждли Мухаммеди эле гечирендигиме монча болуп, сөзе башлады : "Ол, министрлигимизиң гөзләп йөрен ярагыды. Оңа нәме дийсе вада бер. Хатда бүтин вагтың, диңе оны эле гечирмәге гитсе-де, биз зыяна галмаяс". Мен эндишәми диле гетирдим : "Неждли Мухаммед мени ынҗалыкдан дүшүрйәр. Онуң пикримден дөнәймегем ахмал ". Министрь чала йылгырды-да шейле дийди : " Ондан яссы яның ерде болсун. Ондан айрылан вагтың нәхили пикирде болса, энтегем шол пикирде. Бу хакда, Ыспыханда онуң билен душушан җансызларымыз хабар бердилер". Неждли Мухаммед ненең эдип өзгелере сырыны ачып билдикә? Дийип, өз-өзүм ичими геплетдим. Муны ач-ачан сорамага-да богнум ысмады.

Йөне, соң Неждли Мухаммед билен душушанымда барына гөз етирдим. Асыл гөрүп отурсам, Ыспыханда Абдүлкерим атлы бири онуң янына барып :

"Мен Шых Мухаммедиң (мени гөз өңүнде тутяр) доганы. Сиз хакда билйән затларының әхлисини маңа айдып берди" дийип, алдап, әхли сырларының аныгына етипдир. Неждли Мухаммед маңа: "Сафиййе мениң билен Ыспыхана гелди ве онуң билен ене-де ики ай мүта никасы билен яшадык. Абдүлкеримем мениң билен Шираза геленсоң, Сафиййеден хас овадан ве чекижи Асийе атлы бир нәзенин гетирди. Ол зенан биленем, мүта никасы эсасында, дурмушымың иң багтыяр гүнлерини яшадым" дийди.

Асыл гөрүп отурсам, Абдүлкерим, Ыспахана баглы Селфа диен ерде яшаян, министрлигиң христиан ичалыларындан бири экени. Асийе болса, Шираз еврейлеринден болуп, олам министрлигимиз үчин ичалылык эдйәрди. Дөрт болуп, Неждли Мухаммеди иң говы шекилде тамамызы өдәр ялы эдип етишдирдик. Министрь, секретарь ве ене ики саны нәтаныш адамың хузурларында битирен ишлеримиз хакда айдып боламсоң, министрь маңа йүзленип: "Сен министрлигиң иң дережели медалына мынасыпсың. Себәби сен, министрлигиң иң важып разведчиклери арасында бириңжисиң. Секретарь саңа, везипәңде ишиңи аңсатлашдырҗак кәбир дөвлет сырларыны айдар" дийди.

Соңра он гүнлик ругсат билен машгаламың арасына гойбердилер. Гөни өе гитдим. Көп вагтымы, маңа меңзәп дуран оглум билен гечирдим. Оглум патдык-путдук эдип кәбир сөзлери айдып билйәрди. Онуң йөрейшине гуваныпп, дашындан сын эдип отурярдым. Он гүнлүк ругсадым өрән шатлыклы гечди. Бегенжимден учайҗак болярдым. Ватана ве машгалама говушмак маңа эгсилмез гүйч берипди. Ругсадым долманка атамың аял доганының хем халындан хабар алдым. Гиденимем говы болупдыр. Үчүнжи сапарыма чыканымдан соңра, мени бичак говы гөрйән бу гөргүли дүнйәден өтен экен. Өлүмине гаты гынандым.

Бу он гүн, хамана бир сагат ялы гечди гитди. Бейле шадыян гүнлер гөз ачып-юмасы салымда гечип

гитсе-де, элемли гүнлер гөйә асырлар ялы гечмәни биленок. Нежефдәки кесел гүнлерими ядыма салдым. О жепалы гүнлер хич гечмежек ялыды.

Министрлиге нобатдакы табшырыгы алмак үчин баран вагтым, гаршымда йүзи гүлүп дуран, узын бойлы секретары гөрдүм. Элими мәхир билен гысып дуршундан, маңа болан сөйгүсини анламак мүмкинди. Маңа: "Министримизиң ве колониал везипели комиссияның буйругы билен саңа өрән важып ики дөвлет сырыны айтмакчы. Гелжекде бу ики сырдан кән пейдаланмалы борсуң. Өрән ынамдар бирнәче кишиден башга бу сыры билйән адам ёк" дийди.

Элимден тутуп, министрлигиң бир отагына гетирди. Отагда дийсең өзүне чекижи ягдай билен гаршылашдым. Тегелек столуң башында он адам отырды. Оларың биринжиси, Осман патышасының гейиминдеди. Түркче ве иңлисче билйәрди. Икинжиси, Стамбулдакы Шейх-ул-ысламың лыбасына бүренипдир. Үчүнжиси, Эйран шасының эшигини гейипдир. Дөрдүнжиси, Эйран сарайындакы везириң эдил өзүди. Бәшинжиси, шайыларың табынлыгындакы Нежефиң иң танымал алымының эгин-эшигинде отырды. Соңкы үчүси парсча ве иңлисче билйәрдилер. Бу адамларың хер хайсының янында, айдан затларыны язмак үчин кәтиплер барды. Кәтиплер шол бир вагтың өзүнде, бу кишилери Стамбул, Эйран ве Нежефдәки оларың асыллары болан бәш киши хакында йыгнан маглуматлары билен танышдырярдылар. Секретарь: "Бу бәш киши, о тайлардакы бәш адамың кешбине гирип, херекет эдерлер. Оларың пикирлерини билмек үчин булары асыллары ялы етишдирдик.

Биз Стамбул, Тәхран ве Нежефдәкилер билен багланышыклы элимизе гелен маглуматлары булара билдирйәрис. Буларам, өзлерини о ердәкилериң ерине кабул эдйәр. Биз сораг берйәрис, бу бәшисем жогап берйәр. Алан нетижелеримизе гөрә, бу ердәкилериң жогаплары, о ердәкилериң жогапларына 70% догры гелйәр.

Ислесең, барлап гөрмек үчин кәбир затлары сорап билерсиң. Хер ничигем болса, Нежеф алымы билен өң душушыпдың" дийди. Мен секретарь билен разылашдым. Себәби, озал Нежефдәки шайыларaң иң улы алымы билен душушмак ве ондан кәбир затлары сорамаклык миессер эдипди. Мен оңа меңзеш болан адама голайлашып, шейле дийдим:

- Пирим, сүнни боландыгы ве тәзеликлери кабул этмейәндиги үчин хөкүмете гаршы уруш ыглан этмек җайыз болармы ? - Гаршымдакы бираз бөврүни диңләнсоң :

- Ёк, сүнни боландыгы үчин хөкүмете гаршы гелмек болмаз. Себәби, бүтин мусулманлар догандыр. Эмма, олар ыммата зулум, җебир-сүтем эдәйселер, уруш эдип билерис. Муны эден вагтымызам, эмри-бил-маъруф ве нехй-и анил-мүнкүр шертлери эсасында херекет этмели борус. Зулмы ташлан вагты, биз олардан элимизи чекерис - дийип, җогап берди.

- Пирим, еврейлер ве христианларың нежислиги хакында нәхили пикир эдйәрсиңиз ? -

- Хава, олар нежисдир. Олардан гача дурмалыдыр.

- Нәме үчин ?

- Бу, сени пес гөрйәнлере гаршы өзүңи горамакдыр. Себәби олар бизи капыр сайып, пыгамберимиз Мухаммед алейхисселамы-да яланлаярлар. Бизем муңа гаршы гораныша гечйәрис.

- Пирим, тәмизлик имандандыр, догры дәлми? Бейле болса нәме себәпден Сахн-ы Шериф (хезрети Алының губурының этрабы) көчелер, ёллар хапа сакланяр? Хатда, ылым медреселери хем арасса дийип болмаз.

- Хава, айдянларың догры. Хакытдан-да тәмизлик имандандыр. Йөне, нәдели-дә, шайылар тәмизлиге әхмиет бермәнсоң ягдай шейле - дийди.

Министрликдәки бу адамың берен җогаплары, Нежефдәки шайы алымының җогапларына сөзме-сөз догры гелйәрди. Бу адамың Нежефдәки алыма бейле меңзешлиги аклымы хайран этди. Үстесине бу киши парсча-да билйәрди.

Секретарь: "Эгер, сен бейлеки дөрдүсиниң асылларыны гөрен болсадың, хәзир олар билен ене душушып билердиң ве оларың асылларына ненеңси уйяндыгыны гөрердиң" дийди. Мениң: "Шейх-ул-ысламың нәхили пикирдедигини билйәрин. Чүнки, Стамбулдакы хожам Ахмет эфенди, шейх-ул-ыслам барада маңа кән гүррүңлер берерди" диен сөзлеримден соң "Онда баш үстүне, ынха онуң нусгасы биленем гүрлешип билерсиң" дийди.

Шейх-ул-ысламың лыбасында отурана совал билен йүзлендим:

- Халыфа боюн болмак парзмыдыр?

- Хава, важыпдыр. Аллаха ве Пыгамбере боюн эгмегиң парз болшы ялы, бу-да важыпдыр -

- Мунуң делили нәмедир ?

- Женаб-ы Аллахың шу аятыны эшитмәнмидиң? (**Аллаха, Онуң Пыгамберине ве сизден болан улул-эмре боюн болуң**)[1].

- Аллах бизе, эсгерлерине Мединәни таламага ругсат эден ве Пыгамберимизиң агтыгы Хүсейни өлдүрен халыф Езиде хем-де ичги ичен Велиде боюн эгмеги эмредйәр, шейлеми?

- Оглум, Езид Аллах тарапындан эмир-үл-мүъмининди. Хүсейни өлдүриң дийип буйрук бермәнди. Сен, шайыларың галат сөзлерине ынанма. Китаплары дыкгатлы ока. Ялңышды, соң тоба гелди. Медине-и Мүневверәни таламагы халал этмек билен ол хата этмеди. Себәби, Медине халкы азды ве боюн эгмәни гойдулар. Велиде гелсек, ол пасык болуп чыкды. Халыфың эденлерини гайталамалы дәл-де, шеригата догры гелйән эмирлерине боюн болмак важыпдыр. -

Бу сорагы Ахмет эфендә хем берипдим ве такмынан шол бир жогаплары алыпдым.

---

[1] Ниса сүреси, аят : 59

Соңра секретардан : "Бейле копиялары тайярламагың максады, хикмети нәмедир ?" дийип, сорадым. "Биз бу усул билен солтаның ве сүнни болсун, шайы болсун, мусулман алымларың дүшүнжелерини өвренйәрис. Сыясы ве дини меселелерде, олар билен гөрешмек үчин өңүнден тайынлык гөрйәрис. Мысал үчин, душманың, эсгерлерини хайсы тарапдан үстүңе сүржегини билсең, шоңа гөрә тайынлык гөрүп, эсгерлериңем шоңа гөрә ерлешдирерсиң ве ракыбыңы перишан эдерсиң. Эмма, душманың хайсы тарапдан хүжүм этжегини билмейән болсаң, эсгериңи чар тарапа чен-чак билен дагадарсың ве еңлише сезевар боларсың. Эдил шунуң ялы, мусулманларың, динлериниң ве мезхеблериниң хакдыгы хакындакы делилдир-субутнамаларыны билсең, оларың делиллерини ялана чыкаржак гаршы делиллери тайярламак аңсат дүшер, шейдибем, бу гаршы делиллер билен оларың дини ынанчларыны сарсдырып билерсиң" дийип, ол жогап берди.

Ызяныданам, бу бәш адамың өзараларындакы эсгерлик, малия, магарыф ве дин билен багланшыклы пикир алышмаларының ве планларының нетижелери язылан мүң сахыпалык китабы элиме тутдурды-да : "Окап боланыңдан соң гетирерсиң" дийди. Китабы өе алып гайтдым. Үч хепделик дынч алшымда китабы башдан-ахыра дыкгат билен окап чыкдым.

Китап мени хайран галдырды. Себәби, ичиндәки мөхүм жогаплар ве инче дүшүнжелер эдил хакыкат ялыды. Мениң пикиримче-хә, бу бәш адамларың жогаплары асылларының жогапларына 70%-денем көпрәк догры гелйәрди. Аслында секретарам, өңки сапар 70% төвереги дийип, чен-чак билен айдыпды.

Китабы оканымдан соңра, дөвлетиме болан ынамым хас-да беркеди ве Осман Империясының бир асырданам азрак вагт ичинде йыкылмагы үчин план ишленип дүзүлендигине акыл етирдим. Секретарь маңа: "Муңа меңзеш бейлеки отаглара-да эксплуатирлейән я-да эксплуатирлемеги планлаян дөвлетлеримиз үчинем шейле столлар бар" дийди. Секретара : "Бейле

пәхимли ве уссат адамлары нireден тапдыңыз?" дийип, совал бердим. Бирсалым оюрганып дурансоң, секретарь дүшүндирмәге дурды: "Бүтин дүнйәдәки жансызларымыз бизе маглумат ёллаярлар. Гөрүп дуршуң ялы, векиллер өз ишлерини говы билйәрлер. Эгер, саңа бир адамың билйән әхли затлары мәлим болса, сениң хем бу адам ялы пикир эдип, бу кишиниң берен җогапларыны берип билҗекдигиң өз-өзүнден дүшнүкли болса герек. Себәби, сен онуң нусгасы ахыры, шейле дәлми? - сөзүне дынгы берип, ене довам этди - Бу, Министрлигиң буйругы боюнча саңа айтмалы биринҗи сырым. Икинҗи сыры болса, бир ай соңра мүң сахыпалак китабы гайдып берен вагтың айдарын".

Мен китабы бөлүп-бөлүп ене-де үнс билен окап чыкдым. Шонуң көмеги биленем, Мухаммедилер хакында билйәнлерим артды. Оларың нәме пикир эдйәндиклерини, гүйчли ве говшак тарапларыны, үстесине гүйчли тарапларыны нәдип говшатмалыдыгының усулларынам өврендим.

Мусулманларың говшак тараплары дийлип, китапда беллененлер шулардыр:

1 - Сүнни-шайы давасы: Хөкүмдар билен халкың арасындакы оңушмазлык[1], Түрк-Эйран давасы, тирелер арасындакы җенҗеллер, алымлар билен дөвлет арасындакы оңшуксызлыклар[2].

2 - Аз санлы бөлегини хасаба алмасаң, мусулманларың бары диен ялы соватсыздыр[3].

---

[1] Бу сөз галатдыр. Патышаха боюн эгмегиң парздыгыны өзи гечен сахыпада язманмыды ?

[2] Бу-да төхмет. Османлы дөвлетиниң алымлара гойян сарпасы, Осман Газының весъетнамасында гинден беян эдилйәр. Әхли патышалар, алымлара иң ёкары күрсүлери берипдирлер. Мевлана Халид-и Багдада гөрүбилмезчилик эдйәнлер,оны икинҗи Махмудхана шикаят эдип, өлдүрилмегини талап эденлеринде, шаның: "Алымлардан дөвлете зепер етмез" диендиги мешхурдыр. Османлы солтанлары, алымлара өй, азык ве айлык берйәрдилер.

[3] Мүңлерче Османлы алымларының, дин, ахлак, иман ве тебигы билимлер билен багланышыклы язан китапларыны бүтин

3 - Рухы гөйдүклик ве гапыллык[1]

4 - Дүнйәни бүтүнлейин унудып, диңе ахырзаман билен мешгул болмак[2].

5 - Хөкүмдарың диктатор ве залым болмагы[3].

6 - Ёлларың ховплулыгы, йүк дашамагың ве сыяхатың бөлүненлиги[4].

7 - Хер йыл он мүңлерче адамларың өлүмине себәп болан гарахассалык, холера ялы кеселчиликлериң өңүнүң алынмазлыгы ве саглыга әхмиет берилмейши.[5]

8 - Шәхерлериң харабалыгы ве сув каналларының ёклугы[6].

дүнйә билйәр. Иң соватсыз хасапланян обалылар динлерини, ыбадатларыны ве сунгатларыны говы билйәрдилер. Әхли обаларда метҗитлер ве медреселер барды. Бу ерлерде окама-язма, дин ве дүнйә ылымларындан сапаклар берилйәрди. Обалы аяллар, Куръан-ы Керим окаярдылар. Обаларда етишдирилен алымлар ве Өвлүйәлер өрән көпди.

[1] Османлы мусулманларының рухы тайдан кувватлыдыгына сөз хем болуп билмѐз. Хеммәниң калбы, шехитлик дережесине говушмак үчин, җихада атыгсарды. Хер намаздан соңра ве җума ва-гызларында, дин адамлары халыфлара, дөвлете дога эдйәрдилер, үйшенлерем "амин"(омын) дийип, эллерини йүзлерине сылардылар. Христиан обалары окамагы, язмагы билмейәрлер, динден, дүнйәден хабарсыз, попдур-манахларың яланларыны, эртекилерини диндир өйдерлер. Гапыл, хайван сүрүси ялыдыр.

[2] Ысламыет, христианлыкдан тапавутлылыкда, дин билен дүнйәни айырмаяр. Бу дүнйәниң ишлери билен мешгул болмагам ыбадатдыр. Пыгамберимиз (*Хич өлмеҗек дей, бу дүнйә үчин, эртир өлҗек ялы-да, о дүнйә үчин ишләң*) буюряр. Инҗилде велин, бу дүнйә үчин ишлемек гадаган эдилендир.

[3] Хөкүмдарлар, шеригаты йөретмек үчин җан эдердилер. Европаның короллары ялы, зулум этмездилер.

[4] Ёллар ховпсузды. Боснияндан Мекгә гиден мусулман бири, аркайын, хатда пулсуз гидип билйәрди, ёлларда ийип-ичип, гиҗелер дүшлән ерлеринден совгатлар аларды.

[5] Әхли ерде кеселханалар, шыпаханалар барды. Хатда, Наполеоны хем Османлылар беҗерди. Әхли мусулманлар (*Иманы болан, тәмиз болар*) хадыс-ы шерифине уйярлар.

[6] Бу мыҗабата җогап берениңе-де дегмез. Дели солтаны Фируз Ша 790[м-1388]-нҗы йылда вепат этди. Онуң гурдуран 240 км. Каналындан сув ичип гүлзарлыга өврүлен ерлер, Иңлис басыбалыҗы-

9 - Эдараның питнеҗилере гаршы эҗизлиги, эсерден херекет эдилмейши ве о өвүлйән Куръаның канунларының ёк сайылҗак шекилде дурмуша орнашдырмак ишлериниң ябыгорлулыгы.[7]

10 - Ыкдысады чөкүш, гарыплык ве ызагалаклык.

11 - Тертипли гошуның болмазлыгы, ярагсызлык ве көне, чүйрүк ярагларың болмагы[8].

12 - Аялларың хак-хукукдан махрумлыгы[9].

13 - Тебигатың саглыксыз ве хапалыгы[10].

Китап "Мусулманларың говшак тараплары" дийип белленен бу маддалардан соңра, мусулманлара динлери болан ысламыетиң мадды ве рухы үстүниклерини унутдырмагың лазымдыгы хакында маслахатлар берйәрди. Мундан башга, ысламыет барада шу маглуматлар берилйәрди:

1 - Ыслам агзыбирлиги эмредип, агзалалыгы гадаган эдйәр. Куръан-да (***Барыңыз Аллахың йүпүне япышың***[11]) дийилйәр.

2 - Ыслам гөзъетимиңи гиңелтмеги ве бар затдан хабардар болмагы эмредйәр. Куръан-да (***Ер йүзүни айланың***[12]) дийилйәр.

лыгы дөврүнде чөле өврүлди. Османлы уссаларыдыр-архитекторларының сакланып галанҗа эсерлери хем, хәзир туристлериң гөзүни гамашдыряр.

[7] Османлылары, Француз королларының зибиллерини Сен дерясына дөкен генералларың ордендир-медаль алышы ялыдыр өйдйәрлер.

[8] 726[м-1326]-нҗы йылда тагта чыкан Орхан Газының гуран тертипли-ызамлы гошуныны ве Йылдырым Баезид ханың 799[м-1399]-нҗы йылда Нигболуда бейик хачлы гошуныны нәхили кулпеекун эдендиги-ни билмейәрмикә ?

[9] Иңлислер хениз сөвдадан, сунгатдан, ярагдан ве зенанларың хак-хукукларындан бихабар вагтлары, Османлылар бу хусусларда кәмиллиге етипди. Швед ве Француз королларының Османлылардан көмек сорандыкларыны инкәр эдип билерлерми ?

[10] Көчелер шейле бир тәмизди велин, хатда түйкүликлери тәмизлемек үчинем йөрите адамлар барды.

[11] Али Имран сүреси, аят : 103

[12] Али Имран сүреси, аят : 137

3 - Ыслам ылым өвренмеги эмредйәр. Бир хадысда (**Ылым өвренмек, хер мусулман эркеге ве аяла парздыр**) дийилйәр.

4 - Ыслам бу дүнйә үчин ишлемеги эмредйәр. Куръанда (***Оларың кәбирлери, Эй Реббимиз бизе дүнйәде-де, ахыръетде-де говусыны несип эт***[1]) дийилйәр.

5 - Ыслам хер ишде геңешмеги эмредйәр. Куръан-да (***Оларың ишлери, араларындыкы геңеш билендир***[2]) дийилйәр.

6 - Ыслам ёллар гурмагы эмредйәр. Куръан-да (***Ер йүзүнде йөрәң***[3]) дийилйәр.

7 - Ыслам, мусулманлара саглыкларыны горамагы эмредйәр.

Бир хадысда (**Ылым дөртдүр: 1 - Дини горап сакламак үчин фыкых ылмы, 2 - Саглыгың горалмагы үчин медицина ылмы, 3 - Дили горап сакламак үчин грамматика ве синтактика** (сөз дүзүми) **ылмы, 4 - Вагтларың билинмеги үчин астрономия ылмы**) дийилйәр.

8 - Ыслам ымараты эмредйәр. Куръан-да (***Аллах ер йүзүндәки әхли зады сизиң үчин ярадандыр***[4]) дийилйәр.

9 - Ыслам нызамы эмредйәр. Куръан-да (***Бар зат хасаплы ве нызамлыдыр***[5]) дийилйәр.

10 - Ыслам ыкдысады тайдан, кувватлы болмагы эмредйәр. Бир хадысда (*Хич өлҗек дәлмиш ялы дүнйә үчин, эрте өлҗек ялы-да, ахыретиң үчин ишле*) дийилйәр.

11 - Ыслам, өрән гүйчли яргланан гошун дүзмеги эмредйәр. Куръан-да (***Олара гаршы гүйҗүңизиң етдигиче кувват тайынлаң***[6]) дийилйәр.

---

[1] Бекара сүреси, аят : 201
[2] Шура сүреси, аят : 38
[3] Мүлк сүреси, айт : 15
[4] Бекара сүреси, аят : 29
[5] Хиҗр сүреси, аят : 19
[6] Энфал сүреси, аят : 60

12 - Ыслам, аял-гызларың хукукларына үнс берилмегини ве олара сарпа гоюлмагыны эмредйәр. Куръанда (***Эркеклериң кануны шекилде, аяллар бабатда хукуклары болшы ялы, аялларың-да олара бабатда хукуклары бардыр***[1]) дийилйәр.

13 - Ыслам арассачылыгы үндейәр. Бир хадысда (**Тәмизлик имандандыр**) дийилйәр.

Китапда, ёк эдилмеги табшырылан гүйч нокатлары шулардыр :

1 - Ыслам, тире-тайпа, халк, дин, урп-адат, миллет тарапгөйлүгини ёк этди.

2 - Сүйтхорлык (процент), пейдакешлик (спекулияция), зына, ичги, ве доңуз эти гадагандыр.

3 - Мусулманлар алымларына өрән баглыдырлар.

4 - Сүнни мусулманлар Халыфы, Пыгамбериң векили хөкмүнде кабул эдерлер. Аллаха ве Пыгамбере болан хорматы, оңа-да гөркезмегиң парздыгына ынанярлар.

5 - Җихад парздыр.

6 - Шайы мусулманлара гөрә, мусулман болмадыклар ве сүнни мусулманлар неҗисдир.

7 - Бүтин мусулманлар, Ысламың еке-тәк хак динлигине иман эдерлер.

8 - Мусулманларың көпүси, яхуди (еврей) ве христианларың Арап ярымадасындан чыкарылмагының парздыгына ынанярлар.

9 - Ыбадатларыны (мысал үчин намазы, оразаны, хаҗы) ыхлас билен гөзел шекилде ерине етирйәрлер.

10 - Шайы мусулманлар, ыслам үлкелеринде бутхана гурлушыгының харамдыгына ынанярлар.

11 - Мусулманлар, Ыслам ынанҗына өрән баглыдыр.

12 - Шайылара гөрә, Хумүсүң, ягны олҗаның бәшден бир бөлегини алымлара бермек парздыр.

13 - Мусулманлар, чагаларыны шейле бир етишдирйәрлер велин, олары ата-бабаларының ёлундан айырмак мүмкин дәл.

14 - Мусулман зенанлар, шейле гөзел өртүнйәрлер ки, атларының эрбетликде тутулмагы мүмкин дәлдир.

---

[1] Бекара сүреси, аят : 228

15 - Мусулманлары хер гүн бәш гезек бир ере үйшүрен җемагат намазлары бардыр.

16 - Олара гөрә, Пыгамбер, Алы ве достларының габырлары мукаддес боланлыгы үчин, о ерлерде-де йыгнанярлар.

17 - Пыгамберлериң ковмундан геленлер, Сейит ве Шериф дийип атландырыланлар, Пыгамбери ятладяндыр ве мусулманларың көңлүнде ,гөйә Ол җанлы ялы ер эдйәрлер.

18 - Мусулманлар үйшен вагты, вагыз-несихатчылар, оларың иманларыны гүйчлендирйәрлер ве ыбадата мейиллендирйәрлер.

19 - Эмр-и бил-маъруф (ягшылыгы эмретмек) ве нехй-и анил-мүнкер (яманлыга бөвет болмак) парздыр.

20 - Мусулманларың көпелмеги үчин, өйленмек ве бирден көп аял билен ника гыймак сүннетдир.

21 - Мусулман үчин, бир адамы Ыслама гетирмек, дүнйә малына эе болмакдан хас говудыр.

22 - Мусулманларың арасында (**Ким-де ким хайырлы бир ёл ачса, онуң согабына, ве о ёлдан йөрән хер бир адамың газанан согапларына говушар.**) хадыс-ы мешхурдыр.

23 - Мусулманлар Куръан-а ве хадыслара өрән улы хормат гойярлар. Булара табын болмагың Җеннете гирмек үчин еке-тәк ёлдугына ынанярлар.

Китап мусулманларың кувватлы тарапларыны бозуп, говшак тарапларыны яймагы маслахат берип, мунуң ёлларыны гөркезйәрди.

Китап, говшак нокатларыны, асгын ерлерини яймак үчин шу маслахатлары берйәрди :

1 - Җемагатларың араларына тов дүшүрип, бетгүманлыга ёл ачмак ве оңушмазлыга итеклейән китаплар чап этмек ёлы билен ичлерине өйке-кине сокмак.

2 - Мекдеплериң ачылмагына, китапларың нешир эдилмегине ёл бермезлик, ёк эдип болҗак дин китапларыны якып ёк этмек. Дин адамларына хер хили шылтаклар атып, мусулманларың, чагаларыны дини мекдеплере бермекден йүз өвүрмегини газанмак би-

лен, соватсыз галар ялы ягдай дөретмек (Бу ёл, ысламыете улы зепер етирендир).

3 - 4 - Оларың янында Җеннети өвүп, бу дүнйәдәки дурмуш үчин җогапкәр дәлдиклерине ынандырмак. Сопучылыгың халкаларыны гиңелтмек. **Зухди** маслахат берен Газалиниң (Ихя-үл-улумиддин)и, Мөвлананың (**Месневи**)си ве Мухииддин-и Арабының эсерлери ялы китаплары окамага угрукдырып, аңлайышсыз ве гөйдүк галмагыны газанмак[1]

5 - Хөкүмдарлары залымлык ве диктаторлык этмәге итмелидирис: Сиз Аллахың ердәки көлегелерисиңиз. Аслында Эбу Бекир, Омар, Осман, Алы, Эмевилер ве Аббасыларың хер хайсы, зоруң гүйҗи ве гылыч билен баштутунлыга гелип, тәк башларына хөкмүрованлык эдендирлер. Мысал үчин, Эбу Бекир Омарың гылыҗының көмеги билен ве Патма ялы боюн эгмедиклериң өйлерини якып, баштутан болды[2]. Омар хем Эбу Бекириң маслахаты билен халыф болупды. Осман болса, Омарың эмри билен дөвлетиң башына гечипди. Ала гелсек, ол гаракчыларың сайламагы билен дөвлетиң башы болупды. Муавийе-де везипесине гылыҗы-

[1] Сопучылык хакдакы китапларың өвйән (**Зүхд**)и, дүнйә ишлерини терк этмек дәлдир. Дүнйә гөвүн бермезликдир. Ягны, шеригата макул шекилде ишләп газанмак ве совмак, Ыбадат эден ялы согапдыр.

[2] Эбу Бекир, Омар, Осман ве Алының "радыаллаху анхүм" халыф болҗакдыклары бабатда, хадыс-ы шерифлерде ышаратлар бардыр. Йөне, хич хайсының вагты анык гөркезилен дәлдир. Ресулыллах "салаллаху алейхи ве селлем" бу иши, достларына (эсхабына) гойды. Халыф сайламаклык барада. Эсхабың үч дүрли пикирлери барды. Халыфлык - доган гарындаша берилмеги хөкман болан, мирас галан зат дәлди. Иң биринҗи мусулман болан, өзгелери-де имана гетирен, Пыгамберимизиң ымам эдип аркасында намаз окан ве бирликде хиҗрет (гөч) эден адамы , Эбу Бекири сайламак макул болҗакды. Кә кишилер, хезрети Алының өйүне гелди. Булардан Эбу Сүфян: "Элиңи узат! Саңа биат эдейин. (Биат: кабул этмек манысында). Ислесең бар ери атлы ве пыяда гошун билен долдурарын " дийди. Хезрети Алы муны оңламан: "Мусулманлары парчалаҗак боляңмы? Өйден чыкман отуршым, халыф болмак үчин дәлдир.

ның зоры билен геленлердендир[1]. Соңра, Эмевилерде-де хөкүмдарлык атадан-огла гечип довам эдипди. Аббасыларда-да шол ягдай гайталаныпды. Булар, Ысламдакы хөкүмдарлыкларың сүтеми ве диктаторлыгының делилидир диймелидирис.

6 - Адам өлдүренлере өлүм җезасының берилҗекдиги хакындакы мадданы канунлардан чыкармак. (Адам өлдүрмеклиге, гаракчылыга гаршы еке-тәк чәре өлүм җезасыдыр. Өлүм җезасы болмаса топаландыр-гаракчылыгың өңүни алып болмаз) хөкүметиң таланчылара, огрулара темми бермезлигини газанмак ве таланчылары ярагландырып, бу ише хөвеслендирмек ве ёлларың ховплулыгыны довам этдирмек.

7 - Шу шекилде, олары кеселчилик ичинде яшар ялы эдип билерис: Әхли зат Аллахың такдырына баглыдыр. Беҗерҗек болмагың я-да эм этмегиң говулашмак үчин хич хили тәсири ёкдур. Аллах Куръанда (***Реббим мени ийдирер ве ичирер, кеселлән махалым-да, О маңа шыпа берер. Мени өлдүрҗегем, соңрадан дирелтҗегем О-дур.***[1]) диймәнми? Бейле болса, Аллахың эрадасы дашында хич ким шыпа-да тапып билмез, өлүмденем гутулып билмез.[2]

Ресулыллахың айралыгы маңа агыр гелди. Телбә дөндүм " дийди. Метҗиде гелип, хеммәниң гөзүниң өңүнде Эбу Бекире биат этди (оңлады). Эбу Бекир : "Халыф болҗак дәлдим. Питне чыкмасын дийип биалач кабул этдим" дийди. Алы-да :"Халыфлыга иң мынасып адам сенсиң" дийди. Шол гүн, хезрети Алының Эбу Бекири өвен сөзлери "Сеадет-и Эбедиййе" китабымызың икинҗи бөлүминдәки 23-нҗи маддасында языландыр. Хезрети Омар, хезрети Алыны өйүне ченли угратды. Хезрети Алы : "Ресулыллахдан соң, бу ымматың иң үстүнлери Эбу Бекир ве Омардыр"диййәрди. Шайыларың яланланларына ынананлар, мусулманларың бу гүнки ягдая дүшмегине себәп болдулар. Иңлислер, хәзирлерем бу питнәни көрүклейәрлер.

[1] Хезрети Муавийе, Хезрети Хасаның биат этмеги (оңламагы) билен кануналайыклыкда халыф болды. "Хак сөзүң делиллери" атлы китабы окаң!

8 - Зулум эдилер ялы, шулары айдып билерис: Ыслам, ыбадат динидир. Онуң дөвлет билен хич хили баглан-шыгы ёкдур. Шонуң үчинем, Мухаммед ве Халыфла-рының, не министри барды, не-де кануклары.[3]

9 - Ыкдысады чөкүш-де, сөзи эдилен зыянлы ишлериң тебигы нетижесидир. Хасылы чүйретмек, сөвда гәми-лерини гарк этмек, базары ода бермек, бентлери йыкып, оба хоҗалык мейданларыны, экин ерлерини ве сенагат меркезлерини сува басдырмак ялы ёллар би-лен, агыз сувларыны зәхерлемек билен етирилен зепе-риң мөчберини артдырып билерис.[4]

10 - Дөвлет адамларыны (аял ве спорт кимин) питне ве бөлүнишиге себәп болҗак мейиллери, ичгә, хумара, парахорлыга, дөвлет эмләгини өз шахсы ишлеринде харҗамаклыга өвренишдирмек. Җогапкәрчиликли адамлары бу ишлери амала ашырар ялы эдип, бизе эден көмеклери үчин пешгеш бермек герекдир.

---

[1] Шуара сүреси, аят: 79-80-81

[2] Иңлислер, мусулманлары алдатмак үчин, аят-ы керимелере ве хадыс-ы шерифлере ялңыш маны берйәрлер. Өзүңи беҗертмек сүннетдир. Аллаху Тагала, дерманларда шыпа ярадандыр. Пыгамберимиз дәри-дерман уланмагы эмретди. Шыпа берен әхли зады ярадан, ёкдан бар эден Аллаху Тагаладыр. Эмма, әхли зады себәплер билен ярадып, бу себәплере япышмагымызы эмредйәр. Ишләп, себәплери гөзләп, оны тапанымыздан соңра уланмак герек. (**О маңа шыпа берер**) диймек, шыпа бериҗи себәплери берер диймекдир. Ишләп, себәплери агтармак эмредилди. Пыгамберимиз (Эркеклериң-де, зенанларың-да ишләп, ылым өвренмеги парздыр), бир гезегем (Аллаху Тагала ишләп газананлары сөер) буюрды.

[3] Ыбадат диңе намаз, ораза, хаждан ыбарат дәлдир. Дүнйә ишлерини, Аллаху Тагала буйрук берендиги үчин ве шеригат эсасында алып бармак хем мыдама ыбадатдыр. Пейдалы иш этмек үчин ишлемек, көп согапдыр.

[4] Өзлерине медениетли дийййән ве ынсан хукукларыны дилинден дүшүрмейән Иңлислериң, мусулманлара гаршы тайынлан пыссы-пыҗурлыгына, вагшыет ве зулумларына середиң!

Соңра китабың маслахатлары довам эдйәр: Бу ишлери амала ашыран иңлис агентлерини ачык я-да гизлин шекилде горамак, булардан мусулманларың элине дүшенлерини халас этмек үчин нәхили чыкдажы чыкса-да, хер хили мүмкинчиликлери дөретмек герек.

11 - Сүйтхорлугың хер гөрнүшини яймак лазымдыр. Себәби, сүйтхорлук милли ыкдысадыети харап этмек билен, чәкленмән, эйсем, Куръаның буйрукларына гаршы гелмеклиге-де эндик этдирер. Себәп дийсең, ынсаноглы, кануның бир маддасына боюн эгмейән болса, бейлеки маддаларыны-да әсгермән башлар. Олара процентиң үстүне процент йөретмегиң харамдыгыны, чүнки, Куръанда (***Проценти гат-гат эдипиймәң***)[1] дийлендигини ве шонуң үчин, процентиң башга гөрнүшлериниң харам дәлдигини айтмак герек[2].

12 - Алымларың ат-абрайына шикест етирҗек ялан вакалар ве мыҗабатлар ойлап тапмалы-да, мусулманлары олардан соватмалы. Җансызларымызың кәбири оларың эгин-эшигини геер. Соң болса, булара габахат ишлер этдирерис. Шейдибем, мусулманларың башы гарҗашып, алымлар билен булары тапавутландырып билмезлер ве хер бир алыма шүбхели, ынамсыз гөз билен бакарлар. Бу агентлеримизи Эл-Эзхере, Стамбула, Нежеф ве Кербела ибермек зерурдыр. Мусулман лары алымлардан соватмак үчин мекдеплер, коллежлер ачарыс. Бу мекдеплерде румын ве эрмени чагалары, мусулманлара душман эдип етишдирерис. Мусулман чагаларынам яш бейнисине, ата-бабаларының хат

---

[1] Али Имран сүреси, аят: 130

[2] Карз берилен махалы, белли вагт айдылмаз. Эгер, вагт тайын эдилсе, сүйтхорлук болар. Белли бир мүддет геченден соң, алынан мөчбер төленмели дийип шерт гоюлса, ханефиде бу-да сүйтхорлук болар. Бу ягдайда, екеҗе дирхем артык пул төленҗегини шерт гошмак улы гүнәдир.. Несье сатышда болса, төленҗек вагт белли эдилмелидир. Төлег вагты гелип етенде, төләп билмедиги үчин, төленҗек мукдар ве төлег мүддети ардырылса, муңа "Муда'аф процент" дийилйәр. Ёкарыдакы аят-ы кериме, сөвда-сатыгдакы бу муда'аф проценти билдирйәр.

-петек билмейән, соватсыз адамлар боландыгыны гуймага чалышарыс. Бу чагалары халыфдан, алымлардан ве дөвлет адамларындан соватмак үчин, оларың хаталарыны, өз зовкы-сапасы билен мешгул болояндыкларыны, Халыфың чорулар билен вагт гечирип, халкың эмләгини бет ишлерде уланяндыкларыны, хич ишде Пыгамбериң ёлуны тутмаяндыгыны ныгтап дурмалыдырыс.

13 - Ысламың, аял-гызларының мертебесини песелдйәндигини гөркезмек үчин (***Эркеклер аяллар бабатда хәкимдир***)[1] аятыны ве (*Зенан дуршы билен шердир*) хадысыны айдарыс.[2]

14 - Хапысалык, сувсузлыгың нетижесидир. Шонуң үчинем сувуң артдырылмагының өңүни алмалыдыр.

---

[1] Ниса сүреси, аят : 34

[2] Хадыс-ы шерифде (*Шеригата уян зенан, Женнетиң ныгматларындандыр. Дуйгуларының есири болан ве шеригата-да уймаян зенан шердир*) буйрулды. Гыз болсун, дул болсун, пархы ёк, өйли-ишикли болмадык аял машгала какасы гөз-гулак болмага межбурдыр. Эгер, гарашык этмесе, зындана атылар. Какасы ёк болса я-да гарып болса, барлыклы мәхрем гарындашы оңа середер. Буларам ёк болса, хөкүмет айлык бермелидир. Мусулман зенанларың ишләп газанмага мәтәчлиги ёкдур. Ыслам дини аял машгаланың әхли герек-ярагыны, мәтәчликлерини эркегиң бойнуна йүклейәр. Эркегиң бейле агыр йүкүң ашагында вагты, әхли мирас оңа берилмейәмели ялы вели, бейле дәлдир. Аллаху Тагала бу ерде-де сахават билен, зенанларың эркек доганларының ярым мирас пайыны алмалыдыкларыны эмредйәр. Эркегиң, аялыны өйүниң ичинде я-да дашында зордан ишлетмәге хакы ёкдур. Аялы ислесе ве адамсы ругсат берсе, өртүли шекилде ишлемеги жайыз болса-да, газананы өзүниңки болмалыдыр. Хич ким булары, мирасдан галан затлары аялдан, өзи ислемесе алмалы дәлдир. Өзүниң, чагаларының я-да өйүниң мәтәчлиги себәпли, бу затларыны харжамагы үчин гынамалы дәлдир. Буларың барыны адамсының алып гетирмеги парздыр. Коммунистик системаларда аял хем, гүн-гүзеран айланып дурса-да, эркеклер билен дең хатарда, хайванлар ялы зордан ишледилйәр. Азат дүнйә дийилйән христиан юртларда ве ыслам юртлары дийилйән кәбир, Арап мемлекетлеринде "дурмуш ики тарап үчинем деңлик"

Мусулманларың гүйчли тарапларыны харап этмек үчин-де, шу маслахатлары берйәр:

1 - Мусулманларың арасында халкчылык, миллетчилик акымларыны өҗүкдирип, оларың үнсүни, ысламыетден өңки гахрыманчылыклара гөнүкдириң. Мүсүрде Фараонлыгы, Эйранда Межусилиги, Ыракда Бабиллиги, Османлыларда Атилла ве Чингиз деврүни (вагшылыгыны) тәзеден җанландырың! (Китапда бу бабатда узын таблица барды).

2 - Шу дөрдүсини гизлин ве әшгәр яйратмалыдыр : ичги, хумар, зына ве доңуз эти (хем де спорт клубларының бир-бирлери билен гох-галмагаллары). Мунуң үчин, Ыслам үлкелеринде яшаян христиан, яхуди, межуси ве бейлеки мусулман болмаян кишилерден ёка-

---

дийлип, аяллар хем фабрикаларда, атызларда, сөвдада эркеклер ялы ишлейәрлер. Көпүсиниң дурмуш гурандыгына өкүнйәндигини, судлашып айрылышянларың кәндигини хер гүн диен ялы газетлерде гөрмек мүмкин. Ресулыллахың "саллаллахү алейхи веселем" мүбәрек агзындан чыкан сөзлер үч хилидир : Биринҗиси, сөзлери-де, манылары-да Аллахү Тагаладан гелендир. Бу сөзлере "аят-ы керимe" дийлип, хеммесине (Куръаны Керим) дийилйәр. (***Сизе гелен әхли говы ве пейдалы затлары Аллахү Тагала ислэп иберйәндир. Хер бир эрбет ве зыянлы затлары небсиңиз ислейәндир. Әхлисини, Аллахү Тагала ярадып иберйәндир***) сөзи, Ниса сүресиниң 78-нҗи аятыдыр. Икинҗиси, сөзлери Пыгамбери-мизиңки, манылары болса Аллахү Тагаладан болан сөзлердир. Бу сөзлерине "хадыс-ы кудсы" дийилйәр. (*Небсиңизи душман сайың ! Себәби ол, маңа душмандыр*) сөзи хадыс-ы кудсыдыр. Бу душман-лык, небсиң буйрукларына боюн болмазлыкдыр. Үчүнҗиси болса, сөзлери-де, манылары-да Пыгамберимизиңкидир. Булара "Хадыс-ы шериф" дийилйәр. (*Шеригата уян зенан Җеннетиң ныгматларындандыр. Небсине уян зенан, шердир*) сөзи, хадыс-ы шерифдир. Мухийддин-и Арабы хезретлери, "Мүсамерат" атлы китабының биринҗи томунда бу хадыс-ы шерифи дүшүндирйәр. Иңлис ичалысы, хадысың башыны гизләп, диңе соңуны айдяр. Бүтин дүнйәниң аяллары, эгер, ыслам дининиң өзлерине нененси баха беришини, рахатлыгыны, эркинлигини ве айрылышма хукугының эесидигини билселерди, ур-тут мусулман болуп, ысламың хер юр-да яйрамагы үчин җан эдердилер. Эмма, гынансак-да, бу хакыката дүшүнип биленоклар. Аллахү Тагала, бүтин ынсанлара, ыслам дининиң ышыклы ёлуны догры өвренмеги несип этсин!

ры дережеде пейдаланмак ве бу ишде ишләнлере Колониялар Министрлигиниң бюжетинден көп айлык бермек герек. Мунуң үчинем, сыясы топарлары ве спорт клубларыны көпелдерис. Партиялары ве клублары бир-бирине душман эдерис. Бир-бирлери билен мешгул болуп, дин китапларыны окамага, динлерини өвренмәге эллери дегмез. Гола салан адамларымыза газет-журнал чыкардарыс. Бу газет-журналлара нәме көмек герек болса эдип, сатын алан адамларымызы гөйә халасгәр, гахрыман ялы эдип гөркезерис. Шеригаты ве шеригата баглы ёлбашчылары элден гелдигиче гаралап, дин тербиесиниң чешмеси болан машгала абаданчылыгыны бозарыс. Мунуң үчин спорт, гөреш диен болуп, ярым-яланач, эдеп ерлери ачык гыз ве огланларың суратларыны чап эдип, яшлары желепчилиге, бозук яшайша итерис. Ыслам ахлагыны бозанымыздан соң, ысламыети ёк этмек кын дүшмез. Көп метжит гурдурарыс. Йөне метжитлерде хожалары дәл-де, мисионерлери ве мезхебсизлери гүрледерис. Ыслам сазы дийип, метжиде хер дүрли саз гуралларыны, айдым ве радио программаларыны ерлешдирерис. Метжит, олар үчин дузак болар. Метжитлере гидйән ве аяллары өртүнен дөвлет ишгәрлериниң хем-де харбы адамларың кимлердигини агентлеримиз билер ве хер эдип-хесип эдип, олары везипесинден айырмага чалшарлар. Шеригата тарапдар яшлар университетлере алынмалы дәлдир, алынанларына диплом берилмезлигини ёла гоймалыдыр. Секретарь, бу маглуматларың сырлыгына галмалыдыгыны, хатда Неждли Мухаммедиң янында-да бу хакда хич хили дил ярмазлыгымызы бекден-бек табшырды. Мен хем бу ятламаларымы суда бердим-де, элли йылдан озал ачылмасын дийип, весъет этдим. [Бир зады пугта ятда сакламалыдырыс: Метжит, гупбасы, минарасы болан бина дәлдир. Ичинде хер гүн бәш вагт намаз окалан бина диймекдир. Намаздан өң

я-да соңра, бу жемагата вагыз-несихат этмек жайыздыр. Вагыз, әхл-и сүннет итикадында (ынанжында) болан бир мусулманың, әхл-и сүннет алымларындан бириниң китабыны окамагы я-да айдан бир сөзүни дүшүндирмегидир. Мезхебсизлериң, иңлис агентлериниң ве мисионерлериң сөз сөзлемегине вагыз дийилмейәр, нутук я-да конференция бермек дийилйәр. Метжитлерде нутук сөзлемек, конференция бермек ве булары диңлемек жайыз дәлдир. Әхл-и сүннет алымларының айдан хер бир бир сөзи, Куръан-ы керим ве хадыс-ы шерифлере эсасланяндыр.]

3 - Җихадың вагтлайын парздыгыны ве вагтының гечендигини айдып ынандырың.

4 - Шайыларың калбындан, капырларың нежисдиги хакындакы пикирлери айрың. Куръанда (***Өзлерине китап бериленлериң ийип-ичгиси сизиң үчин халал болшы ялы, сизиң иййән затларыңызам олар үчин халалдыр***) [1] дийилендигини, Пыгамбериң Сафиййе атлы яхуди ве Мария адындакы христиан аялының боландыгыны, Пыгамбериң аялының нежис болуп билмежекдигини айдың.[2]

5 - Пыгамбериң, Ыслам диймек билен , хөкманы дини гөз өңүнде тутандыгыны , бу диниң диңе бир Ыслам дини дәл, яхудилик я-да христианлык хем болуп билжекдигини мусулманларың келлесине гуюң. Мунуң субутнамасы дийибем , шулары айдып билерис : Куръан , хер дине дегишли боланлара мусулман диййәр. Мысал үчин , Юсуп Пыгамбериң (**Мени мусулман эдип**

---

[1] Маиде сүреси, аят: 5

[2] Иңлисиң, яхуди диййән зенаны, хезрети Сафиййе мусулман болупды. Аслы Мүсүрли Мария болса, Ресулыллахың мүбәрек аялларындан дәлдир. Чорыды. Бу-да мусулман болды. Җыназа намазыны, халыф Омар "радыяллахү анх"кылдырды. Әхли сүннет итикадына (ынанжына) гөрә, христиан аял, чорам, өй бикесәм болуп билер. Шайыларың ынанышы ялы, капырларың өзлери нежис дәлдир. итикатлары болан күпүр нежисдир.

өлдүр)[1] , Ыбрайым ве Ысмайыл Пыгамберлериң-де (***Эй, Реббимиз, бизи өзүңе мусулман кыл ве зүрятларымыздан өзүңе мусулман ыммаhы гетир***)[2]. Якуп Пыгамбериң болса, огулларына (***Диңе мусулман болуп өлүң***)[3]. диендиклерини хабар берйәр.

6 - Бутхана гурмагың харам дәлдигини, Пыгамбер ве халыфларың олары йыкмандыгыны, терсине бутхана-

---

[1] Хайсы-да болса бир Пыгамбериң, Аллахү Тагаладан гетирен хабарларына ынанмаклыга (**Иман**) дийилйәр. Иман эдилмели затларам ики кысымдыр : Диңе ынанылҗак затлар. Хем ынанылҗак хем-де ерине етирилҗек затлар. Биринҗи кысым, иманың аслы болуп, алты саныдыр. Хер Пыгамбериң хабар берен иман асыллары бир меңзешдир. Бу гүн, ыслам душманларының "цивилизациялашан, өңе гиден" дийип, хайран галян, имринйән адамлары болан әхли яхудилер, христианлар, дүнйәдәки ылым адамлары, дөвлет адамлары, серкерделериң хеммеси ахыръете, ягны өленден соң гайтадан дирелмәге, Җеннете, Җәхеннеме (Довзах) ынанярлар. Өзлерине аңдүшүнҗеде өңе гиден дийип баха берйән ве булара меңзеҗек болуп җан эдйән дин гапыллары хем онда, олар-да ынанандыгы үчин, дине ынанмалы дәлми нәме? Пыгамбериң шеригатлары, ягны эмир ве гадаган эден затлары бирмеңзеш дәлдир. Иман эдип, шеригата табын болмаклыга (**Ыслам**) дийилйәр. Шеригатлары башга боландыгы үчин, хер Пыгамбер дөврүндәки (**Ыслам**) бирбиринден тапавутланяр. Хер Ресул геленинде, тәзе (**ысламыет**) гелип, өңки Пыгамберлериң дөврүндәки ысламлыклар гүйҗүни йитирипдир. Иң соңкы Пыгамбер болан Мухаммед алейхисселамың гетирен ысламы, Кыямата ченли довам этҗекдир. Аллах Тагала "Ал-и Имран" сүресиниң 19-нҗы ве 85-нҗи аятларында, яхудилере ве христианлара өңки ысламлыкларыны ташламагы эмредйәр. Мухаммед алейхисселама табын болмадыкларының, җеннете гирип билмеҗекдигини, мүдүмилик Довзах одунда янҗакларыны хабар берйәр. Ыбрайым, Ысмайыл, Юсуп ве Якуп пыгамберлер, өз дөврүндәки ысламы иследилер. Ол мусулманлыклар ве бутхана гитмеклик хәзир кабул эдилмез. Бу хусусда, арабы "Эл-әнвар" адындакы китабымызың ахыррагында, Зерканиниң "Мевахиб" бөлүминде хабар берилйәр. Җами'ул-эзхер мугаллымлардан болан Мухаммед Зеркани Малики 1122[м-1710]-нҗи йылда арадан чыкды.

[2] Бекара сүреси, аят :128

[3] Бекара сүреси, аят :132

лара хормат гояндыгыны ве Куръанда (**Аллах ынсанларың бир кысмыны бейлекилер билен деп этмеседи, монастырлар, бутханалар ве ичинде Аллахың ады көп зикр эдилйән метжитлер йыкылып гидерди**)[1] диййлендигини, Ысламың ыбадатханалара сарпа гойяндыгыны, олары йыкмандыгыны, йыкдырмандыгыны ныгтап дуруң.

7 - (**Яхудилери Арап ярымадасындан чыкарың**) ве (**Арап ярымадасында ики дин болмаз**) хадыслары хакында, мусулманлары шүбхелендириң ве "Бу ики хадыс догры болсады, Пыгамбериң, бири яхуди, бейлекиси христиан аялы болмазды ве Нежран христианлары билен шертнама баглашмазды"[2] дийип айдың.

8 - Мусулманлары, ыбадатларына совук-сала гарар ялы этмәге чалышың ве "Аллах ынсанларың ыбадатларына мәтәч дәлдир" дийип, олары ыбадатларың пейдалары бабатда икиржиңленмәге межбур эдиң.[3] Хажа гитмек ве жемагат билен намаз кылмак ялы, олары бир ере топлаян ыбадатларына гаршы чыкың. Эдил шонуң ялы-да, метжитлериң, губур-мавзолейлериң ве медреселериң гурулмагына ве Кәбәниң ремонт ишлериниң өңүне бөвет болуң.

9 - Сөвешде душмандан олжаланып алынан затларың бәшде бириниң (Хумусың) алымлара берилмеги хусусында олары шүбхә дүшүриң ве мунуң, тәжириң газанжы билен хич хили багланшыгының ёкдугыны дүшүндириң. Соңра : "Хумус, Пыгамбере я-да халыфа берилйәндир. Себәби, алымлар онуң билен аңсат ерден өйлер, сарайлар, хайванлар ве бакжалар алярлар. Шонуң үчинем, Хумусы олара бермек жайыз дәлдир" диерсиңиз.

---

[1] Хаж сүреси, аят :4

[2] (30) 65-нжы сахыпаның ашагындакы 2-нжи беллиге серет !

[3] Ыбадатлар, Аллаху Тагала эмредендиги үчин ерине етирилйәндир. Әлбетде, Аллаху Тагала, бенделериниң ыбадатларына мәтәч дәлдир. Эмма, бенделери велин, ыбадат этмәге мәтәчдир. Өзлери-хә, долып-дашып бутхана гидйәрлер. Мусулманларың метжитлере гитмегине болса зыян берйәрлер.

10 - Мусулманларың ынанчларына бидат гарышдырып, Ыслама ызагалак ве террор дини дийип, шылтак атмалысыңыз. Ыслам дөвлетлериниң ызагалакдыгыны, сарсгынлардан айңалып билмәндигини айдып, Ысла-ма болан баглылыгыны говшадың. (Эмма вели, мусулманлар, дүнйәниң иң уллакан, медениетли дөвлетлерини гурдулар. Дине баглылыгы говшадыкча кичелдилер).

11 - Өрән важып! Чагалары какаларындан узаклашдырып, хоссарларының дини тербиесинден махрум эдиң, олары биз етишдирерис. Шейлеликде, чагалар какаларының дини тербиелеринден махрум махалы, ынанчдан, динден ве алымлардан хабарлары болмаз.

12 - Зенанларың угуны екеләп, бүренжекдир-өртүлерини зыңдырың. Себәп, бүренжек, яшынмак хакыкы Ыслам эмри дәлдир дийиң. Аббасылар дөврүнде йүзе чыкан адатдыр. Мунуң үчинем, ынсанлар Пыгамбериң аялларыны гөрйәрдилер ве аял әхли ишлере гошулярды диймелисиңиз. Аялларың бүренжегини айрансоң, яшлары олара өжүкдирип, араларында писат ишлер хасыл болар ялы ягдай дөредиң. Мусулманчылыгы ёк этмек үчин, бу өрән тәсирли болар. Озал-а, бу иши мусулман дәл зенанлара этдириң. Соң-соңлар, мусулман аяллар-ам, өз-өзүнден бозулып, буларың эденини эдер.[1]

---

[1] Хижаб, ягны бүренжек, өртүнме аяты гелмәнкә, зенанлар өртүнмейәрдилер, Ресулыллахың янына гелип, билмейән затларыны сорап өвренйәрдилер.Ресулыллах бириниң өйүне барса, аяллар-ам гелип отурып, диңләп, берйән гүррүңлеринден пейдаланярдылар. (**Бейдави**)де ве (**Бухари**)ниң тефсир бабында хабар берлиши ялы, хижретден үч йыл соң, (Ахзаб) ве бәш йыл соңра (Нур) сүрелериндәки хижаб аятлары гелип, аялларың ят эркеклериң янында отурмагы, булар билен гүрлешмеги гадаган эдилди. Мундан бейләк, Ресулыллах, зенанларың билмейән затларыны адамсындан сорамалыдыгыны эмретди. Капырлар, хижаб аятының соңра гелендигини ве аялларың соңра өртүнендигини гизләп сакламак билен мусулманлары алдаярлар.

Ресулыллахың мүбәрек аялы Үмм-и Селеме "радыяллаху анха" шейле диййәр : Мүбәрек аялларындан Меймуне "радыяллаху анха" билен икимиз Ресулыллахың "саллаллаху алейхи ве

селлем" янында отырдык. Ибн-и Үмм-и Мектум "радыяллаху анх" ругсат сорап, гапыдан әтледи. Ресулыллах "саллаллаху алейхи ве селлем" оны гөрүп, бизе: "Пердәниң аркасына гечиң" буюрды. "Онуң гөзлери көр ахыры, бизи гөрмез" дийдим. "Сиз хем көрми? Оны гөреңзокмы?" буюрды. Ягны, ол көр болса-да, сиз көр дәл ахырын буюрды. Бу хадыс-ы шерифи, Ыммата Ахмед, Тирмүзи ве Эбу Давуд "рахиме-хүмүллаху теала" хабар бердилер. Бу хадыс-ы шерифе гөрә, эркегиң нәтаныш аяла серетмегиниң харам болшы ялы, аялың-да ят эркеге серетмеги җайыз дәлдир. Мезхеб ымамларымыз "рахиме-хүмүллаху теала" бу хусусдакы бейлеки хадыс-ы шерифлери хем билдирип, аялың ят эркеклериң эдеп ерлерине серетмеги харамдыр дийдилер. Муны ерине етирмек аңсатдыр. Бейле аңсат болан эмирлере ве гадаган эдилен затлара "Рухсат" дийилйәр. Аялың, эркеклериң башына, сачларына серетмеги мекрухдыр.

Мундан сакланмак кындыр. Кын болан затлары ерине етирмек болса "**Азымет**" болар. Эркегиң, аял үчин эдеп ерлери, дыз билен гөбек арасыдыр дийдилер. Гөршүмиз ялы, эзваҗ-ы тахират "радыяллаху теала анхүнне" ве Эсхаб-ы кирам "радыяллаху анхүм" азымет билен эмел эдип, рухсатлардан әтияч эдйәрдилер. Ысламыети ичинден опурмак ислейән "**Зындык**"лар, хиҗаб аятлары гелмәнкә, аялларың өртүнмәндигини өңе сүрүп : "Пыгамбер дөврүнде аяллар өртүнмезди. Хәзир гөрйән аялларымызың бүренҗеклери ол дөвүрде ёкды. Хезрет-и Әше башы ачык гезйәрди. Хәзирки өртүнмек, яшынмак диен зады көне пикирли адамлар, фыкыхчылар ойлап тапды" диййәрлер. Бу сөзлериң ялан ве төхметдигини, бу хадыс-ы шериф айдың гөркезйәр. Аллаху Тагаланың эмир ве гадаган эден затларыны хабар берйән дөрт хак мезхеб, эркеклериң "эдеп ерлерини", ягны серетмеги ве өзгелере гөркезмеги харам болан агзаларыны, бирбириниңкиден пархлы шекилде хабар берендирлер. Хер мусулман, хайсы мезхебе дегишли болса, шол мезхебе гөрә"эдеп ерлерини" өртмеги парздыр. Өзгәниң эдеп ерине серетмек харамдыр. (**Эшиъат-үл-лемеат**) китабындакы хадыс-ы шерифлерде (*Эркек эркегиң, аял аялың эдеп ерине серетмесин*) буйрулды. Ханефи мезхебин-де, эркегиң эркек үчин ве аялың аял үчин эдеп ерлери, дыз билен гөбек арасыдыр. Аялың ят эркек үчин эдеп ерлери, эл-лери билен йүзүнден башга, бүтин беденидир. Аялың сачлары хем эдебе гирйәр. Эдеп ерине ягшы ниет билен серетмек хем харамдыр. (*Бир аялы гөрсеңиз, йүзүңизи ондан совуң! Билмез-ликде гөрмек гүнә дәл хем болса, гайтадан серетмек гүнә болар.*)

(*Эй Алы ! Уйлугыңы ачма ! Өли я-да дири болсун, тапавуды ёк, хич кимиң уйлугына серетме !*)

(*Эдеп ерини ачаны ве өзгелериң эдеп ерине середени, Аллах нәлет эйлесин !*)

(*Өзүни бир ковма меңзеден, олардан болар*) Бу хадыс-ы шериф, ахлагыны, ишлерини я-да гейимини, Ыслам душманларына меңзедениң, олардан болҗакдыгыны гөркезйәр. Мода ковалашанлар, ягны капырларың эрбет адатларына уйянлар, харамлара "гөзел сунгат" диенлер, бу хадыс-ы шерифден гөрелде алмалыдыр. "Кимя-йы сеадет" шейле дийййәр: "Аял-гызларың башы, сачы, голлары ве аяклары ачык халда көчә чыкмагының харам болшы ялы, инче, беземендар ве хош ыслы гейимлер билен чыкмагы хем харамдыр. Бейдип көчә чыкмага ругсат берен, разы болан эҗеси, какасы, адамсы, доганлары хем онуң гүнәсине ве азабына шәрик боларлар. Ягны, Җехеннемде бирликде янарлар. Тоба этселер, багышланарлар. Аллаху Тагала, тоба эденлери сөййәндир.

"Мусулмандырын" дийййән хер адам, эдйән ишиниң, шеригата, ягны ысламыете догры гелип-гелмейәндигини билмелидир. Эгер, билмейән болса, бир әхл-и сүннет алымындан сорап я-да бу алымларың китапларындан окап өвренмелидир. Иш, шеригата догры гелмейән болса, гүнә я-да күпүрден гутулып билмез.

Хер гүн чын йүрекден тоба этмелидир. Тоба эдилен гүнә ве күпүр хөкман багышланар. Тоба этмесе, бу дүнйәде ве Җәхеннем-де азап, ягны җеза берлер. Бу җезалар, китабымызың дүрли ер-леринде языландыр.

Эркеклериң ве аялларың намазда ве хер ерде өртмеги, япмагы хөкман болан ерлере "**аврат ери**"(эдеп ери) дийилйәр. Аврат ериңи ачмак ве өзгәниң аврат ерлерине серетмек харамдыр. Ысламыетде аврат ери ёкдур диен капыр болар. Иҗма билен, ягны дөрт мезхебе гөрә-де аврат болан бир ери ачмаклыга ве кесекиниң бейле аврат ерине серетмеклиге халал диен, әхмиет бермейән, әсгермезлик эдйән, ягны азабындан горкмаян киши капыр болар. Аялларың аврат ерлерини ачмагы ве эркеклериң янында айдым айтмагы ве мевлүт окамаклары бейледир. Эркеклериң дыз билен гасык арасы, Ханбели мезхебинде аврат дәлдир.

"Мен мусулман" диен киши, иманың ве ысламың шертлерини ве дөрт мезхебиң ымамларының бирагыздан хабар берен парзларыны ве харамларыны өвренмелидир, оңа әхмиет бермелидир. Билмезлиги кабул эдилмез. Ягны, билибем ынанмазлык ялы болар. Аялларың йүзлери билен эллеринден башга ерлери, дөрт мезхебде-де авратдыр. Иҗма билен болмадык, ягны бейлеки үч мезхебден бирине гөрә аврат сайылмаян бир ерини, әхмиет бермән ачан киши, капыр болмаса-да, өз мезхебине гөрә, күлли гүнә болар. Эркеклериң дыз билен гасык аралыгыны, ягны уйлугыны ачмагы бейледир. Билмейәниңи өвренмек парздыр. Өврененден соңам дерхал тоба этмели ве өртүнмелидир.

13 - Метжит ымамларынын пасыкдыгыны (бозукдыгыны) өңе сүрүп, оларың хаталарыны айдып ве шуңа меңзеш серишделер билен, олар билен, аркасында намаз окаян жемагатың арасында кине ве душманчылык дөредип, жемагат билен намазың соңуна чыкың.

14 - Пыгамберлериң дөврүнде ёклугы ве бидъат баханасы билен, губурлар йыкылмалыдыр дийиң. Пыгамбериң, Халыфларың, салыхларың губурлары хакда, олары шүбхә дүшүрип, зыярата гитмеклерине ёл бермәң. (Пыгамбер әжесиниң янында, Эбу Бекир "Бакы" габрыстанлыгында депин эдилендир. Османың габры нәбеллидир. Хүсейниң башы "Ханнанеде" депин эдилендир. Жесединиң депин эдилен ери мәлим дәлдир. "Казымиййе"дәки габырлар болса, ики халыфа дегишлидир. Пыгамберлериң алындан болан Казым ве Җевадың габырлары дәлдир. Тусдакы болса, Әхл-и Бейтден Рызаның дәл-де, Харуның габрыдыр.

Самаррадакы Аббасыларың мазарларыдыр. Әхл-и Бейтден Хади, Аскери ве Мехдиниң габры дәлдир. "Мусулман мемлекетлердәки бүтин губур ве гүммезлери йыкмагың парз болшы ялы, "Бакы" мазарлыгынам ер билен егсан этмелидир") дийиң!

15 - Сейитлериң, Пыгамберлериң ковмундан гелендиги хусусында адамлары икигөвүнлилиге дүшүриң. Сейит дәллере гара ве яшыл селле гейдирилип, сейитлери башга адамлардан тапавутландырып болмаз ялы этмелидир. Шейдибем, адамлар бу хусусда аңк-таңк болуп, сейитлер хакда эрбет пикир эдип башларлар. Дин адамларының ве сейитлериң селлелерини чыкарың, шейдибем сейитлериң несли йитер ве дин адамлары халайыкдан сылаг-хормат гөрмез.[1]

---

[1] **137**-нжи сахыпадакы беллиге середиң

16 -Шайыларың матам ерлериниң йыкылмагының парздыгыны, себәп дийсең бидат ве делалатдыгыны, Пыгамбер ве Халыфлар дөврүнде болмандыгыны айдың. Мәхелләни о ерлере бармаз ялы этмели, вагыз-несихатлары азалтмалы ве булар билен, матам ерлериниң эелерине салгытлар салмалы.

17 - Бүтин мусулманларың эркинлик сөйгүсини бахана эдип: "Хер ким исләнини эдип билер. Эмр-и билмарруф-нехйи анил мүнкер ве Ыслам хөкүмлериниң өвредилмеги парз дәлдир" дийиң. (Эмма велин, ысламыети өвренмек ве өвретмек парздыр. Мусулманларың биринжи везипесидир.) Мундан башга, шу затлары-да ныгтамагы унутмаң : "Христианларың өз динлери, яхудилериңем өз динлеридир. Хич ким, хич кимиң калбына гирмез. Эмр-и бил-маъруф ве нехй-и анил мүнкер халыфа де-гишлидир."

18 - Мусулманларың көпелмегиниң өңүни алмак үчин, догурма чәклендирилмели ве бирден артык өйленмеклиге гаршы чыкылмалыдыр. Өйленмеклиге кәбир шертлер гоюлмалыдыр. Мысал үчин, Арап Эйранлы билен, Эйранлы Арап билен, Түрк Арап билен гош бирикдирип билмез.

19 - Ысламың яйылмагы ве мусулман дәллере өвредилмеги ишлериниң хөкман өңи алынмалыдыр. Ысламың диңе арапларың динидиги хакында гүррүң яйратмалы. Эсас эдибем, Куръанда (**Бу сениң үчин ве ковмуң үчин зикирдир**) дийлендиги гөркезилмелидир.

20 - Хайыр-сахават гурамаларыны мүмкин мертебе чәклендириң ве дөвлете дегишли хала гетириң. Махласы, кимсәни метжит, медресе ве муңа меңзеш хайырлы ерлери ачып билмез ялы ягдай эдиң.

21 - Мусулманлары Куръан хакда шүбхә дүшүрәйжек ве ичинде ногсанлык ве ашырылык болан, бозулан Куръан терҗимелерини тайярлап, шейле дийиң: "Куръан бозулыпдыр. Бирбирине догры геленок. Бириндәки аят, бейлекиде ёк." Яхуди, христиан ве бүтин мусулман болмаянлары кичелден ве җихады, эмр-и

бил-маъруфы, нехй-и анил-мүнкери эмреден аятлары чыкарың[1].

Куръан-ы бейлеки диллере, меселем, Түркчә, Арапча, Хинтчә терҗиме эдип, Арап юртларының дашындакы ерлерде арабы окалмагына гаршы дуруң ве азан, намаз, догаларың хем арабы болмазлыгыны газаның.

Эдил шунуң ялы эдип, хадыслар хакында-да мусулманларың гөвнүни икә бөлүң. Куръан үчин планлашдырылан терҗиме, танкыт ве харап этмек ишлерини хадыслар үчинем алып барың.

Хакыкатданам, "Ыісламы нәдип йыкмалы" атлы китап, өрән аҗайып язылыпды. Гележекдәки этмели ишлерим үчин, дең-тайы болмадык мугаллымды.

---

[1] Иңлислер бу иши башарып билмедилер. Чүнки, Куръан-ы Керими үйтгедилмекден Аллаху Тагала гораяр. Инҗили горажакдыгына сөз берен дәлдир. Шонуң үчинем, тослама Инҗиллер язылды. Булар хем вагтың гечмеги билен үйтгедилди. Булардан, илкинҗи үйтгешиклиги Болус (Павлос) адындакы яхуди гиризди. Хер асырда, айратын хем, Стамбулдакы Рим императорларының илкинҗиси болан Константиниң 325-де Изникде топлан 319 попы, дүйпли үйтгешиклер гириздилер. 931[м-1524]-нҗи йылда, немец асыллы поп Лутхер Мартин(**протестант**) мезхебини гурды. Римдәки Попа табын болан христианлара (**католик**) дийилди. Католиклер билен протестантларың бирбирлерини өлдүриши, Сан Бартелеми ве Шотланд җенаятлары, шейле хем энгизисион судларындакы (нәлетлененлер үчин гурлан горкунч бутхана судлары) паҗыгалы вакалар, христиан тарыхларында агзалып гечйәр. 446[м-1054]-нҗы йылда, Стамбул попы Михаил Киролариус, Попдан айрылып,(**ортодокс**) бутханасыны гурды. Милади 571-нҗи йылда өлен Якуб "**Сүряны**" пыркасыны, 405-нҗи йылда өлен Маран, Сирияда "**Марони**" пыркасыны, Американы Шарл Русселин хем, 1872-нҗи йылда "**Яхова Шаятлары**" пыркасыны гурды.

Секретара китабы берип, хошаллык билдиренимде, маңа: " Ядыңда сакла, сен бу мейданда ялңыз дәлсиң. Сениңки ялы иш алып барян бирнәче адамларымыз бар. Бу иши алып чыкмак үчин, бәш мүңден говрак адама везипе табшырдык. Министрлик бу саны йүз мүңе етирмеги максат эдинди. Бу сана улашан вагтымыз, мусулманларың хәкимиетини эле гечирип, бүтин ыслам юртларыны эле гечирерис " дийди.

Бирсалым бөврүни диңләп дурандан соң: "Саңа айтжак ене бир задым, министрлигимизиң бу программасыны амала ашырмак үчин бир асырлык замана мәтәчлик дуйярыс. Биз о гүнлери гөрмесегем, чагаларымыз хөкман гөрер. Өрән җайдар геп бардыр "Өзгәниң экен задыны ийдим. Бейле болса, мен хем өзгелер үчин экйәрин". Иңлислер, эгер, бу айдыланы ерине етирселер, бүтин христиан әлемини канагатландырарлар ве олары он ики асырлык пеләкетден халас эдерлер" дийди.

Секретарь сөзүни довам этдирди :

- Асырлар бойы довам эден (Әхл-и салиб) сөвешлери, (Хачлы йөришлер) хич хили пейда гетирмеди. Шонуң ялы-да, монгол-татарлар хем Чингиз ханың гошунлары, ысламың көкүни гурадар ялы иш битирип билмедилер. Себәби, олар гыссанмач ве плансыз херекет этдилер. Душманлыгы билдирип дуран харбы ишлере гиришдилер. Шонуң үчин-де, тиз ядадылар.

Эмма шинди, хөкүметимизиң пайхаслы ёлбашчылары, өрән инче планлар ишләп дүзмек билен ве сабыр билен, ысламыети ичинден йыкмага чалышярлар. Эсгерден хем пейдаланарыс. Эмма, муны иң соңунда, ягны Ысламы ийип гутарансоң, агыр дарбадан айңалмаз ялы боландан соңра, эдерис - демсалым оюрганып дурды-да, сөзлерини тамамлады - Стамбулдакы аталарымыз нәхили акыллы ве хүшгәр херекет эдипдирлер. Эдил бизиңки ялы планы амала ашырыпдырлар. Нәме эдендирлер өйдйәң: Мухаммедилериң арасына гирип, оларың чагалары үчин медреселер ачыпдырлар. Бутханалар гурупдырлар. Оларың арасында ичгини, хумары, башбозарлык ве писат ишлери

яйратмагы (ве футбол клубларына айырмагы) уссатлык билен башарыпдырлар. Ыслам яшларының динлери бабатда гөвүнлерини бөлмәге, өз хөкүметлери билен арасында оңшуксызлык ве душманчылык дөретмәге, хер ерде питне турузмага, эмирдир-серкерделериң, дөвлет адамларының өйлерини христиан аяллары билен долдурып, ахлакларыны бозмага чалшыпдырлар. Биз хем бу шекилде херекет эдип, оларың билоңургасыны яздырарыс, динлери билен багыны гопарарыс ве мораль тайдан бет ишлере угрукдырып, ахлагыны сарсдырарыс.

Агзыбирлигини, жебислигини ёк эдерис. Соң болса, бирден сөвеше башлап, ысламың көклерини көвләрис.[1]

---

[1] Иңлислер, Ысламыети ёк этмек үчин тайярлан йигрими бир маддасыны, ики бейик дөвлети, Хиндистан ве Османлы ыслам дөвлетини йыкмак үчин уландылар. Хиндистанда "**Веххабы**", "**Кадыяны**, "**Теблиг-ы жемагат**", "**Жемагат-ы Ысламиййе**" ялы бозук пырка-лары эмеле гетирдилер. Ондан соң Иңлис гошуны, Хиндистаны аңсатжак басып алды ве шейдип гожа ыслам дөвлетини ёк этди. Ыслам алымларыны зынданларда өлүме сезевар этдилер.

Солтаны-да туссаг эдип, ики оглуны парчаладылар. Асырлардан бәри горалып гелинйән гымматбаха затлары, деңсизтайсыз, сайлантгы хазыналары талап, гәмилер билен Лондона дашадылар. Хинди солтанларындан Шах-ы Жаханың, 1041[м-1631]-нжи йылда, аялы Эоржүменд бейгүм ханымың Аградакы габрының үстүне гурдуран "**Тәчмахал**" атлы мавзолейининң диварларындан огурланан алмаз, зүмрүт, лаглы-жөвхер, якут ялы гыммат баха дашларың ери хәзир палчык билен сувaглы дур. Бу палчыклар, Иңлислериң рехимсизлигини дүнйә жар эдип дур. Огурлан бу байлыкларыны, Ысламыети ёк этмек үчин уланярлар. Бир ыслам шахыры айтмышлайын: "Залымың зулумы бар болса, зулум гөрениңем Аллахы бар". Хакың адалаты билен, икинжи жахан уршунда, жезаларыны чекдилер. Немецлериң Англияны басып алма-гындан горкан иңлис байлары, бутхана адамлары, дөвлетиң ве министрлигиң ишгәрлери чага-чугалары билен билеликде ве он мүңлерче ыслам душманлары гәмилере мүнүп, Америка гачан вагтлары, немецлериң "Граф вон спи" ве шуңа меңзеш сөвеш гәмилеринден зыңлан магнитли бомбалар, бу гәмилери сува гарк этди. Атлантик океанда сува гарк болдулар. Урушдан соң, Нью-Юркдакы "Бирлешен Миллетлер Ынсан Хаклары" меркези гурамасының карары билен, әхли

колонияларындан эл чекдилер. Колониялар министрлиги, ниже асырлар эксплуатирлән, эмен чешмелерини йитирипдилер. Британия адасында сопбаш галдылар. Азык маддалары ве важып герек-яраг затлары докуменде баглы болуп галды. 1948-нжи йылда, харбы ишлер ёлбашчысы Салых Омуртак пашаның бир чакылыкда: "Лондонда ресми сапарда вагтым, ине-гана доюп билмән гечдим. Ахырсоң Италияда гарнымы герк-гәбе доюрдым" диенини, гулакларым билен эшиденим үчин язярын. Сачагың башында, пашаның чат маңлайында отырдым. Шол айдан сөзи, хенизлерем гулагымда яңланып дур.

Сенәуллах-и Дехлеви "рахметуллахи алейх" (**Маиде сүресиниң**) 82-нжи аят-ы керимесини дүшүндирен вагты шейле диййәр: "Мухйиссунне Хүсейн Бегавы, христианларың әхлисиниң мүшрик дәлдигини хабар берди. Чүнки, мүшриклик, Аллахлык сыпатыны дакынана хормат этмек. ягны ыбадат этмекдир. Мүшриклер яхудилер ялы, мусулманлара газаплы душмандыр. Мусулманлары өлдүрип, юртларыны, метжитлерини харап эдендирлер. Куръан-ы Керими якярлар". Ымам-ы Раббани "рахметуллахи алейх" үчүнжи томдакы үчүнжи хатында шейле буюряр: "Аллаху Тагаладан баш-га бир зада ыбадат эдене, чокунана мүшрик дийилйәр. Бир Пыгамбериң шеригатына табын болмаян киши мүшрикдир". Шинди, дүнйәдәки христианларың бары, Мухаммед алейхисселама ынан-маяндыклары үчин капырдырлар. Буларың көпүси "Иса таңрыдыр" я-да "үч таңрының биридир" дийййәндиги үчин мүшрикдир. "Иса, Аллахың гулудыр ве Пыгамберидир" диенлер, (**Әхл-и ки-тап**)дыр. Хеммеси-де, Ысламыете ве мусулманлара душманчылык эдйәрлер. Хүжүмлерини иңлислер ёла гойяр. Хәзир, христианларың он бир саны тослама совал тайярлап, бүтин ыслам дөвлет-лерине әкидендигини, (1412-хижри) 1992-нжи йылда хабар алдык. Бангладешдәки ыслам алымлары, булара жогап язып, поплары масгара этдилер. Стамбулдакы "Хакыкат" китап магазинимиз, бу жогаплары "Эл-Эказыб-үл-жедиде-түл-христианиййе" ады билен, бүтин дүнйә иберйәр.

БИРИНҖИ БАП
Единҗи бөлүм

Биринҗи сырың леззетини аламсоң, икинҗи сырам билесим гелип ичими ит йыртярды. Ахыр бир гүн секретарь икинҗи сыры хем айтды. Икинҗи сыр, бир асырлык вагтың ичинде ысламы ёк эдип унутдырмак максады билен, министрликде ишлейән ёкары дережели иңлислере махсус тайярланан, элли сахыпалык пландан ыбаратды. Бу планлар он дөрт маддада топланыпдыр. Мусулманларың элине гечәймесин дийип, бу планлар өрән гизлин сакланярды. План шейледи:

1 - Бухараны, Тәҗигистаны, Эрменистаны, Хорасаны ве этрабыны басып алмак үчин, рус патышасы билен өрән говы билелешик ве ярдам шертнамасы баглашмакдыр. Ене, Орсьет билен арачәклешйән Түрк топракларыны-да басып алмак үчин, руслар билен ылалашыга гелмелидирис.

2 - Ыслам әлемини хем ичерден, хем-де дашардан йыкмак үчин, Франция ве Руссия билен билелешик гурмалыдырыс.

3 - Түрк-Эйран хөкүметлеринин арасына гүйчли питне ве давалар сокуп, ики тарапда-да миллетчилик ве тире-тайпачылык пикирлерини көретмегимиз герек. Мундан башга, гоңшучылыкда яшаян әхли мусулман халкыетлериң, миллетлериң ве мусулман мемлекетлериң арасына тов дүшүрип, оңшуксызлык ве душманчылык дөретмелидирис. Бүтин бозук мезхеблери, хатда йитип гиденлерини хем, гайтадан дикелдип, бир-бирине күшгүрмек герек.

4 - Ыслам юртларының кәбир парчаларыны, мусулман дәллериң элине бермелидир. Мысал үчин: Мединәни яхудилере, Искендерияны христианлара, Имарәни саибелере, Керманшахы Алыны таңрылашдыран нусайрилере, Мусулы езидилере, Эйран айлагыны хиндулара, Траблусы дүрзилере, карсы эрменилере ве алевилере, Маскады харижилере бермелидир. Соңра, булара яраг, пул ве герекли маглуматлары берип гүйчлендирмелидирис, гой, ысламың бедeнинде тикен болсунлар. Ыс-

лам ягшы йыкылып, ёк болуп гидйәнчә, булары көпелтмек герек.

5 - Мусулман Османлы ве Эйран хөкүметлерини, мүмкин мертебе, бир-бирлери билен оңушмаян кичижик дөвлетлере бөлмеги планлашдырмалыдырыс. Хиндистаны эдишимиз ялы. Чүнки, шейле бир пәхим бардыр "Бөл, парчала, хөкүм эт."

6 - Ысламың гурлушында, бозук дин ве мезхеблер гурмалыдыр ве тослап тапан бу динлеримизиң хер хайсы, бир мемлекетиң адамларының хөвесине догры гелер ялы өрән инче план ишләп дүзмелидир. Шайыларың мемлекетлеринде дөрт дин гурарыс: 1) Хезрет-и Хүсейни таңрылашдыран бир дин; 2) Җафер-и Садыкы таңрылашдыран (ылахлашдыран) бир дин; 3) Мехдини (Мәтини) таңрылашдыран бир дин; 4) Алы Рызаны таңрылашдыран бир дин. Биринҗисини Кербеледа, икинҗисини Ыспыханда, үчүнҗисини Самаррада, дөрдүнҗисини болса Хорасанда гурарыс. Шол бир вагтда, Сүннилериң дөрт мезхебини бирбиринден айры дөрт гарашсыз дине өвүрмелидирис. Бу ишлери амала ашырансоң, Неждде тәзе бир Ыслам пыркасыны гуруп, бир-бирлерини ганлы җенҗеллере итерис. Бу пыркаларың хер хайсы, диңе өзлерини мусулман хасаплап, бейлекилерини өлдүрилмеги хөкман болан капырлар саяр ялы, дөрт мезхебиң китапларыны ёк этмели болар.

7 - Зына, гомосексуаллык, ичги ве хумар билен, мусулманларың арасына питне ве писат тохумларыны сеперис. Мунуң үчин, бу ерлерде яшаян мусулман дәл кишилери уланмалыдыр. Булардан, максада етмек үчин, аҗайып гошун дүзерис.

8 - Ыслам мемлекетлеринде гыңыр лидерлер, залым командирлер етишдирмәге, булары хөкүметиң башына гечирип, шеригата боюн болмагы гадаган эдйән канунлар чыкармага улы үнс берилмелидир. Олары уланып, министирлигиң "тур, отур, керсен гетирине" өвүрмелидир. Оларың көмеги билен мусулманлара ве Ыслам мемлекетлерине ислеглеримизи зор билен җебир эдип, кабул этдирерис. Шеригата уймагы җенаят, ыбадат эт-

меги ызагалаклык халына гетирерис. Мусулман юртларындакы хөкүмет адамларыны, мүмкин болдукча, мусулман болмаян кишилерден сечдирмек герек. Мунуң үчинем, кәбир агантлеримизи даш гөрнүше гөрә мусулман, дин адамы шеклине гиризип, ислеглеримизи ерине етирмек үчин, ёкары везипелере ише чекмелидирис.[1]

9 - Мүмкин мертебе, арабының өвредилмегине гаршы чыкмалыдыр. Арабының дашындакы диллери, меселем, парсчаны, күртчәни, пешду дилини яйратмалыдыр. Арап үлкелеринде, дашары юрт диллерини ёң эдип, Куръан ве Сүннетиң дили болан көне арапчаның йитип гитмеги үчин, шиве диллерини нешредиң !

10 - Дөвлет адамларының төверегине өз адамларымызы жемләп, арзувларымыза етмек үчин, олары бу дөвлет адамларының көмекчилери болар ялы ягдай этмелидир. Бу ишиң иң аңсат ёлы, гул сөвдасыдыр: Гул ве чоры эдип ибержек агентларимизи, озал-а, гүйчли тайярларыс. Соң болса, мусулман дөвлет адамларының якынракларына, илен-чаланларына, мысал үчин чагаларына, ханымларына ве оларың говы гөрүшйән адамларына сатарыс. Сатан гулларымыз, юваш-юваш дөвлет адамларына якынлашарлар. Оларың энекелери ве чагаларына середйән тербиечилери болуп, билезигиң билеги сарышы дейин, олар-да мусулман дөвлет адамларыны сарарлар.

11 - Мисионерлигиң халкасыны гиңелдип, дүрли сынп ве кәрлере, айратын хем, догтор, инженер, бугалтер ялы хүнәрлере ерлешдирмелидирис. Ыслам үлкелеринде бутхана, мекдеп, кеселхана, китапхана ве хайыр-сахават фондлары ады билен, пропоганда ве метбугат меркезлерине яймалыдырыс. Миллионларча христиан

---

[1] Иңлислер, бу ишлеринде үстүнлик газандылар. Мустапа Решид паша, Алы паша, Фиад паша ве Талат паша ялы масонлары ве яхуди, эрмени асыллы бетпәллери баша гетирдилер. Абдуллах Жевдет ве Муса Казым, Зия Гөкалп ве Абдух ялы масонлары динде сөзи гечйән адамлар эдип етишдирдилер.

китапларыны мугт пайларыс. Ыслам тарыхының янында, христиан тарыхыны, дөвлетлер хукугыны чап этмелидирис. Бутхана ве монастырлара эркек ве аял монахлар ады билен жансызларымызы ерлешдирмелидирис. Буларың үсти билен, христианчылык херекетлерине баштутанлык этмеклерини ёла гоймалыдырыс. Мусулманларың хер бир херекет ве пикирлерини билип, бизе хабар берип дурарлар. Ыслам тарыхыны бозуп, харап эдер ялы ве мусулманларың хал-ягдайларыны, шеригатларыны говы өвренен соң оларың әхли китапларыны, Ыслам ылымларыны ёк эдер ялы, "професор" , "Ылым адамы" , "сынчы" ялы галп атлар билен, бир христиан гошуны гурмалыдырыс.

12 - Гыз-оглан, бүтин Ыслам яшларының келлесини гаржап, Ысламыет хакында шүбхә дүшүрип, гөвүнлерини бөлмелидир. Мекдеп, китап, [спорт клублары, кинофильм ве телевизор] ялы серишделериң көмеги билен, бу ише ерлешдирен адамларымызың саясында, ахлак-мораль стандартларыны минимума дүшүрмелидир. Яхуди, христиан ве бейлеки мусулман болмаян яшлары, олары авламак үчин дузак эдип уланар ялы, гизлин жемгыетлер ачмалыдыр.

13 - Ичерден сөвеш ве гозгалаңларың одуны өлчерип дурмалы ве хич вагт асуда дурмуша йүзи дүшмез ялы, өз араларында болмаянлар билен мыдам оңшуксыз яшар ялы этмелидир. Дүшүнҗе такатлары, малие чешмелери ёк болсун. Яш ве активлерини ёк эдиң. Абаданчылык ве парахатчылык ерине ынкылап гелсин.

14 - Ыкдысадыети бозулып, гирдежи чешмелери ве экин мейданлары гурадылмалыдыр, сув бентлерини йыкып, дерялары тап-такыр эдилип, адамлара намаз окамагы, ишлемеги йигрендирмелидир ве ялталыгы орнашдырмалыдыр. Ялталар үчин, оюн ерлерини ачмалыдыр. Наркотик мадда, ичги яйбаң хала гетирилмелидир.

[Ёкарда агзалан маддалар, карта, сурат ве шекиллер билен өрән говы эдип дүшүндирилендир. Бу он дөрт мадданың көмеги билен әгирт Османлы

Дөвлетини йыкдылар. Тәзе гурлан дөвлетлериң доландырылышыны, Шотланд масонларының эллерине бердилер. Олар хем "**Колониялар Министрлигиниң**" бу он дөрт маддасыны конституция өврүп, ысламыеге хүжүм этмәге довам эдйәрлер]

Маңа-да бу ажайып документиң бир копиясыны (нусгасыны) берендиги үчин, секретара миннетдарлык билдирдим.

Лондонда бир ай боланымдан соңра, гайтадан Неждли Мухаммед билен душушмак үчин, Ырага гитмели дийип министрликтен буйрук алдым. Ёла дүшжек вагтым секретарь маңа йүзленди: "Неждли Мухаммеди ахмал этме! Агентлеримизиң иберйән хабарларындан Неждли Мухаммедиң, планларымызы дурмуша гечирмек үчин, бизе герекли акмакдыгы белли боляр.

Неждли Мухаммед билен ачык гүрлеш! Ыспыханда жансызларымыз онуң билен ач-ачан гүрлешипдирлер. Олам бир шерт билен әхли айдыланлары кабул эдипдир. Онуң шерти шу: Пикир ве дүшүнжелерини айдан вагты якасындан тутайжак дөвлет адамларындан ве алымлардан өзүни горар ялы, етерлик дережеде пул ве яраг хем-де мемлекетинде кичижигем болса бир ханлык ислейәр. Министрлигем бу шертлери кабул этди".

Бу хабара бегенип, учайжак болдум. Секретардан бу хусусда нәме этмелидигини сорадым. Ол шейле жогап берди: "Неждли Мухаммедиң ерине етирмеги үчин министрлик бир план тайярлады. План шейле:

1 - Бүтин мусулманлары капыр ыглан эдип, олары өлдүрмегиң, малларыны элинден алмагың, намысларына дегмегиң, эркеклери гул, ханымларыны чоры эдип, гул базарларында сатмагың халалдыгыны айтмалы.

2 - Мүмкин болса, кәбәни пут боландыгы үчин йыкмалыдыр диймели.[1] Хаж ыбадатыны йитирмек.

---

[1] Пут дийип, өзүне ыбадат эдилен, чокунылан (сежде эдилен), әхли зат диңе өзүнден исленен затлара, хейкеллере дийилйәр Мусулманлар Кәбе үчин сежде этмез. Кәбә гаршы йүзүни өврүп, Аллаху Тагалага сежде эдерлер. Хер намазда, Кәбә гаршы

үчин, адамлары хажылара күшгүрин, өйүни таламага ве олары өлдүрмәге итмели.

3 - Мусулманлары Халыфа гаршы гелер ялы этжекдир. Олары Халыфа гаршы гозгалаң этмәге чагырып, бу иш үчин гошун тайярламалы. Хер хили серишделер билен, Хиҗаздакы абрайлы адамлар билен сөвеш этмелидиги ве оларың абрайларыны пүчеге чыкармагың гереклидиги хакында мыш-мыш яйратмалыдыр.

4 - Мекге-Медине ве бейлеки Ыслам мемлекетлеринде бар болан губур, гүммез ве мукаддес ерлериң пут ве мүшрикликдигини айдып, йыкылмалыдыгыны ыглан этжекдир. Мүмкин болдугыча, Мухаммед Пыгамбере, Халыфлара ве мезхебиң атлы адамларына мертебесини песелдйән сөзлер билен дил етирилмегине себәп болмалы.

5 - Ыслам мемлекетлеринде, мүмкин мертебе гозгалаң, зулум ве питне чыкармалы.

6 - Хадыслары эдишимиз ялы, кәбир затлары гошуп я-да айрып, бозук Куръан чап этмәге чалышмалы.[1]

Секретарь алты маддалык план билен таныштдырып боландан соң, сөзүни довам этдирди: "Бу улы план гөзүңи горкузмасын, чүнки везипәмиз, Ысламы ёк этме тохумларыны сепмекдир. Бу иши тамамлажак несиллер гелжекдир. Иңлис хөкүмети, сабыр этмеги ве әдим-әдим йөремеги адат эдинендир. Бейик ве башыңы айлаян ыслам революциясыны амала ашыран Мухаммед Пыгамбер хем, биз ялы адам дәлмиди нәме? Ынха, бизиң Неждли Мухаммедимизем, Пыгамбери ялы, бу революциямызы амала ашырмага сөз берди."

сеждеден соң, (**Фатиха**) сүресини окарлар. Бу сүреде: "***Эй! Әлемлериң еке-тәги болан Реб! Биз диңе саңа ыбадат эдерис. Хемме зады диңе сенден исләрис***" дийилйәр.

[1] Мешхур ве ынамлы китаплардакы хадыс-ы шерифлерде артык я-да ногсанлык бар диймек, уллакан төхметдир. Мүңлерче хадыс алымларының, хадыс-ы шерифлери нәдип йыгнап-үйшүрендигини өвренен киши, бейле ач-ачан ялан сөзләп билмез ве яланлара-да ынанмаз.

Бирнәче гүн соңра, министрь ве секретардан ругсат алып, машгалам ве достларым билен хошлашдым. Басра тарап ёла дүшдүм. Өйден чыкан вагтым, кичи оглум: "Кака, чалтражык доланавери" диенинде, гөзүме яш айланды. Гынанҗымы аялымдан гизләп билмедим. Узага чекен сапардан соң, ахыр гиҗәң бир вагты, ядав халда Басра барып етдим. Абдүррызаның өйүне барып, укудан туруздым. Мени гөрүп, өрән бегенди. Элинден гелен хеззет-хорматы эдип, гиҗеле-мәге алып галды. Эртир ирден: "Неждли Мухаммед маңа, саңа язан хатыны гоюп гитди" дийди. Хаты ачдым. Догдук меканы болан Нежде гидендигини ве адресини языпдыр. Хаял этмән ёла дүшдүм. Мушакгат барыны гөрүп, Неждли Мухаммедиң өйүне ашдым. Өйүнде бар экен. Йөне, өрән хорланан экен. Гаты-гай-рым сөз диймедим. Соң эшидип отурсам, өйленен экен. Өз арамызда, мениң онуң гулудыгымы, мени бир иш билен бир яңа иберендигини, индем мениң гайдып гелендигими әхли кишә айтмалы дийип гүрлешдик. Шей дийибем айтды.

Неждли Мухаммедиң янында ики йыл болдум. Чакылыгыны ыглан этмек үчин программа тайярла-дык. Ахырсоң, хиҗри 1143, милады 1730-нҗи йылда оңа медет берип, хыжувыны артдырдым. Өзүне көмек-чилер тапып, гөчме манылы сөзлер билен чакылыгы-ны якынларына етирди. Соң-соң, чакылыгыны гүн-гүн-ден көпелтди. Оны душмандан горар ялы, төверегине адам гойдум, ве олара ислән затларыны бердим. Неж-дли Мухаммедиң үстүне ховп абанан махалы, дашы-ның горагыны ардырярдым. Олара рухы тайдан голдав берйәрдим. Чакылыгы яйрадыгыча, душманы көпел-йәрди. Үстүне көпрәк сүрүнен вагтлары, чакылыкдан йүз өвүрҗек боларды. Эмма, оны хич вагт ялңыз гой-маярдым ве гылав берйәрдим. Оңа: "Эй Мухаммед, Пыгамбер сенден бетеррәк эзъет чекди. Билйәрсиң, бу абрайлы ёлдур. Хер революционер ялы, онча-мунча

кынчылыклара дөз гелмели борсуң" диййәрдим. Душманың ислендик вагт хүҗүме гечәймеги мүмкинди. Олара гаршы, ене-де ичалылык эдер ялы адамлар тапып, хакына тутдум. Эгер, душманлары оңа зыян етирҗек болсалар, олар мени хабардар эдйәрдилер, менем хаял этмән оңа көмек этмегиң гамыны ийййәрдим. Бир гезек, душманларың оны өлдүрҗек боляндыгыны билип, әхли чәрелери гөрдүм. Душманларының Неҗдли Мухаммеди өлдүрмәге сынанышяндыгыны эшиден адамларда олара йигренч дөреди. Шейдибем, олар өз газан чукурларына өзлери дүшдүлер.

Неҗдли Мухаммед планың алты маддасынаңам хөтдесинден гелҗекдигине сөз берди ве "Хәзирликче буларың диңе бир бөлегини ерине етирип билерин" дийди. Ол хак айдярды. Әхлиси үчин херекете гечмегиң вагты дәлди.

Кәбәни йыкдырмагың кынлыгындан зейренйәрди. Онуң путдугыны айтмакдан йүз өвүрди. Бозулан Куръан чап этдирмеги хем реддетди. Бу меселеде, эсасанам, Мекгедәки Шерифлерден ве Стамбулдакы хөкүметден өлер ялы горкярды. Маңа: "Бу ики меселәни гойболсун эдели. Ёгсам, гаршымызда уллакан гошун гөрерис" дийди. Айдан сөзлери макул гөрүнди. Хакыкатданам, оңын шертлер ёкды.

Арадан бирнәче йыл гечениден соңра, колониялар министрлиги, Дериййе эмири Мухаммед бин Сууды хем бизиң тарапымыза чекмеги башарыпдыр. Маңа хабар этмек ве ики Мухаммеди танышдырып ыснышдырмак үчин бирини ёллапдырлар. Мусулманларың калбыны ве ынамыны газанмак үчин дини ёлдан бизиң Неҗдли Мухаммеди, сыясы тарапданам Мухаммед бин Сууддан пейдаландык. Тарых шаятдыр, дине дая-нан дөвлетлер хас узын өмүрли ве хайбатлы болярлар. Шейдип баршымыза, гит-гиде гүйчлендик. Де-риййе шәхерини меркез эдип алдык. Дин тайданам тәзе **ВЕХХАБИЛИК** динини гурдук. Министрлик тәзе веххаби хөкүметини гизлин голдап, оңа голтгы берйәрди. Тәзе хөкүмет, арапчаны ве чөл сөвеш тәлимини өрән говы билйән он бир иңлис полковнигини

"гул" ады билен сатын алды. Планлары, полковниклер билен биле ишләп дүзйәрдик. Ики Мухаммедем гөркезен ёлумыз билен йөрейәрди. Министрлигиң хусусы табшырыгы болаймаса, ишлери өзүмиз алып барярдык.

Хеммәмиз ерли гызлара өйлендик. Мусулман зенаның адамсына баглылыгы әхлимизиң гөвнүмизе ярады. Хәзир, ягдайларымыз хич ненең дәл.

Дуйдурыш: Бу китабы үнс билен окан адам, ысламың иң бейик душманының иңлислердигине дүшүнер. Бу гүн, бүтин дүнйәдәки мусулманлара топулян веххабилиги, иңлислериң гурандыгыны ве гарынларыны доюряндыгыны билер. Ылмы, аклы ве выжданы болан иңлислерем, иңлислериң бу бетпәл душманчылыгыны йигренерлер.

Хер мемлекетде бар болан мезхебсизлериң, веххабилиги орнашдырмага чалышяндыкларыны эшидйәрис. Хатда Хемпериң боюн алмаларының хыялы эсердигини, өзгелер тарапындан языландыгыны айдянлар хем ёк дәл. Эмма, бу сөзлерини фактлар билен субут эдип биленоклар. Веххабилериң китапларыны окап, оларың аслыны, ички ой-пикирлерини өвренен бейик ыслам алымы хабиб Алеви бин Ахмед Хаддад "Мисбах-ул-энам" китабында, иңлислере сатылан Мухаммед бин Абдүлвеххабың Хемпер билен билеликде тайярлан язгыларына фактлар билен жогап берйәр. 1216[м-1801]-нжи йылда язылан бу китап, 1416[м-1995]-нжы йылда "Хакыкат китабеви" (неширяты) тарапындан чап эдилип, әхли ыслам дөвлетлерине иберилйәндир. Иңлислер нәче жан эдип ишлесе ишләберсинлер, хакыкы мусулман болан Әхли Сүннети ёк эдип билмезлер, өзлери ёк болжакдыр. Себәби, Аллахү Тагала, Исра сүресиниң 81-нжи аятында. бозук ёлда йөрәнлериң хем орта чыкжакдыгыны, эмма, буларың хак ёлда боланларың гаршысында еңлише сезевар болжакдыгыны ве ёк эдилжекдигини бушлаяр.

ИКИНҖИ БАП
ИҢЛИСЛЕРИҢ ЫСЛАМА ДУШМАНЧЫЛЫГЫ

Иңлис ичалысының, биринҗи бапдакы сырларыны оканлар, иңлислериң дүнйә мусулманлары барада нәхили пикирлериниң бардыгыны билерлер. Ашакда, сизи, Иңлис колониялар Министрлигиниң, ичалылыра берен буйрукларының, дүнйә мусулманлары бабатда ненең амала ашырыландыгы ве мисионерлериң ишлери билен гысгача таныш эдерис.

Иңлислер гедем ве текепбирдир. Олар, өзлерини ве ватанларыны нәхили хормата лайык гөрйән болсалар, бейлеки ынсанлары ве дөвлетлери-де, шончарак пес гөрйәрлер. Иңлислере гөрә, ынсанлар үч дүрлүдир: Биринҗиси, Иңлислер болуп, Аллахың ынсан эдип ярадан иң аҗайып махлугының, өзлеридигини айдярлар. Икинҗиси, ак реңкли Европалы ве Американлылардыр. Буларыңам хормата лайык болуп билҗекдигини кабул эдйәрлер. Бу икисиниң дашындакылар: үчүнҗи топары эмеле гетирйәр. Булар адам билен хайван арасындакы махлукдыр. Булар, хормата лайык болмайшы ялы, азатлык, гарашсызлык ве ватан олар үчин дәлдир. Айратынам, булар, иңлислер тарапындан доландырылмак үчин ярадыландыр. Иңлислер бу нукдайназардан середйәндиги үчин, колониялардакы ерли халк билен биле яшамаярлар. Колонияларының әхли ерлеринде, Иңлислере махсус клублар, казинолар, нахарханалар, хаммамлар, хатда магазинлере ченли бардыр. Ерли халк бу ерлере гирип билмез.

20-нҗи асырың башларында, Хиндистана эден сыяхатлары билен мешхурлык газанан Француз языҗысы Марселле Пернеау "Хиндистана сыяхатың белликлеринде" шейле диййәр: "Европада шан-шөхрат газанан, хатда кәбир университетлериң профессоры диен ада мынасып болан бир хинди алымына, Хиндистандакы бир Иңлис клубында душушмак үчин сөз берипдим. Хинди гелмесине-хә гелипдир, эмма атовазасының яйрандыгына гарамаздан, оны ичерә

гойбермәндирлер. Муны эшидип, аяк депип дурамсоң, оны ичери гойбердилер."

Иңлислер, өзлеринден болмаянлара, хайванлара рова гөрүлмежек херекетлер эдйәрлер.

Ниже вагшылыгың, залымлыгың шаяды болан ве иңлислериң иң улы колонияларының бири болуп дурян Хиндистаның Амритсар шәхеринде (1919-нжы йылда) бир дини байрамчылыгы мынасыбетли топланан хиндилер, велосипедде гезеленже чыкан, Иңлис мисионер зенана хормат гөркезмәндирлер. Мисионер, иңлис генералы Дйере шикаят эдйәр. Генерал хаял этмән эсгерлерине буйрук берип, ыбадат билен мешгул халкы ока тутдуряр ве он минудың ичинде еди йүз киши жан берйәр. Мүңден говрак адам яраланяр. Генерал мунам аз гөрйән ялы, о ериниң халкыны үч гүн эллери ве аякларының үстүнде хайван ялы, эмеդеклэп йөремәге межбур эдйәр. Бу вака Лондона шикаят эдилйәр. Хөкүмет барлаг гечирмели дийип буйрук берйәр.

Барлаг үчин Хиндистана гелен барлагчы генералдан, горагсыз халкы ока тутмагының себәбини соран махалы, генерал: "Бу ериниң командири мен. Эсгерлериң херекетлерине-де мен жогап берйән. Герекли гөрдүм ве шей дийибем буйрук бердим" дийип, жогап берйәр. Барлагчы совалыны довам этдирйәр :

- Боляр, ери онда, халкы йүзин ятырып эмедеклемәге межбур эден зат нәме? -

- Хиндилериң бир бөлеги таңрыларының гаршысында йүзин дүшүп, ерде сүйренйәрлер. Булара, бир иңлис аялының хинди таңрысы ялы мукаддесдигини ве онуң өңүнде-де, гөвнүне дегмек дәл-де, сүйренмек герекдигини дүшүндирмек иследим -

- Халкың ожук-бужук ишлер үчин, базара гитмек үчин дашары чыкмагы зерур дәлми? -

- Булар адам болса, көчеде йүзин дүшүп сүйренмезди. Чүнки, өйлер бирбирине дегип дур ве үчеклери-де текиз. Үчеклерде адам ялы йөрәрдилер.

Генералың бу сөзлери иңлис газетлеринде нешир эдиленде, генерал гахрыман дийип, ыглан эдилйәр. (Дйер, Региналд Эдвард Гарри 1281[м-1864]-нжи йылда доглуп, 1346[м-1927]-нжы йылда, Англияда өлди. Дүнйә тарыхына "1919-нжы йылың 13-нжи апрелинде, иңлис зулмуна гаршы мейдана гелен вакаларың, шәхерде сил дей ган акытмак билен хөтдесинден гелмеги башаран мешхур иңлис генералы"" дийип, ады гечди. Хиндистаның көп еринде иңлислере гаршы митинглер башландыгы үчин, везипесинден бошадылып, пенсия чыкарылды. Эмма, Иңлис Лордлар Камарасы, Дйериң эден ишлеринден өвги билен сөз эдип, оңа көмек эдилмегини карарлашдырды. Иңлис лордларың, бейле-ки миллетлере нәхили нукдайназардан середйәндиги бу ерде-де аян боляр.)

Иңлислериң, халкы ак реңкли ве Европа асыллы болан колонияларыны доландырышы билен, ерли халкы ак болмадык колониал дөвлетлери доландырышы бир-биринлен тапавутланяр.

Биринҗилери, көп еңилликлер берлен, хатда бираз гарашсызлыгы хем бардыр. Икинҗилеринден болса, зулумдан яңа ахы-нала эшидилйәр. "Доминион" ады берлен, биринҗи топара гирйән колониялар, ички ишлеринде эркин, дашаркы ишлеринде болса Англия гарашлыдыр. Булара мысал эдип, Канаданы, Австралияны, Тәзе Зеландияны гөркезип билерис.

Колониал ишлер ики министрлиге табшырыландыр. Колониялар Министрлиги ве Хиндистан Министрлиги. Колониялар Министрлигине, (Secretary of state for the Colonial department) "Иңлис Колониялар Министри" дийип атландырылян киши, ёлбашчылык эдйәр. Министриң ики секретары ве дөрт көмекчиси бардыр. Секретарларың бири Авам Камарасындан алыняр. Бейлеки секретарь ве көмекчилериң иши довамлыдыр, өзгеришликлериң булара тәсири ёк. Бу дөрт көмекчилериң (орунбасарлардан) биринҗиси Канада, Австралия ве кәбир адалар билен, икинҗиси

Гүнорта Африка билен, үчүнжиси гүнбатар ве гүндогар Африка билен, дөрдүнжиси болса Хиндистан билен мешгулланяр.

Зулум, деспотизм, хилегәрлик, хыянат ве ыслам душманчылыгы эсасында гурлан Иңлис императорлыгы өзүни "гүнүң батмаян юрды" дийип атландырыпды. Канада, Гүнорта Африка, Тәзе Зеландия, Фижи, Пасифик адалары, Папуа, Гонга, Автсралия, Иңлис Белужистаны, Бирмания, Аден, Сомали, Борнео, Брунеи, Саравак, Хиндистан, Пакистан, Бангладеш, Малайзия, Индонезия, Гонг-Конг, Хытайың бир бөлеги, Кипр, Малта, 1300[м-1882]-нжи йылда Мүсүр, Судан, Нигер, Нигерия, Кения, Уганда, Зимбабве, Замбия, Малави, Бахама, Гренада, Гуян, Боставана, Гамбия, Гана, Сиерро, Леоне, Танзания, Сингапур ялы дөвлетлер Иңлислериң голастына алынды. Бу дөвлетлер хем-ә динлерини, диллерини, урп-адатларыны йитирдилер, хем-де ерасты ве ерүсти байлыкларыны Иңлислер сырып-сүпүрди.

19-нжы асрың еңишлеринден соң, дүнйә топракларының дөртден бирине ве бүтиндүнйә илатының 25%-инден говрагына эе болдулар.

Хиндистан, иңлис колонияларының ичинде иң мөхүми ве баш тәжи болуп дурярды. Иңлислере, җахана хәким болмак пурсадыны багш эден, онуң үч йүз миллиондан көпрәк илаты (бу гүн 700 миллиондан говракдыр) ве түкенмез тебигы ресурсларыдыр. Диңе Биринжи Җахан уршунда, Англия бу колониядан, бир ярым мил-лион эсгер ве бир миллиард рупия нагт пул алыпды. Аланларының эсли бөлегини Османлы Дөвлетини парчаламак үчин уландылар. Парахатчылыклы дөвүрде болса, Хиндистан Англияның сенагатының гүйчли депгинде өсмегине, Иңлис ыкдысадыетиниң ве малия-сының кувватланмагына өнжейли гошант гошды. Хиндистаның бейлеки колониялара середенинде, хас дервайыс болмагының ики себәби бар. Биринжиден, дүнйәни эзмеклерине пәсгел берйән Ысламыетиң Хиндистанда гиңден яйрандыгы ве мусулманларың бу ерде

агалык сүрмегидир. Икинжиси болса, Хиндистаның тебигы байлыкларыдыр.

Хиндистаны элде тутабилмек үчин, Хиндистаның ёлы угрундакы әхли ыслам үлкелерине топулып, гозгалаң ве писат тохумларыны экип, доганы доганына өч эдип ве бу үлкелериң жылавыны элине алып, бүтин тебигы байлыкларыны, милли гирдежилерини өз юрдуна дашады.

Османлы императорлыгындакы херекетлери дыкгат билен ызарлап ве хер хили сыясы оюнлар билен, Османлылары Руслар билен сөвеше сокуп, Хиндистана көмек эдип билмез ялы ягдая гетирип, парчаламак ве ёк эдип, эелемек, хайын Иңлис сыясатының эсасы болуп дурярды. Хиндистана илкинжи болуп аяк басан европалылар, португаллардыр. 904[м-1498]-нжи йылда Хиндистаның Малабар кенарындакы Калкутта шәхерине гелен португаллар, сөвда билен гызыкланыпдырлар ве тизден Хиндистаның сөвда-сатыг ишлерини эллерине гечирипдирлер. Соңурражык, голландиялылар бу иши португаллардан алыпдырлар. Голландиялылардан-да Французлар алды, эмма оларыңам гаршысына иңлислер чыкды.

Хиндистандакы бейик алымлардан болан Мухаммед Фадл-ы Хак Хайрабадының (**Эс-Сервет-үл-Хиндиййе**), ягны "**Хиндистан гозгалаңы**" атлы китабы ве мунуң (Элйевакыт-үл-Михриййе) диен бөлегинде ятлап гечиши ялы, иңлислер илкинжи сапар, 1008[м-1600]-нжи йылда, Хиндистаның Калкутта шәхеринде дүканлар ачмак үчин, Экбер Шадан ругсат алдылар. Шол бир вагтың өзүнде-де патыша аял Елизебатта (Эаст Индиа) "Гүнорта Хиндистан" компаниясының дүзгүннамасыны тассыклады. Муңа гөрә, компания, Англияда мейлетин эсгерлери топламак, яраг билен үпжүн этмек ве Хиндистана харбы ве сөвда ишлери билен сапара чыкмак хукукларыны алды.

Экбер Ша, бозук ынанчдакы адамды. Онуң үчин хайсы дин болса-болсун, кәнбир тапавуды ёкды. Хатда, дүрли динлериң алымларыны йыгнап,

гарышык ве умумы дин гурмага сынанышды. "Дини илахи" адыны берип, 990[м-1582]-нжы йылда ресми тайдан ыглан этди. Шондан соң, өлүмине ченли, бүтин Хиндистанда хусусан-да сарайда, ыслам алымларының абрайы азалыпдыр ве Экбер Шаның динини кабул эденлер гайры тутулыпдыр. Ынха, шол дөвүрде хем иңлислер Хиндистана гирдилер. Шах-ы Әлем Мухам-мед бин Әлемгир Биринжи дөврүнде Калкуттада ер сатын алдылар.[1] Бу ери горамак үчин эсгер гетирдилер. 1126[м-1714]-нжы йылда Солтан Феррух Сыр Шаны кеселинден бежерендиклери үчин, бүтин Хиндистанда топрак сатын алма хукугы берилди. 1174[м-1760]-нжи йылда тагта гечен, Шах-ы Әлем Сан-ы, Бенгале велаятыны, иңлис компаниясына кирейине берди. Хәкимиетлерини Бенгаледен, Орта Хиндистан ве Ражпутания (Ражистан) ченли гиңелдип, питне ве гозгалаң чыкардылар. 1218[м-1803]-нжи йылда иңлислер Шах-ы Әлем Саныны хем голастына алмагы башардылар. Илкибада Шаның адындан Делиден буйрук берип башладылар, соң-соңлар болса, Шах-ы Әлем Сан-ы билен иңлис велаят хәкиминиң гүйчлерини деңхукуклы ягдая гетирдилер. Мусулман Хинди хөкүмдарларының атларыны пуллардан айырдылар. 1253[м-1837]-нжи йылда тагта гечен Икинжи Бахадыр Ша, иңлислериң зулмуна халыс чыдаман, 1274[м-1857] йылда иңлислере гаршы эсгерлериң ве халкың ярдамы билен гозгалаң турузды. Шейдип, өз адына пул чыкарып, хутбе окалмагыны башаранам болса, иңлислер гүйчли гаршылык бердилер. Иңлис эсгерлери Дели шәхерине гирип, өйлери, дүканлары таладылар, чага-чуга, гарры-яш, аял-эркек диймән бүтин мусулманлары, хатда чагалары-да гылычдан гечирдилер. Агыз сувы тапмагам хылаллады.

Икинжи Бахадыр Шаның серкерделеринден Бахт Хан, Солтаны, гошуны ыза чекмәге разы эден-де болса, Иңлислериң ынамына гирмек ислейән Мирза Илахи Бахш атлы серкерде, Бахадыр Шага, гошундан

---

[1] Шах-ы Әлем Әлемгир биринжи, 1124[м-1712]-нжи йылда арадан чыкяр.

айрылып боюн эгсе, Иңлислери гүнәсиниң ёкдугына, зоруң гүйҗи билен питнеҗилериң башына гетирилендигине ынандырып билҗекдигини ве иңлислериң гүнәсини гечҗекдигини айдып, Бахадыр Шаны алдава салды. Шейдибем, Бахадыр Ша, ыза чекилйән гошунын эсасы топбагындан айрылды-да, Делиниң ичиндәки Кала-и Муалладан 10 км узаклыкдакы Хүмайүн Шаның губурына сыгынды.

Ахлаксызлыгы ве налаҗедейинлиги билен ат газанан ве шол вагтлар Иңлис гошунында харбы хабарчы болуп ишлейән мешхур поп Худсон, муны Реҗеп Алы атлы хайындан эшидип, хаял этмән гошуның командири генерал Вилсона шугуллаяр. Тутмак үчин көмек сораяр. Вилсоның көмек эдер ялы кирейине эсгерлериниң ёкдугыны билен Худсон, генерала, өзүниң бирнәче киши билен бу ишиң хөтдесинден гелип билҗекдигини, эмма солтаның боюн эгмеги үчин җанына ве машгаласына дегилмели дәлдигини хабар берди. Вилсон бу теклиби бирбада кабул этмедик хем болса, соң разылашды. Мундан соң, 90 чемеси адам билен Хүмайүн Шаның губурына гиден Худсон, Солтана, огулларына ве ханымына хич хили ховп абанмаяндыгы барада кепилнама берди. Попа ынанан Ша боюн болды. Худсон болса, Солтаның ики оглуны ве агтыгыны эле салҗак болуп, аматлы пурсат пейлейәрди. Эмма, оларың горагы гүйчли болансоң, максадына етип билмеди. Вилсоның янына барып, булар үчинем ховпсузлыгына кепил гечйән хаты алансоң, бу хакда Солтаның огулларына ве агтыгына хабар иберип, олары хем боюн болмага ырмагы башарды. Иңлис сыясаты ве хилегәрлиги билен, Солтаның огулларыны ве агтыгыны-да эле салан Худсон, олары дерхал зынҗыра баглады.

Шаның ики оглуны ве агтыгыны эллери баглы Делә гетирип отырка, ёлда эгин-эшиклерини сыпырып, шазадалары атып өлдүрди ве ганларына эңек басды. Халкың гөзүниң оды алынсын дийибем, яш шехитле-

рин җесетлерини галанын гапысындан асып гойды. Бир гүн геченсоң келлелерини, Иңлис велаятларының умумы хәкими Генри Бернарда совгат этди. Шехитлериң этлеринден чорба тайярладып, Ша ве аялына иберди.

Ниже гүнлериң ачлыгындан яңа ысгын-мыдары галмадык Ша билен аялы, чорба ишдәмен япышдылар. Эмма, чейнән этлери богазларындан өтмеди. Гусуп, чорбалы табаклары ере зыңдылар. Нәкес Худсон болса, ичякгыч гүлкүсини эдип: "Нәме үчин иймейәрсиңиз? Тагамлы чорбадыр. Огулларыңызың этинден тайярлатдым" дийди.

1275[м-1858-]нҗи йылда тагтдан индирилен Икинҗи бахадыр Ша хакында, гозгалаңа ве Европалыларың өлдүрилмегине себәп болмакдан өтүри, җенаят иши гозгалды. 29-нҗы мартда, өмүр бойы түрме җезасы берлип, Хинд-и Чине(Рангона) сүргүн эдилди. 1279[м-1862]-нҗы йылың ноябрь айында, ватанындан алысда, Гүргани Ыслам Императорлыгының соңкы солтаны Бахадыр Ша, зынданда ягты җахан билен хошлашды. Алым Фадлы Хак-да, 1278[м-1861]-нҗи йылда, андолман адаларындакы бир зынданда шехит эдилди.

Иңлислер 1294[м-1877]-нҗи йылда, Османлы - Рус сөвеши гидип дуран вагты, Хиндистаны, Иңлис королы-гының раятындакы дөвлет дийип ыглан этдилер. Танымал Шотланд масон ложасының[1]. агзасы болуп дурян Мидхад пащаның Османлы Дөвлетини сөвеше сокмагы, Ысламыете етирен иң улы зыянларындан биридир. Солтан Абдүльэзиз Ханы шехит этдирмеги хем, Иңлислериң пейдасына болды.

Иңлислер, етишдирен адамларыны Османлы Дөвлетинде ёкары везипели ишлере чекдирмеги башардылар. Бу дөвлет адамларының "дашы җәҗек, ичи мөҗек" дийлиши ялы, ады Османлы, ой-пикирлери Иңлисди. Буларың иң мешхурларындан Мустафа Решит паща алты гүнлүк везир вагты, 28.10.1857-де Иңлислериң, Хиндистаның Дели шәхеринде, мусулман-

лара эден гыргынчылыгыны гутлады. Ондан сәхел өңрәк, Хиндистандакы Иңлислериң зулумларына гаршы аяга галан мусулманларың херекетлерини басып ятырмак үчин, Османлылардан ругсат сорадылар. Масонларың көмеги билен бу ругсады алдылар.

Хиндистанда, Иңлислериң, тәзе мекдеп ачмакха бейледе дурсун, Ыслам шеригатының эсасы ве иң айдың айратынлыкларындан болуп дурян медресе ве сибян мекдеплерини хем япып, халкың өңүне дүшәйжек әхли алымлары ве дин адамларыны-да шехит этдилер. Хатда, талыпларына ченли өлдүрдилер. Ери гелен вагты, 1391[м-1971]-нжи йылда Хиндистанда ве Пәкистанда сапарда болан бир достумызың гүррүң берен ятламасыны айдып гечесимиз гелйәр :
Хиндистанда, Серхенд шәхериндәки Ымам-ы Раббаниниң ве бейлеки өвлүйәлериң "каддесаллахү сиррех" габры-шерифлерини зыярат эдип, Панипүт шәхерине, ол ерденем Делә гитдим. Панипүтиң иң улы метжидинде жума намазыны окандан соң, ымам бизи өйүне әкитди. Ёлда халкаларындан зынжыр гечирилип, берк гулпланан әпет гапа гөзүм дүшди ве йүзүндәки язгыны окап, бу ериниң сүбян мекдебидигине (башлангыч окув) гөз етирдим. Ымамдан бу гапының нәме үчин гулплудыгыны соранымда: "1367[м-1947]-нжи йылдан бәри япык дур. Иңлислер Хиндилери күшгүрип, мусулманлары, аял-эркек, яш-гарры барыны учдантутма өлдүрдилер. Бу мекдебиң шондан бәри ачык вагты ёк. Зыжыр билен гулп, бизе Иңлислериң эден вагшылы-гыны ятладып дур. Биз бу ере соң гөчүп гелдик" дийди.

Иңлислер, хәкимиетлерини эле гечирен бүтин Ыслам юртларында эдишлери киби, Ыслам алымларыны, Ыслам китапларыны, Ыслам мекдеплерини ёк этдилер. Долы маңыда, динден бихабар яшлары етишдирдилер. 1834-нжи йылда Калкутта гелен танымал иңлис Лорд Макалей, парсча ве арапча хер дүрли ки-

табың нешир эдилмегини ве яйрадылмагыны, хатда чап эдилип башланан китапларыңам бес эдилип, довам этдирилмегини гадаган этди ве Иңлислер тарапындан улы голдав гөрди. Бу сүтемлери, мусулманларың көпчүликли ерлеринде, хусусан-да, Бенгалада титилик билен дурмуша гечирдилер.

Иңлислер, Хиндистанда Ыслам медреселерини япмак билен, секиз санысы гызлара махсус болан, йүз алтмыш бәш коллеж ачдылар. Бу коллежде етишдирилен талыпалары динлерине ве ата-бабаларына душман эдип, яш бейнилерини ювдулар. Хиндистанда җебир-сүтем ве вагшылык эден Иңлис гошунының үчден ики (2/3) бөлегини, бу шекилде аңы буланан, өз миллетине гаршы эдилип етишдирилен, христианлашдырылан я-да пула сатын алнан ерли халк эмеле гетирди.

1249[м-1833]-нҗи йылың канунлары, мисионерлик херекетлериниң кәмиллешмегине оңайлы тәсир эдип, протестант дининиң гурамачылыгы Хиндистанда гүйчленипди. Мисионерлик херекетлери яйбаңлашманка ве Хиндистан Иңлислериң голастына долы гечмәнкә, иңлислер, мусулманларың динине сарпа гойярды, байрамларда топлар атдырып, метҗитлериң дүзелмегине-де көмек эдипди, хатда метҗитдир-медреселерде, губурдыр-ядыгәрликлере дегишли ыслам фондларында ишлейәнлери хем ёк дәлди. 1833-нҗи ве 1838-нҗи йылларда гелен буйруклар, бейле ишлерде ишлемеги иңлислере гадаган эдйәрди. Иңлислериң ыслам динине хүҗүм эден халатлары, йөредйән сыясаты шейле: Озал-а дост болуп, көмек эдип, мусулманлары сөййәндиклерини баран еринде айдып, дүнйәдәки әхли мусулманлары алдава салмак, шейдип, бу пиримлери баша барандан соң болса, юваш-юваш, ховлукман ыс-ламыетиң эсасларыны, китапларыны, мекдеплерини, алымларыны ёк эдйәндиклерине гөз етирмек кын

[1] Ложа - Масон гурамасының бир бөлүми, филиалы.

дәлдир. Бу икийүзли сыясаты билен, мусулманлара иң улы душманчылыгы гөркезип, Ысламыетиң көкүни көвлемәге чалышярлар. Соңра болса, Иңлисчәни ресми дил дийип кабул этмек ве христианлашдырылан яшлары өсдүрип етишдирмек үчин бар гайратларыны орта гойдулар. Бу бетниет билен, долы мисионерлериң голастында ишлежек мекдеплер ачдылар. Хатда, Иңлис векили Лорд Палмерстон ве бир топар Иңлис лордлары, хич гыпынч этмән, Хиндистаның халкының христианлык наз-ныгматларындан пейдаланып билмеги үчин, Аллахың Хиндистаны Иңлислере берендигини айтдылар.

Лорд Макалей, Хиндистанда ган ве реңк бабатда Хинди, эмма ой-пикири, дүшүнжеси, ахлагы ве зехини бабатда Иңлис болан жемгыет етишдирилмеги үчин көп ишлер битирди ве голдав гөрди. Шейдибем, мисионерлер тарапындан ачылан мекдеплерде, Иңлис дили ве эдебияты хем-де христианлыгың өвредилмегине үнс берилди. Тебигы билимлере (математика, физика, химия ве башгалар) хич әхмиет берилмеди. Шейдибем, Иңлис дили ве эдебиятындан башга хич зат берилмейән, христианлашдырылан несил етишдирилди. Булары гуллукчы эдип, ише гойдулар.

Мусулман вагты динден чыканың мүртед болянды-гы ве хиндилере гөрә, динден дөнен киши динсиз дийлип кабул эдилендиги себәпли, христианлашдырылан ерли яшлар, машгалаларындан мирас алып билмейәрдилер. Мисионерлер, муңа пәсгел бермек үчин, 1832-нжи йылда Бенгал үчин, 1850-нжи йылда-да умумы Хиндистан үчин бир канун чыкарып, христиан болан ерли мүртед ве динсизлериң мирасдүшер болмагыны газандылар. Шоң үчин Хиндилер, Хиндистандакы иңлис мекдеплерине "шейтаны депдер" дийип, ат бердилер. [Хиндистанда ве Османлыларда ресми эдаралара ве гурамалара "Депдер" дийилйәндир]. 1344[м-1925] -нжи йылда Хиндистана гиден Француз языжысы Марселле Пернеау нешреден китапларының биринде шейле

язяр: "Хиндистаның биринжи шәхери болан Калкуттадакы сепиллик хакында, Париж ве Лондоның төверегиндәки батгалыгың мәхеллелери асла бир пикир берип билмезлер. Хорашажа өйлерде адам бармы, хайван бармы, сайгарар ялы дәл, гарым-гатым болупдыр. Чагалар аглаярлар, хассаларың иңңилдиси йүрегиңи гыйым-гыйым эдйәр. Оларың янында спирт ичип я-да неше чекип, битаплыкдан яңа сүйнүп ятан адамлары гөрерсиңиз. Ынсан, ислэр-ислемез, бейле ач, сепил, аррык ве тапсыз беденлериң битирен гошы болармы дийип ойланяр.

Фабрикалара созангуйрук болан мунча адама, фабрика, газанжыны ңнәчерәгини төлейәркә? Мәтәчлик, мушакгат, сарылама, ичги ве неше, хор ве гүйчсиз халкы гырып-түкедип барярды. Дүнйәниң хич еринде адам ыкбалына первайсыз середилмеги бейле бихаялыклы болан дәлдир. Хич бир зәхмет, хич бир иш, агыр я-да саглыга зыянлыдыр өйдүленок. Ишчи өлйәр, нәме зыяны бар? Эртир ерине башга бири гелер. Иңлислериң бар күйи-көчеси хасылы көпелтмек ве көпрәк пул газанмак".

АБШ-ниң өңки дашары ишлер министри Вильямс Женнингс Брайин, Иңлис хөкүметиниң Руссиядан хас залым ве песдигини делиллер билен ятлап гечйәр ве "Хиндистанда Иңлис хөкүмети" атлы китабының соңунда хут шейле дийийәр: "Хиндистан халкындан дири галанларына рахат дурмуш багыш эдендиклерини өңе сүрйән иңлислер, миллионларча хиндини мазара ибердилер. Агыз долдурып, суд ве жандарма ишини ёла гояндыгыны айдян бу миллет, ресми таланчылык билен Хиндистаны соңкы түйлерине ченли үтдүлер. Үтмек сөзи бираз агыррагам болса, иңлис эдарасының мелгунлыгыны башга хили дүшүндирмек мүмкин дәл.

Христианлыгы дилине чолап, Иңлис ковмуның выжданы, есирлигиң жебрини чекип иңлейән Хинди мусулманларының медет дилейән ахы-налаларыны

эшитмегем ислэнок".

Мистер Ходберк Кеомбтун "Хиндиниң дурмушы" атлы китабында шейле язяр: "Хожайынлары (Иңлислер) хиндә сүтем эдер, ол болса әхли зады гутарянча, өлйәнчә ишлемәге, оңа хызмат этмәге довам эдер". Бу сөзлер, ынсаплы христианларың, иңлис вагшычылыгыны суратландырян эсерлеринден бирнәчесидир.

Иңлислериң бейлеки колониал дөвлетлеринде ишледилйән, хинди мусулман ишчилериң ягдайы, хасда бетерди. 1834-нжи йылда иңлис сенагатчылары, Африканың ерлилерининң ерине хинди ишчилерини ула-нып башлады. Хиндистандан Гүнорта Африка коло-нияларына мүңлерче мусулман әкидилди. "Кули" ады берилен бу ишчилериң ягдайы, гулларыңкыдан хем эрбетди. Булар "Indentured Labour" (Шертнамалы иш) дийилйән усула табын тутуляр. Муңа гөрә, (кули) бәш йыллык мөхлет билен боюндырык ашагына гирйәрлер. Бу мөхлет ичинде кули, ишини терк эдип билмез, өйленип билмез, гиже-гүндиз гамчының ашагында ишлемәге межбурдыр. Мундан башга, хер йыл үч Иңлис алтыны салгыт хем төлемелидир. (Буларың бары "Labour in India", "Post—Lecturer in the University of New-York"уң язгылары билен бүтин дүнйә жар эдилди).

Мешхур Ганди, окувыны Англияда гутарып, Хиндистана гайдып гелипди. Христианлашдырылан Хиндиниң, хатда Порбандар шәхерининң баш попуның оглудыр. 1311[м-1893]-нжи йылда, Хиндистандакы бир иңлис фирмасы оны Гүнорта Африка иберди. Ол ерде, Хиндилериң нәхили агыр шертлерде ишлейәндиклерини, ненең мертебесининң басгыланяндыгыны гөзи билен гөренден соңра, Иңлислере гаршы гөрешип башлады. Иңлислер тарапындан етишдирилен, хатда христианлашдырылан адамың оглудыгына серетмезден, Иңлис зулмуна, вагшычылыгына чыдап билмеди ве илкинжи шөхрата хем бу ёлда ээ болды.

Иңлислериң бүтин Ыслам әлеминде алып баран сыясатының аслы ве даянҗы шу үч сөздүр: парчала, хәкимиет гур ве динлерини ёк эт;

Бу сыясаты йөретмек үчин хич затдан гайтмадылар. Хиндистанда илкинҗи ишлери өзлерине адам тапмак болды. Бу ишлери уланмак ёлы билен, питне одуны юваш-юваш якдылар. Мунуң үчин, мусулманларың хәкимиетинде яшаян Хиндилерден пейдаландылар. Мусулманларың адалаты ашагында яшаян хиндилере, Хиндистаның хакыкы эелериниң хиндилердигини, мусулманларың хинди таңрыларыны гурбан эдйәндиклерини, муңа пәсгел бермек герекдигини аңларына гуймага чалышдылар. Хиндилери өз тарапына чекип, хакына тутма эсгер дүздүлер. Шейдибем, патыша аял Елизабеттаның гошун дүзмек барадакы буйругы берҗай эдилди: хинди аң-дүшүнҗесизлиги билен Иңлис Ыслам душманлыгы, ве пулуң ышгы бирлешдирилипди.Мусулман велаят хәкимлери билен хиндираҗларың араларына, тов дүшүрилди. Мусулманларың ичинден ынанҗы говшаграклары сатын алынды.

Бирнәче гезек королың векили ве "Хиндистан гурамасының" агзасы болан мешхур Иңлис Сер Җон Страчей мусулман-хинди душманчылыгы бабатда шейле ятлап гечйәр: "Хәким болмак ве агзалалык дөретмек үчин эдилҗек әхли иш, хөкүметимизиң сыясатына лайыкдыр. Хиндистандакы сыясатымызы ровачландырян зат, ол ерде ики душманың барлыгыдыр". Бу душманчылыгы көрүклән Иңлислер, 1164[м-1750]-нҗи йылдан, 1870-нҗи йыла ченли ызыгидерли Хиндилери голда-дылар ве олар билен билеликде, мусулманлары улла-кан гыргынчылыга бердилер.

1287[м-1858]-нҗи йылда башлан мусулман-хинди чакны-шыгы, барха мөвч алды. Хиндилери мусулманлара күшгүрип, хезил эдип гапдалдан середйәрдилер. 1990-нҗи йылда-да, серплери, Босниядакы мусулманларың үстлерине күшгүрдилер. Көчелерде мусулман чагаларың, гызларың ганы деря кимин акярка, иңлислериң гөвни гөтерилип, томаша эдйәрдилер. Хиндистанда, екеже йылам, гурбан

байрамы мынасыбетли сыгыр сойлубам, ганлы вакасыз ве йүзлерче, мүңлерче мусулманың өлүмине себәп болан питнесиз гечмеди. Бу питнәни көрүклемек үчин, бир тарапдан, мусулманларың арасында, бир сыгыр соймагың еди гоюн соймак-дан көп согапдыгыны яйратдылар. Бейлеки тарапданам, хиндилериң арасында, сыгыр таңрыларыны халас этмегиң улы согапдыгыны ныгтадылар. Бу гарпышык, Хиндистандан чекиленлеринден соңра-да довам этди. Мысал эдип, баш векил Мусаддык дөврүнде, Эйранда нешредилен "Иттилаат" атлы сайланан эсерлерде геч-йән бир ваканы агзап гечелиң: "Бир гурбан байрамында селлели, сакгаллы ве донлы ики мусулман гурбанлык үчин сыгыр сатын алярлар. Хинди мәхеллесине етен вагтлары, бир Хинди өңлеринден чыкып, сыгры нәме этмекчи болядыкларыны сораяр. Гурбанлык үчин алып бaряндыкларыны айданларында, Хинди сесиниң етдигинден: "Эй, халайык! Етишевериң, таңрыларымызы гурбан этжек болярлар" дийип, гыгыряр. Мусулманлар хем: "Эй, мусулманлар! Көмек эдиң, гурбанлык малымызы элимизден алжак болярлар" дийип, гыгырышярлар. Хиндилер билен мусулманлар йыгнанышар. Эллерине илен затлары алып, бир-бирлерине топуларлар. Йүзлерче мусулман өлдүрилер. Эмма, сыгыры хинди мәхеллесинден гечиржек болан ики кишиниң, Иңлис илчиханасына гирип баряндыгы гөрүлйәр. Бу ягдай, питнәни чыкаранларың Иңлислердигини айдың гөркезйәр. Булары язан хабарчы соңра: Биз, сизиң, гурбан байрамыны мусулманлара ненең зәхер эдйәнлигиңизи говы билйәрис дийип айдяр". Муңа меңзеш, сансыз-сажаксыз питнелер ве зулумлар билен, мусулманлары ёк этмәге чалышдылар.

Хиндилериң, юваш-юваш өзлерине гаршы аяга галяндыгыны гөренлеринден соң, 1287[м-1870]-нжи йылларың ызянындан болса, мусулманлара көмек берип уградылар.

Гылыч билен жихада парз дәлдир дийип, Ысламыетиң харам саян затларына халал дийййән, дини ве иманы үйтгетмәге жан эдйән ве мусулман адыны

гөтерип йөрен, Әхл-и Сүннет душманлары етишди. Сир Сеййид Ахмед, Гулам Ахмед Кадыяны, Абдуллах Газневи, Исмаил-и Дехлеви, Незир Хүсейн Дехлеви, Сыддык Хасан хан Пехупали, Решит Ахмед Кенүхи, Вахид-үзземан, Хайдарабади, Эшреф-Алы Теханеви ве Ша Абдүлазизиң агтыгы Мухаммед Исхак булардандыр. Тәзе-тәзе бозук пыркаларың (топарларың) гурулмагына голтгы берип, мусулманларың бу пыркалара уймагы үчин ишледилер.

Бу пыркаларың ичинде иң мешхуры, 1296[м-1879]-нжы йылда гурулан "**Кадыяньлык**" болуп, дүйбүни тутан Гулам Ахмед: топ, гылыч билен җихадың парз дәлдигини, асыл парз болан җихадың вагыз-несихатдыгыны айдярды. Иңлис агенти Хемпер хем, Неҗдли Мухаммед хем шейле дийййәрди.

Гулам Ахмед, "Исмаили" пыркасындан болуп, өзи хем зындыкды. 1326[м-1908]-нжи йылда өлди. Иңлислер бол пул берип, оны сатын алдылар. Озал-а мүҗеддидигини, соңра-да Мәтидигини айтды. Иң соңунда-да, Пыгамбердигини өңе сүрүп, тәзе бир дин гетирендигини ыглан этди. Алдава дүшүрен адамларына "ымматым" дийди. Куръан-ы Керимде бирнәче аятларың өзүни хабар берендигини, әхли Пыгамберлериң муҗизелеринден артыграк муҗизесиниң бардыгыны айтды. Өзүне ынанмадыклара капыр дийди. Мунуң пикирлери, Пенҗаб ве Бомбейде бисоват халкың ичинде гиңден яйрады. Хәзирки вагтда хем, Европада ве Америкада "Ахмедиййе" ады билен кадыяньлыгың яйрандыгыны гөрйәрис.

Сүнни мусулманлар, капырлара гаршы яраг билен җихадың парздыгыны, Иңлислере хызмат этмегиң күпүрдигини айдярдылар. Бу хусусда вагыз эден, өвтүндев берен мусулманлара өрән агыр теммилер берилйәрди. Көпүси болса өлдүрилйәрди. Әхл-и Сүннетиң китаплары йыгналып, ёк эдилди.

Сатын алып билмедик ве өз бетниетли ишлеринде хызмат этдирип билмедик ыслам алымларыны, мусулманлардан дашлашдырдылар. Олара өлүм җезасы берилсе гахрыман диен ат галар горкусы билен,

Андоман адасындакы мешхур зынданлара өмүрлик түрмә хөкүм эдйәрдилер. Бейик революция баханасы билен, Хиндистаның хер күнжегинден йыгнан алымлары хем шол ере ибердилер. (Биринжи Җахан Уршундан соңра, Стамбулы басып алан вагтларында хем, Османлы пащалары ве алымлары-да, Малта адасына сүргүн эдилдилер.)

Ысламыете душманчылыкларыны, мусулманлар билмесин диийип, Хиндистаның " дар-үл-харб " дәл-де, "дар-үл-ыслам" дыгы барада фетва алдылар. Бу фетвалары, әхли ере яйдылар.

Өзлери тарапындан етишдирилен алымсумак мүнафыклар, Османлы хөкүмдарларының халыф дәлдиги, халыфлыгың Курейшлилериң хакыдыгы, Османлы солтанларының оны зораякдан эле гечирендиги үчин олара боюн эгмели дәлдиги барадакы пикирлери яйратдылар.

("**Халыф, Курейш тайпасындан**-оларың несиллеринден-**болҗакдыр**" хадыс-ы шерифи, халыф болмага мынасыпларың арасында, Курейшден, мысал үчин сейитлерден бири бар болса оны сечиң диймекдир. Ёк болса, башга бири сайланып-сечилер. Халыф сайламаклык баша барман я-да сайланан халыф кабул эдилмән, гүйч-кувват билен хөкүмети эле гечирене боюн болмалыдыр. Ер йүзүнде бир халыф болмалыдыр, әхли мусулманларың оңа боюн болмагам хөкмандыр).

Дин дерси берилйән ерлери япып, Ысламыети ичинден йыкмак максады билен, Алигархда ыслам совады берйән медресәни ве "Алигарх Ыслам Университетини" ачдылар. Бу ерден гөйдүк ве ыслам душманы болан дин адамларыны етишдирдилер. Булар Ысламыете көп зепер етирдилер. Бу ерде окув оканларың ичинден сайлап аланларыны Англия иберип, Ысламыети ичинден опурмага аматлы ягдая геленлеринден соңра, мусулманларың ёкарысындан середер ялы ише чекйәрдилер. Эййүп хан буларың бири болуп, М. Җиннахың ерине Пәкистан дөвлет баштутаны эдилди.

Иңлислер, Икинҗи Җахан Уршунда еңиш газанан ялы гөрүнселер хем, хакыкатда еңлипди. Чүнки, өзлерине "гүнүң яшмаян ери" дийип, ат берен Англия "кәнбир гүнүң догмаян үлкесине" өврүлипди. Түйлери ёлунан товук кимин, колонияларының көпүсини йитирдилер.

Пәкистаның дөвлет баштутаны эдип беллән адамлары болан Алы Җиннах шайы ве Иңлис тараплдарыды. 1367[?-1948]-нҗи йылда өленден соңра, ерине гечен Эййүб хан масонды. Агдарлышык гурап, хөкүмети эле гечирди. Соң мунуң ерине гелен генерал Яхя хан-да, түйс гызылбашды 1392[?-1972]-нҗи йылың башында Пәкистан-Хинди уршунда еңлише сезевар болуп, гүндогар Пәкистаны элинден алдыранлыгы үчин туссаг эдилди. Яхя хандан соңра хөкүметиң башына Зүлпүкар Алы Бутто гечди. Булам Англияда ёкары окув җайыны гутарып, Иңлис җансызы эдилип етишдирилен адамларың бириди. 1974-нҗи йылда, гаршыдашларының өлдүрилмегине буйрук берендиги үчин, өлүм җезасы берилди.

Зүлпүкар Алы Буттодан соң, онуң ерине гечен Зия-үл-Хак, Ыслам душманларының мусулманлар барада нәме пикир эдйәндиклерине, мусулманлары ве Ысламыети ёк этмәге чалышяндыкларына гөз етирип, оларың ислеглерини ерине етирмеди. Ватанының тебигы билимлер ве технологияда, сунгат ве медениет тайдан өсмеги үчин зәхмет чекди. Шахыс, машгала, җемгыет ве миллетиң, рахат ве багтыяр яшамагының тәк чешмесиниң Ысламыетдигине говы дүшүнендиги үчин, канунларыны шеригата лайыклыкда чыкармак ислейәрди. Бу ислегини Пәкистан миллетине етирмеги йүрегине дүвди. Гечирилен референдумың нетиҗесинде, Пәкистан халкы бирагыздан кабул этди.

Иңлислериң етишдирен хызматкәрлери, Зия-үл-Хакы, эхли достлары билен билеликде, дилдүвшүк гурап, шехит этдилер. Арадан бираз вагт гечип-гечмәнкә, премьер-министр болан Алы Буттоның гызы Беназир, дөвлетиң, миллетиң ве ысламыетиң гаршысына ишлән җенаятлары себәпли түрмә басылан эхли ха-

йынлары аклап, ёкары везипелере ише чекди. Пәкистанда гох-галмагал, женжеллер башлады. Иңлислериң гушы учды.

Иңлислер, Биринжи ве Икинжи Жахан Урушларындан соңра, биртопар юртларда, хайын планларыны амала ашыран Иңлислериң бәхбидине ишлежек кишилери, улы везипелере гетирдилер. Бу юртларың милли гимнлери, байдаклары, дөвлет баштутуанлары болды, эмма дин азатлыгына говшуп билмедилер.

Соңкы үч асырда, Түрк ве Ыслам әлемине, ниреде дөнүклик эдилен болса, мунуң аркасында хөкман Англияның эли бардыр.

Османлы дөвлетини йыкып, топракларында улулы-кичили 23 саны дөвлет гурдулар. Мунуң екетәк себәби, мусулманларың гүйчли ве бейик дөвлет гурмагына пәсгел бермекди. Ыслам дөвлетлери дийип атландырылан дөвлетлериң арасына ызыгидерли тов дүшүрип, душманчылыгы ве сөвеши көрүкледилер. Мысал үчин, көпчүлиги сүнни мусулман болан Сирияда, илатың 9%-ини тутян нусайрилери үстүн ягдая гетирдилер. 1982-нжи йылда, Хама ве Хумус шәхерлерине харбы гошун чозуп, бу ики шәхери хараба өвүрдилер ве ярагсыз, чәресиз сүнни мусулманлар бомбаланды.

Хакыкы Әхл-и Сүннет алымлары өлдүрилди, Ыслам китаплары, хатда Куръан-ы керимлер хем ёк эдилди. Бу Ыслам алымларының дерегне, өзлери тарапындан етишдирилен, гөзли болуп зат гөрмейән, мезхебсиз дин адамларыны гетирдилер. Булардан: Жемаледдин-и Эфгани, 1254[?-1838]-нжи йылда Овганыстанда догулды. Эсли вагт пелсепе китаплары билен мешгул болды. Овганыстана гаршы, Руслар үчин ичалылык этди. Мүсүре гелип, масон ве масон ложасының ёлбашчысы болды. Каиреде бу иши йөредендиги барада, Мүсүрли Эдип Исхак "Эд-дүрер" китабында белләп гечйәр. 1960-нжы йылда чапдан чыкарылан, "Лес франчо-мачонс" атлы китабың 127-нжи сахыпасында шейле сетирлер бар: "Мүсүрде гурлан масон ложасының башына Жемаледдин-и Эфгани ве

ондан соңра-да Мухаммед Абдух гетирилди. Масонлыгың мусулманлар арасында яйылмагында буларың непи көп болды".

Солтан Абдүлмежид ве Солтан Абдүлазиз хан дөврүнде бәш гезек везир болан Алы паща, Иңлис ложасына баглы масонды. Эфганини Стамбула гетирип, оңа везипе берди. Шол вагтлар, университетиң ректоры болан ве капырдыгы бабатда фетва берилен, масон Хасен Тахсиниң инициативасы билен, Эфгани көпсанлы конферанциялар берди. Хасен Тахсин, башга бир Иңлис масон ложасының агзаларындан бири болуп дурян Мустафа Решид паща тарапындан етишдирилипди. Бозук пикирлерини хемме ере яймага чалышды. Дөврүң шейх-үл-ысламы болан Хасен Фехми эфенди, Җемаледдиниң бисоватлыгыны ве зындыклыгыны йүзе чыкарып, рысва этди. Алы паща оны Стамбулдан чыкармага межбур болды. Мүсүрде гозгалаң ве динде реформа пикирлерини яйратды. "Арабы паща" вакасыны тайярланларың хатарында болуп, иңлислере гаршы чыкан ялы гөрүнди. Мүсүриң мүфтүси Мухаммед Абдух билен дост болды. Динде реформа пикирлерине имриндирди. Парижде ве Лондонда масонларың көмеги билен журнал чыкарды. 1304[?-1886]-нҗи йылда Эйрана гелип, бу ерде-де зовзулдап башлады. Деррев тутулып, Османлы серхедине, эл-аягы зынҗырлы халда зыңылды. Багдада, Лондона гелип, бир мүддет Эйраның гаршысына макалалар язандан соңра, Стамбула гайдып гелди. Бу ерде-де, Эйрандакы Бехаилер билен билелешип, сыясатда дини уланып башлады. Җемаледдин-и Эфганиниң дин адамы лыбасына гирип, Ысламы ичинден йыкмак үчин эден пропагандаларын-да биринҗи гирисине дүшенлериң бири-де, Мухаммед Абдухдыр. Абдух 1265[?-1849]-нҗи йылда Мүсүрде доглуп, шо тайда хем 1323[?-1905]-нҗи йылда арадан чыкды. Бираз вагт Бейрутда яшады. Париже барып, Җемаледдин-и Эфганиниң масонлар тарапындан ёлбашчылык эдилйән ишине гошулды. "Эл-урвет-үл-Вүска" журналыны чыкарып башладылар. Бейрута ве

Мүсүре гелип, Париждәки масон ложасының ишлерини довам этдирмек иследи. Иңлислериң ярдамы билен Каирениң мүфтүси болды. Әхл-и Сүннетиң гаршысына ишләп башлады. Биринҗилик билен, Җами-үл эзхер медресесиндәки гечилйән сапакларың програмасыны бозмага ве яшлара герекли болан билимлериң окадылмагына пәсгел бермәге башлады. Университет кысмында берилйән сапаклары бес этдирип, 5-нжи, 6-нжы класың программасыны 9-нжы, 10-нжы класлара гиризди. Шейдип, бир тарапдан би-лиме зепер берип, бейлеки тарапданам, Ыслам алым-ларыны яманлап, оларың тебигы билимлере пәсгел боляндыгыны, бу билимлери Ыслама гиризҗекдигини өңе сүрди. "Ысламыет ве насраниет" атлы китабында: "Бүтин динлер бирдир. Диңе дашкы гөрнүшлери билен тапавутланярлар" дийип, яхуди, христиан ве мусулманларың бир бирлерини голдамагыны иследи. Лондонда яшаян бир попа: "Ысламыет ве Христианлик киби ики бейик диниң агызларыны бирикдирип, бир-бирине гуҗак ачмагыны ислейән. Шонда, Төврат, Инҗил ве Куръан бир-бирине гоп берерди ве әхли ерде окалып, сарпа гоюларды" дийип, хат язяр. Мусулманларың Төврады ве Инҗили окаҗак дөврлерине гарашяндыгыны беян эдйәр.

Җами'үл-Эзхериң мүдири **Шалтут** билен биле-ликде эден Куръан-ы Керим тефсирлеринде, банк сүйт-хорлугының (процентиң) кануныдыгына фетва берди. Соңрак, мусулманларың гүйчли гаршы чыкмагы нетиҗесинде бу фетвасындан дәнен ялы гөрүнди.

Бейрутдакы масон ложасының баштутаны Хан-на эбу Рашид, 1381[?-1961]-нжи йылда нешир эдилип гойберилен "**Даире-түл-маарыф-үл-масонийййе**" атлы китабының 197-нжи сахыпасында: "Җемаледдин-и Эфгани, Мүсүрде масон ложасына ёлбашчылык эдйәрди. Алымлардан ве дөвлет адамларындан ыбарат 300-е якын агзасы барды. Ондан соңра, ымам устад Мухаммед Абдух ёлбашчы болды. Абдух бейик масонды. Бу кишиниң, масонлык рухуны Арап

юртларына яйрадандыгыны хич ким инкәр эдип билмез" дийип гечйәр. Иңлислериң Хиндистаның хер еринде, Ыслам алымы хөкмүнде өвйән капырларындан иң мешхурларының бири-де Сир Сейит Ахмед хандыр. 1234[?-1818]нжи йылда Делиде энеден болды. Какасы, Экбер Ша дөврүнде Хиндистана гелйәр. 1837-нжи йылда Делиде Иңлис Судунда судья болуп ишлейән доганогланысы-ның янында кәтип болуп ише башлаяр. 1841-нжи йылда судья, 1855-нжи йылда-да баш судья эдилип белленйәр.

Хиндистанда Иңлислериң етишдирен дин адамларындан бири хем Хамидулллахдыр. 1326[?-1908]-нжы йылда, көпчүлиги Исмаили пыркасындан болан Хайдарабадда дүнйә инйәр. Исмаили мезхебинде, хакыкы Әхл-и Сүннет душманы болуп етишди. Парижде CNRS ылмы-барлаг гурамасының агзасыдыр. Мухаммед алейхисселамы, диңе мусулманларың пыгамбери хөкмүнде гөркезҗек болуп җан этди.

Ысламыети ёк этмәге дырҗашян Иңлислериң, ватаныны, миллетине, динине хызмат этмек ислейән мусулманлары алдамак үчин уланян иң тәсирли тәрлериниң бири, Ысламыети дөвребап этмек, чага аяк гошмак, Ысламыетиң аслыны йүзе чыкармак пропаган-далары билен динсизлиги орнашдырмакды. Бейик Ыслам алымы Шейх-үл-Ыслам, Мустафа Сабри эфенди муңа говы дүшүнен адамларың бириди. Шонуң үчин хем, "Мезхебсизлик динсизлиге сары гурлан көпрүдир" дийип, Ыслам душманларының максатларыны ачык айдярды.

Иңлислер ве Ыслам душманлары аркалашык ве сопучылык ёлларыны бозҗак болуп көп чытрашдылар. Шеригатың үчүнҗи кысмы болан ыхласы, ёк этмәге чалышдылар. Тесаввуф (сопучылык, сопулык) бейиклери асла сыясата гошулмандырлар, хич кимден хич зат хантама болмандырлар. Тесаввуф бейиклериниң көпүси, бейик алым ве мүҗтехитди. Себәби, тесаввуф, Мухаммед алейхисселамың ёлунда, онуң ызындан йөремек диймекдир. Ягны, хер сөзде, хер ишде, әхли затда шеригата япышмакдыр. Эмма, көп

вагтдан бәри, бисоватлар, пасыклар, хатда бирнәче җансызлар, бет ниетлерини амала ашырмак үчин, тесаввуф бейиклериниң адыны уланып, дүрли бөлүмлер ачып, шеригатың, диниң бозулмагына, йыкылмагына себәп болдулар. Зикр, Аллахү Тагаланы яда салмак диймекдир. Бу-да калп билен болар. Хачан-да, зикр эдиленде калп тәмизленер. Ягны, калпдан дүнйә сөйгүси, махлук сөйгүси чыкар. Аллах сөйгүси ерлешер. Бир топар эркекдир-аялларың бир ере топланып, хайхут эдип, сес чыкармагы зикр дәлдир. Дин бейиклериниң, Эсхаб-ы Кирамың ёлы унудылды. Мезхебсиз ве тесаввуфың душманы болан Ахмед Ибни Теймиййе ыслам алымы дийлип ыглан эдилди. Бу ёлда "**Веххабилик**" пыркасы гурулды. Иңлислериң көмеги билен веххаби китаплары, бүтин дүнйәдәки "**Рабита-түл-алем-ил-ислам**" дийилйән веххаби меркезлериниң үсти билен, әхли юртлара яйрадылды. Хайсы юртда бина галдырсалар, "Ибни Теймиййе медресеси" язгыларыны асдылар. Ибни Теймиййәниң китабындакы бозук пикирлер билен, иңлис җансызы Хемпериң ялан ве төхметлериниң гарҗашыгына "**Веххабилик**" дийлип, ат гоюлды. Хакыкы мусулман болан "**Әхли Сүннет**" алымлары, Ибни Теймиййәниң китапларының бозукдыгы барада кән китап яздылар. Бу китаплардан бири, Сомали алымларындан, Шых Абдүррахман Абдуллах бин Мухаммед Херриниң "**Эл-макалатүс-сүнниййе фи кешфи-далалат-и Ахмед Ибни Теймиййе**" китабыдыр. 1339[?-1920]нҗы йылда Сомалиниң Херер шәхеринде дүнйә инйәр. Китабы 1414[?-1994]нҗи йылда Бейрутда чап эдилип чыкарылды. Бу китапда, Ибни Теймиййәни рет эден алымлар ве буларың гымматлы китаплары барада көп зат агзалып гечилйәр. Иңлислер тарапындан дүйби тутулан веххабилик, мезхебсизлик, реформачылык, селефиййечилик, Кадыяни, Мевуди ве Теблиг-и җемагат дийип атлары гечйән бозук ёлларың хемме-синде, тесаввуфа душманчылык бардыр.

Ыслам душманлары, хусусун-да Иңлислер, хер дүрли серишделери уланып, мусулманлары ылымда ве технологияда ыза галдырдылар. Мусулманларың сөвда

ве сунгатларына пәсгел берилди. Ыслам юртларыны ахлак тайдан песе дүшүрмек үчин, Ыслам медениетини ёк этмек үчин ве яшларың ыслам ылымларыны өвренмегине пәсгел бермек үчин ичги, җелепчилик, хумар, топ оюнлары . . . ялы хассалыклар яйбаңлашдырылды. Ахлак тайдан бозмак үчин рум, эрмени ве бейлеки мусулман дәл аяллар, ылла, агент дей ишледилди. Ховайы дабаралар билен. мода өйи, танц курсы, маникен ве артист етишдирмек ялы хилегәрликлер билен, яш гызлара дузак гуруп, эрбет ёллара дүшүрдилер. Бу меселеде мусулман ата ве энелере улы везипелер дүшйәр. Перзентлеринин, капырларың элине дүшмезлиги үчин гаты хүшгәр болмалыдырлар.

Османлы дөвлети соңкы дөвүрлерде, Европа окамак үчин талыплары ве дөвлет адамларыны иберди. Бу кишилериң кәбирлери алдава дүшүрилип, масон эдилди. Тебигы ве техник билимлери эле алмалы адамлара Ысламыети ве Осман Империторлыгыны йыкмагың тәрлери өвредилди. Булардан, мусулманлара ве Императорлыга иң көп зепер етиренлериң бири-де, Мустафа Решид паща болды. Лондонда вагты, азылы ве хилегәр Ыслам душманы эдилип етишдирилди. Шотланд масонлар билен эгин-эгне ишледилер. Солтан Махмут Хан, масон Решид пащаның хайынлыгыны билип, өлүм җезасы беренем болса, муны гөрүп билмеди. Солтаның өлүминден соң, Стамбула гелен Решид паща ве эгиндешлери, Ысламыете ве мусулманлара көп зыян бердилер.

1255[?-1839]-нҗи йылда патыша болан Абдүлмеҗид Хан, хениз он секиз яшындады. Яш ве теҗрибесизди. Янындакы алымлар-да, оңа дуйдурыш бермәндирлер. Бу ягдай, Османлы тарыхында горкунч өврүлишигиң башлангыҗы болуп, гоҗа Ыслам дөвлетинде (Ёк болма дөври) башлады. Сап ве тәмиз калплы патыша, хилегәр, күмсүк Иңлислериң мылайым сөзлериңе алданып, Шотланд масонларының етишдирип гойберен адамларыны ише алды. Буларың, дөвлети ве Ысламыети ичинден йыкмак сыясатларына дүшүнерден, хениз яшды. Дүшүндирен адамам

болмады. Ысламыете гаршы Англияда гурлан "**Шотланд масон гурамасы**"ның хилегәр агзасы Лорд Радинг Стамбула, Иңлис илчиси хөкмүнде иберилди. Мустафа Решид пащаның баш векил эдип алмагы үчин, Лорд Радинг солтаның дашында хозанак болды. "Бу айдың пикирли, медениетли ве башаржаң везири векил эдип белләйсеңиз. Британия Императорлыгы билен Османлы Императорлыгы арасында хич хили дүшүнишмезлик галмазды. Османлы Дөвлети экономик, социал ве харбы тайдан өсер" дийип, халыфы ынандырды.

1262[?-1846]-нжи йылда баш векил болан масон Решит паща, хаял этмән, 1253[?-1837]-нжи йылда дашары ишлер министри дөврүнде, Лорд Радинг билен биле тайярлан ве 1255[?-1839]-нжи йылда ыглан эден "Танзимат" канунына даянып, улы велаятларда масон ложаларыны ачды. Ичалылык ве хыянат органлары шейдип ише гиризилди. Яшлар, динден бихабар надан эдилип етишдирилди. Бир яндан, Лондондан гелен планлар эсасында админстратив, оба хожалык ве харбы ишлерде реформа гечирен болуп, гөз боямага чалышдылар. Бейлеки тарапданам, Ыслам ахлагыны, ата-бабалара сөйгини, милли җебислиги парчалап уградылар. Өз адамларыны
ёкары везипелере гетирдилер. Бу вагтлар Европада физика, химия бабатда айгытлы әдимлер барды, тәзе-тәзе ойлап тапышлар, өңегидишликлер газаныльярды, улы-улы фабрикалар, заводлар, техник университетлер, кәмил харбы серишделер гурулярды. Османлыларда буларың хич хайсы эдилмеди. Хатда, Фатих дөврүнден бәри медреселерде окадылян фен, хасап, геометрия, астрономия ялы сапаклары бүтинлейин программадан айырдылар. Дин адамларына тебигы билимлер хөкман дәл дийип, соватлы алымларың етишмегине бөвет болдулар. Соңкы гелен Ыслам душманлары болса, дин адамлары тебигы билимлерден хабарсыз, бисоват-нададындыр, ызагалакдыр дийип, мусулманларың чагаларыны Ысламыетден узаклашдырмага чалышдылар. Ысламыет ве мусулманлара зепер етирен, ысламыетиң өв-

ренилмегине пәсгел берен затлара дөврүң талабы, өңегидишлик дийдилер. Чыкаран канунлары, мусулманларың, дөвлетиң бәхбидине терс гелйәрди. Ватаның асыл эеси болан мусулман түрклер, икинжи категориялы гражданин халына гетирилди.

Харбы гуллуга гитмедик мусулманлардан, көп кишиниң төләп билмежек пулуны, ягны агыр жериме талап эдилйәрди, эмма вели мусулман болмаянлардан өрән аз мукдарда пул алынярды. Бу ватаның зүрятлары, Иңлислериң чыкаран урушларында шехит болян вагты, Решид пащаның ве етишдирен масон эгиндешлериниң оюнлары нетижесинде, дөвлетиң сенагаты ве сөвда пудагы мусулман дәллериң ве масонларың элине гечди.

Иңлислер, рус патышасы Николай 1-ниң, Кудүсде католиклере гаршы ортадоксларыаякландырандыгыны өңе сүрүп, Русларың Акдеңизе голайлашмагыны ислемейән Франция императоры Бонапарт 3-и хем, Түрк-Рус Крым Сөвешине итдилер. Өз бәхбитлерини өңде тутуп эден бу ишлерини, Түрк миллетине, масон Решид пащаның дипломатик еңишлери хөкмүнде гөркездилер. Душманларың бу гөз гамашдырыжы рекламалар ве галп достлуклар билен үстүни өртмәге чалышян, ёк этме планларына, хеммеден өң гөз етирен Солтан, сарайына чекилип, гөз яшына богларды. Юрды, миллети гемирйән душманлара гаршы чыкмак үчин чәрелер гөзләп, Аллаху Тагалага ялбарярды. Бу себәпли, масон Решид пащаны бирнәче гезек баш векилликден айырмагы башаранам болса, өзүне "гожа", "бейик" диен ялы махабатлы атлар дакан бу хилегәр, гаршыдашларындан үстүн чыкып, гайтадан күрсүсине гонярды.

Гынансак-да, солтан хасратындан яңа инчекеселе ёлугып, яш вагты арадан чыкды. Ондан соңкы йылларда, дөвлет күрсүлери үчин юмруклашанлар ве университет хожалыгына ве судуң башына (Баш казылык) гетириленлериң бары Решид пащаның етишдирен адамларыдыр. Шейдибем, "кахты рижал" дөврүниң

башламагына ве Османлылара "Хасса адам" дийилмегине себәп болды.

Ыкдысадыет професоры Омар Аксув, 1989-нжы йылың 22-нжи январында "Түркие" газетинде нешир эдилен беяннамасында: "Бизе европалылашмак херекетининң башлангыжы дийип, 1839-Танзимат перманы гөркезилйәндир. Биз гүнбатардан диңе технология алынмалыдыгыны, медениетиң болса миллилигини сакламалыдыгыны билмән экеник. Европалашма херекетине, христианлашмакдыр өйдүпдирис. Мустафа Решид пащаның Иңлислер билен баглашан сөвда шертнамасы, сенагатымыза агыр ургы болды" дийип, белләп гечйәр.

Османлы Императорлыгында, Шотланд масонларының хәкимиети довам этди. Патышалар шехит эдилди, ватаның, миллетиң хайрына болан хер ише гаршы чыкылды. Питне ве гозгалаңларың ызы түкенмеди. Бу ватан хайынлары билен арман-ирмән гөрешен адам Женнет мекан Солтан Абдүлхамит хан саниди. Шонуң үчинем, масонлар тарапындан "Гызыл Солтан" дийлип атландырылды. Солтан Абдүлхамит императорлыгың ыкдысадыетини галдырып, биртопар мекдеплер, университетлер ачып, юрды тертип-дүзгүне сокярды. Виянадан башга, Европада деңи-тайы болмадык дөвребап медицина факультетини ачдырды. 1293[?-1876]-нжи йылда сыясал-ыкдысадыет факультетини, 1297[?-1880]-нжи йылда-да Хукук факультетини ачды ве Малия Ишлери Судуны гурды. 1301[?-1884]-нжи йылда инженерчилик техникумы ве ятымлык гыз лицейи хызмата берилди. Европа, окувыны довам этдирмек үчин гиден талып-ларың, масонлар тарапындан алдадылмагына пәсгелчилик дөретмек үчин, Европалы профессорлар ве билим адамларыны, ёкары дережеде айлык төләп, Стамбула гетиртди. Тәзе гурлан университетлерде сапак бердирди. Гыз талыплара-да, бу мугаллымлардан билим алар ялы мүмкинчилик дөретди. Ватанына, миллетине, динине вепалы билимли адамлар етишдирди. Бурсада йүпекчилик мекдебини,

Стамбулда "Халкалы" оба хожалык ве ветеринария окувларыны ачдырды. Хами-диййе кагыз фабрикасыны, Кадыкөй ховагазы фабрикасыны ве Бейрут портуның өң бөлегини гурдурды. Османлы страхование фирмасыны гурдурды, Эрегли, Зонгулдак көмүр ожакларының, дәлилер кеселханасының ве Шиш-лиде "Хамидиййе Этфал" кеселханасының хем-де дар-үл-ажезениң (мадды тарапдан көмеге мәтәчлере ве ёксуллара хайыр-сахават эден, социал тайдан горайжы гурама) дүйбүни тутдурды. Гошуны гайтадан гүйчлендирди. Дөврүниң иң улы пыяда гошуныны дүзди. Көнелишен гәмилери айлага чекип, Европада тәзе тапылан кәмил технология билен гуршалан крувазорлар, бронирленен гәмилер билен деңиз флотуны кувватландырды. "Стамбул-Эскишехир-Анкара", "Эскишехир-Адана-Багдад" ве "Адана-Шам-Медине" демир ёлларыны чекдирди. Османлы Дөвлетинде, дүнйәниң иң уллакан ве иң узын демир ёллары маршрутларыны гурады. Женнети меканың бу эсерлери шинди-шиндилерем аякда дур. Бу гүн отлы билен сыяхата чыканлар, еке-еке әхли вокзалларың Абдүлхамит хан тарапындан гурдурландыгыны гөрерлер.

Еврейлер, Иңлислериң хемаяты билен Палестина топракларында Еврей дөвлетини гурмак ислейәрдилер. Бу ховпы, сионистлериң херекетлерини ве арзувларыны говы билйән Абдүлхамит хан, Палестина топракларындан еврейлере сатылмалы дәлдиги барада буйрук чыкарды. Дүнйә сионизм гурамасының ёлбашчысы Теодор Херзи ве Хахам Моше Леви, Солтан Абдүлхамидиң хузуруна чыкып, еврейлере топрак сатылмагыны иследилер. Солтаның жогабы шу болды: "Дүнйәниң бүтин дөвлетлери яныма гелип, әхли генжи-хазынасыны орта дөкселер, сизе бир гарыш ер бермен. Ата-бабаларымың ганлары билен алан ве бу гүне ченли горалып гелинйән бу ватан, сатлык дәлдир."

Еврейлер иттихат ве теракки (бирлик ве рөвшен) пыркасы билен билеликде ишледилер. Бүтин шер гүйчлер, солтана гаршы агызларыны бирикдир-

дилер. 1909-нжы йылда (х. 1327) тагтдан индирип, мусулманлары хоссарсыз гойдулар. Иттихат ве тераккиниң башындакылар, дин душманларыны ве масонлары дөвлетиң иң улы везипелерине чекдилер. Хатда Шейх-үл Ыслам сайланан Хайруллах ве Муса Казым хем масонды. Юрда ган чайкадылар. Бу Иңлис хызматкәрлериниң гүнәси билен Балкан, Чанакгала, Рус ве Палестина урушларында хайынлык билен тайярланан Иңлис планлары себәпли, Абдүлхамит ханың етишдирен гөрнүкли пыяда гошуны ёк эдилди. Йүз мүңлерче ватан огуллары шехит эдилди. Иңлислериң хилегәрлиги билен дөвлетиң башына гечен масонлар, ватаның агзыбирлиге ве гораныша башга вагтлара середениңде хас көпрәк мәтәч заманында, халкы эесиз гоюп гачдылар. Шейдибем, өзлериниң хайындыгыны ене бир гезек субут этдилер.

Османлы Императорлыгында ачылан мисионер мекдеплерде ве бутханаларда алдадылан халкың, мусулман дәл бөлеги, Османла гаршы аякландырылды. Мекдеплере "мугаллым" ве бутханалара "поп" ады билен Европадан гелен гара япынҗалы җансызлар, хабарчылар баран ерлерине пул, яраг ве гозгалаң элтдилер. Уллакан питнелер турды. Тарых сахыпаларында адамоглуның айбы, вагшычылыгы болуп дуран Эрмени, Болгар ве Грек зулумлары болуп гечди. Греклери Измире экиденлер хем Иңлислерди. Аллаху Тагаланың Түрк миллетине мерхемеди билен, азатлык угрундакы кынчылыклы гөрешиң нетиҗесинде, ватанымыз халас эдилди.

Османлы дөвлетиниң парчаланышының ызындан, дүнйә бир-бири билен гарпышды. Османлы Императорлыгы деңаграмлылыгы саклап дуран дөвлетди. Мусулманлар үчин хоссар, капырларың бир-бирине топулмазлыгы үчинем пәсгел болуп дурярды. Солтан Абдүлхамит хандан соң, хич дөвлетде абаданчылык, асудалык болмады. Европа дөвлетлериннде Биринҗи ве Икинҗи Җахан Урушларында, соңра-да коммунизмиң басыбалыҗылыгы ве зулмы себәпли, ганың ве гыргынчылыгың соңы гелмеди.

Иңлислер билен бирлешип, Османлылары аркасындан ураплар, демини дүрсәре май тапмадылар. Гичрәжигем болса. эден ишлерине өкүндилер, хатда хутбелери гайтадан Османлы халыфының адына окадып уградылар. Иңлислер тарапындан Палестинада Ысрайыл дөвлети гурландан соң, Османлының гадры билинди. Ысрайылың Палестиналылара нәхили рехимсизлик билен жебир-сүтем эдйәндигини газетлер язып, телевизорларда дүнйә гөркезилйәрди. 1990-нжы йылда Мүсүриң дашары ишлер министри Ахмед Абдүлмежид: "Мүсүр, иң парахатчылыклы ве асуда гүнлерини, Османлылар дөврүнде яшады" диййәр.

Христиан Европа дөвлетлериниң ве Американың нириеде бәхбиди бар болса, шол ерде хөкман христиан мисионерлер хем бардыр. Мисионерлер, христианчылыгы яйратмак, хаша (бейле дәл!) таңры сайылан Иса алейхисселама хызмат этмек, асудалык, парахатчылак ве сөйги ялы сөзлериң аркасына перделенен, бәхбит арап йөрен, асуда дурмушы булаян кишилердир. Өңлеринде важып везипе эдибем, гиден юртларыны христиан дөвлетлере багламагы гойярлар. Мисионерлер, гитжек юртларының диллерини, дәп-дессурларыны өрән говы өвренйәрлер. Гиден ерлериниң сыясы, харбы, географик, ыкдысады ве дини гурлушыны ягшы чинтгәп биленлеринден соңра, христиан дөвлетлере маглумат берйәрлер. Хер ерде өзлерине яран тутунып, оны сатын алярлар. Бу кишилер, ерли халкың адыны гөтерени биленем, я христианлашдырлан надан биридир я-да сатлык хайындыр.

Гелжекки мисионер, я хайсы дөвлетде ишлемели болса, шол ерде етишдирилен кишидир я-да шол ерде етишен мисионер тарапындан етишдирилер.

Масон Решид пашаның тайярлан "Гүлхана Перманы"ндан соңра, Османлы дөвлетинде мисионер херекетлери артды. Анадолының иң гөзел меканларында коллежлер ачылды. Пермандан 21 йыл соңра, Харпутда, 1276[?-1859]-нжы йылда "Фырат коллежи" ачылды. Бу бина үчин хич хили чыкдажыдан чекинилмеди. Бу вагтың ичинде мисионерлер эййәм,

Харпут регионында 62 меркезлерини ве 21 бутхананы гурмага етишипдилер. Алтмыш алты саны эрмени обасының, алтмыш икисинде мисионер гурамасы дөредилип, хер үч обадан биринде-де бутхана гурлупды. Едиден етмише, әхли эрменилер, мусулманлара ве Османла гаршы өчли эдилди. Мисионер аяллар, эрмени аял-гызларыны бу хусусда етишдирмек үчин, эллеринден гелени аямадылар. Аял мисионерлерден мешхур Мария А. Вест, соңурраҗык чап этдирен "Romance of Mis-sion" атлы китабында: "Эрменилериң рухуна гирдик, дурмушларыны бүтинлейин өзгертдик" диййәр. Бу иш, эрменилериң яшаян әхли ерлеринде алнып барылды. Бу ерлерден Газиантепде "Антеп Коллежини", Мерзифонда "Анадолы коллежини" ве Стамбулда "Роберт Коллежини" мысал эдип гөркезип билерис. Мысал үчин, Мерзифондадакы коллежде екеҗе-де түрк талып ёкды, 135 талыбың 108-и эрмени, галан 27-сәм румды. Булар ятырлайын окув үчин, Анадолының хер күнҗегинден йыгнанан талыплардь. Мүдири, бейлеки коллежлерде болшы ялы, монахды. Шо вагтлар, Анадолыда гопгун башлады . Эрмени комитетчилер рехим этмән мусулманлары найынсаплык билен өлдүрйәрди, обалары якып, ватаның горагчысы ве эеси Османлыны яшамак хукугындан махрум эдйәрди. Бу комитетчилериң ызарланмагы нетиҗесинде, 1311[?-1893]-нҗи йылдакы гандөкүшиклигиң себәпкәрлериниң (комитетчилериң) бу коллежде етишендиги,әхли тайярлыкларың хем шу ерде гөрүлендиги ве баштутанларының-да Каяян ве Тумаян атлы ики саны коллеж мугаллымыдыгы мәлим болды. Булар тутулындан соңра, мисонерлер бүтин дүнйәни аяга галдырдылар. Бу ики нәкеси халас этмек үчин, Америкада ве Англияда уллакан митинглер гечирдилер. Хут шу себәпли, Британия билен Османлы Дөвлетиниң арасына тов дүшди. Гең галаймалы, 1893-нҗи йылда Иңлис мисионерлериң гечирен митинглеринде, Мерзифон Анадолы коллежиниң мүдириниң хем буларың ичинде болмагы

бөврүңи диңлемәге межбур эдйәр. Анадолыдакы, мусулманларың көпчүликлейин өлдүрилмеги вакалары, христиан китапларында терсине гөркезилди. Бу яланларың бири, Бейрутда тайярланан "эл-мүнжид" арабы сөзлүк китабында, "мераш" сөзүнде язылгыдыр.

Газиантепиң топрак ве эмләк ишлери барадакы эдарасының өңки ишгәри Эййүб Сабры эфендиниң 1978-нжи йылда Стамбулда нешредилен "Есирликдәки ятламалар" диен китабында шейле аңладяр: "Иңлислере гөрә, мусулманлара зулум эдип, мертебесини басгыламак-милли жогапкәрчиликдир. Йигрими мүңден говрак мусулман есириң 1919-нжы йылда, Мүсүриң "Аббасиййе" кеселханасында гөзлери оюлып, эл-аяклары кесилди. Есирлери чув-яланaч эдип, иңлис майорың өңүнден гечирйәрдилер. Есирлериң арасындан хожа Абдуллах эфенди диен бири: "Хич болмаса, уят ерлеримизи элялыгы билен япмага ругсат эдиң." дийип, кән ялбарды. Ругсат бермек бейледе дурсун, гайтам үстүнден гүлдүлер. Яфаның арчыны Омар Байтар эфенди, Акка депутаты ве 4-нжи гошунының барлагчысы (ревизоры) Эсад Шакир эфенди, бир топар алым ве шерифлер хем-де Наблус эдара межлисиниң агзасы Сейфеддин эфенди дагылар хем бизиң арамыздады. Гечен асырларың вагшылары ве энгизисион залымлары хем, Иңлислериң бизи гынайшы ялы гынан дәл болса герек. Дүнйәде хич миллетиң эдип билмежек нәкеслигини, нежислигини Иңлислер этдилер."

Мисионерлер 1893-нжи йылда эрмени гражданинлере 3 миллион Инжил (китаб-ы Мукаддес) ве дөрт миллион христианлык барада дүрли китаплар пайладылар. Мунуң өзи, тәзе доглан чагалары-да гошсак, хер эрменә еди китапдан дүшйәр диймекдир. Диңе американ мисионерлер, хер йыл 285.000 доллар чыкдажы эдйәрдилер.

Мисионерлериң, мунча кән пулы, дин угруна харжандыкларыны пикир этмек садалык болар. Чүнки, мисионерлер үчин дин-бизнесдир. Бу пуллары Анадола, Ысламы йыкмак, Османлыдан дынмак үчин сарп эден мисионерлер: "Түрклер, эрменилери өлдүр-

йәрлер, олара көмек эделиң" диен ялы пропагандалар билен, йүзлерче эссе кән пулы йыгнадылар.

Шол йыллар, коллежлере, бутханалара мисионерлериң алдамагы, гижжелемеги нетижесинде ве Иңлис гошунының ярдамы билен, рум автономиясы хем, Афиныда ве Енишехирде гозгалаң турзуп, йүз мүңлерче мусулманы аял-чага диймән, вагшычылыклы гырдылар. Бу гозгалаң, Эдхем пащаның буйругындакы гүйчлер билен, 1313[?-1895]-нжи йылда басылып ятырылды. Еңиш диңе бир греклере гаршы дәл, эйсем булары күшгүрен Иңлислере гаршы хем газанылан еңишди.

Англия дөвлетини доландырып дуран үч саны эсасы гүйч бардыр: Король, парламент ве бутхана, ягны West Minister'дир. 918[?-1512]-нжи йыла ченли, парламентиң ве королың сарайы, West Minister'иң ичинде ерлешйәрди. 1512-нжи йылда чыкан улы янгындан соңра, король "Buckingham" сарайына гечди ве парламент билен бутхана ене-де биле галды. Британияда дөвлет билен бутхана пугта багланшыклыдыр. Короллара ве аял патышалара, бутханада баш поп тарапындан тәч гейдирилйәр.

Иңлис меркези статистик эдарасы тарапындан чап эдилен "Җемгыетиң мейиллери" атлы маглумата гөрә, хер йүз Иңлис чагадан йигрими үч санысы биканун догуляр.

1990-нжи йылың 7-нжи майында Стамбул газетлериниң, Иңлис полиция органы "Scotland Yard" тарапындан нешредилен статистиге даяныл, язан хабарларына гөрә, Лондонда җанлара ховп абаняндыгы, айратынам аял-гызлар үчин өрән ховплы ягдайларың хәли-шинди йүзе чыкып дуряндыгы билдирилйәр. Британ полициясының маглуматларына гөрә, бүтин җенаятларда, хусусанам, намысына дегме ве талаңчылык җенаятларында артыш бар.

Бүтин дүнйәде ве бүтин динлерде машгала, кануны аял-эркек билелигидир. Ики эркегиң җынсы гатнашыклара гирмегини, Британ канунлары кабул эдйәр.

1987-нжи йылың 12-нжи ноябрында бир Стамбул газетинде язылышына гөрә, ("Иңлис гошуныңдакы ховсала" диен сөзбашы билен чыкан макала), патыша аял Елизабетта 2-ниң горag отрядына тәзе гелен эсгерлериң мертебесиниң депеленендиги ве олара рехимсиз дарашыляндыгы мәлим болды.

"Түркие" газетиниң 1990-нжы йылың 28-нжи декабрындакы санында язылан сына гөрә, Британ бутханаларында гомосексуалистлериң (лутилериң) санының 15% төвереги барлыгы, Лордлар ве Авам камарасында болса мунданам көпрәкдиги билдирилйәр. Ахлаксызлык, Британияның министрлер кабинетине деңич барып етипдир. Профима хадысасы ялы масгарачылыклар хәли-шинди йүзе чыкып дур. Европада лутилериң гурамалары илкинжи гезек Британияда дөредилди. Бу ахлаксызлыгың довам эдйән ерлеринде хем, Иңлислериң Ысламыете гаршы душманчылыгыны гөрмезлик мүмкин дәл. Лондонда желепчилик, ливата (гомосексуаллык) ве хер дүрли масгарачылыгың эдилйән ерлеринде, четрәк ерлердәки көчелерде, гапылары Ысламыетде мүбәрек реңк болан яшыла боялып, ёкарсына-да "Мекге" дийлен язгы асылыпдыр.

"Guardian" Британ газети, 200 мүң гыз чагаларың кәмиллик чагына етенсоң, какалары тарапындан намысына дегилйәндиги себәпли, суда арза берип, гораг ислейәндиклери язылар. BBC телевизион агентлиги болса, буларың, такмынан, 5 миллион төверегиниң суда шикаят этмейәндигини хабар берйәр.

Англия, топрак реформасы тайданам дүнйәниң иң адалатсыз сыясатыны йөредйәр. Обада яшаян иңлис дайханларының, топрак реформасы үчин Лордлара гаршы нәхили гөрешендиклери тарыхың йүзлерче сахыпасыны тутяр. Хатда, шу гүнлер хем, Англияның топрагының 80%-ниң, имтиязлы сынп дийилйән аз санлы топарың элиндедиги хакыкатдыр.

1992-нжи йылың 31-нжи майындакы "Түркие" газетинде шейле сетирлер бар: "Англиядакы ыкдысады чөкүш себәпли йүзе чыкан ишсизлик ве сепиллик йүзүнден, өз жанына каст эдйәнлериң саны көпелди.

Иңлис тебипчилик журналы "British medical"-дакы "Oksford" кеселханасының ики хекиминиң гечирен барлагларына гөрә, хер йыл йүз мүңлерче иңлисиң өзүни өлдүрмәге сыннанышяндыгы, булардан 4500-ден говрагыны халас этмек башартмандыгы мәлим болды. Буларың 62%-и яш гыздыр". Реактиф учарлары, бомбалары ве ракеталары билен хер йыл йүз мүңлерче мусулманы шехит эден, йүз мүң гражданинини жаныына гыймага итен иңлислер ялы хайын, залым,, вагшы дөвлет энтек гөрүлен дәлдир.

Ирландия болса, Британияның башына бела болды. Өз газан хыянат чукурларына өзлериниң дүшен гүнлерини, энщаллах әхлимизем гөрерис.

Китабымызың икинжи бабыны, мүбәрек адындан берекетленмек үчин, иңлислери кемсиз-көссүз, ачык шекилде бизе танадан Сейийд Абдүлхаким Арвасының (рахметуллахи алейх) шу сөзлери билен гутармакчы болярыс :

"Ыісламың иң улы душманы Иңлислердир. Ысламыети бир агажа меңзетсек, бейлеки капырлар, эбетейини тапсалар, бу агажың дүйбүни кесер. Мусулманлар хем булара душман болар. Эмма, бу агач бир гүн гайтадан пынтык ярып, жанланып билер. Иңлислер вели бейле дәл. Бу агажың угруна середип, хызмат эдерлер. Мусулманларам олары сөерлер. Эмма, гиже гелип, хич ким гөрмәнкә авы гуярлар. Агач көкүнден гурар, гайдып аяга галмаз. "Вах-вах, өрән гынандым, негөзел агачды" дийип, мусулманлары алдарлар. Иңлислериң Ысламыети бейдип зәхерлемеги диймек, пул, везипе ве аял ялы небсиң арзув эдйән затларыны берип, сатын алан ерли бозук мүнафыкларының, наданларының үсти билен Ыслам алымларыны, Ыслам китапларыны, ылымларыны ёк этмегидир.

ҮЧҮНҖИ БАП.
(Хуласат-үл-келам рисалеси)

Юсуп Небхани "рахметуллахи алейх"[1], бу намасында шейле буюряр :
Аллаху Тагалага хамд болсун! Ислəнини ялкап, догры ёла говушдыряндыр, ислəнини хем ялңыш ёлда гойяндыр. (Ялңыш ёлдан гутулмак, эбеди багтыярлыга говушмак ислейəнлериң догаларыны, адалаты билен кабул эдйəндир). Пыгамберлериң ве сайлананларың иң үстүни болан, эфендимиз Мухаммед алейхисселама селат ве селам болсун! Онуң, ер йүзүнде гөкдəки йылдызлар дей парлаян Алына (ковмуна) ве Эсхабының хеммесине хайырлы догалар эдйəрис.

Бу наманың сахыпасы аз, ичиндəки ылмы көпдүр. Ылымлы ве акыллы кишилер, ынсап билен окасалар, кабул эдерлер. Аллаху Тагаланың ялкаҗакдыгына, догры ёла говушанлар деррев ынандылар. Бу нама, Аллаху Тагаланың мусулманлара багш эден (**Сырат-ы мүстакым**)ы, (догры ёлуны), душманларына берен (**Далалет ёлундан**) айыряндыр. Бу келамнама (**Хуласат-үл-келам фи терҗих-и дин-ил-ислам),** ягны (Ыслам динини сечмəге көмек эдйəн сөзлериң гысгача беяны) дийип, ат бердим.

Эй, өзүни, эбеди азапдан халас этмек ве соңсуз ныгмата говушмак ислейəн ынсаноглы! Бу өрəн ваҗып, бейик хакыката дүшүнмек ве өзүңи эбеди азапдан халас этҗек себəби тапмак үчин, хер дем, хер ерде пикир этсең ве дынман бар гүйҗүң билен ишлесең, хемме кишиден көмек сорасаң, адамың гүйҗүниң етҗек əхли задыны этсең, бу себəбиң əхмиетиниң янында эден затларың хич зат болуп галар. Хатда, бүтин дүнйəниң байлыгыны эле гечирмек үчин, чəгəниң иң овнуҗак бөлегинден бирини берен ялы болар. Бу хакыкатың əхмиетини, бу гысга язгымызың

---

[1] Юсуп Небхани 1350 (м.1932)-нҗи йылда Бейрутда арадан чыкды.

ичине сыгдырмак мүмкин дәл. Бу язгымыз, аклы бар адама ышарат бермек ялы бир затдыр. Аклы-хушы ериндәки адам бир ышарат билен максада дүшүнер. Муңа гөз етирмек үчин, йүп ужы берәйжек кәбир затлары айтмакчы:

Адам эндик эден затларыны говы гөрер. Эндигинден, эдәхединден айрыласы гелмез. Дүнйә иненсоң, сүйт эммәге эндик эдер. Аңсат сүйтден айрыласы гелмез. Улалдыкча өйүне, обасына я-да шәхерине өвренишер. Булардан айрылмак өрән кындыр. Ондан соң дүканына, сунгатына, ишлейән ерине, чага-чугаларына, дилине, динине өвренишер. Булардан айра дүшмек ислейән дәлдир. Шейдибем, дүрли жемагатлар, ковумлар, миллетлер пейда болар. Шунлукда, бир миллетиң динини сөймеги, динлериниң иң хайырлы диндигине дүшүненликлери үчин дәлдир. Аклы бар адам, өз динини ве бейлеки динлери элекден гечирип, динлериң ичинде хайсының хакдыгына гөз етирмели ве оңа япышмалыдыр. Чүнки, бозук, нәдогры дине ынанмак, ынсаны эбеди пеләкетлере, мүдими азаплара алып гидер. Эй, ынсан, гапыл болма, гөзлериңи ач! "Хак диниң, хайсы диндигини мен ниреден билейин. Мен өвренишен динимиң хак диндигине ынанярын. Бу дини сөййәрин" диер болсаң, шуны пугта ядыңда сакла, (Дин, сени Ярадының, Пыгамберлериң үсти билен иберен буйрукларына ве гадаган эден затларына табын болмак)дыр. Бу буйруклар, ынсаның Реббине гаршы ве бир-бирлерине гаршы везипелеридир.

Әхли динлериң ичинде, Реббиң сыпатларыны, ыбадатың шекиллерини ве махлукларың арасындакы гатнашыклары иң пейдалы гөрнүшде билдирени хайсыдыр? Акыл, говыны эрбетден айырян кувватдыр. Эрбеди терк эдип, говыны сайламак герек. Дини сайламак, онуң башлангыжыны, Пыгамберлерини, Эсхабыны ве Ымматыны хем-де дин бейиклерини, говы эдип гөзден гечирмекдир. Булары халасаң, ол дини сайлап тут! Аклыңа боюн бол, йөне небсиңе гулак асма! Не-

бис, машгаладан,дост-ярлардан, бозук, эрбет дин адамларындан чекинмелидигине ве олардан зыян гелжекдигине сени ынандырып, алдава салар. Эмма, бу зыянлар, эбеди азабың янында хичдир. Муңа говы дүшүнен адам, элбетде (Дин-и Ысламы) сайлар. Ахыркы Пыгамбер болан Мухаммед алейхисселама ынанар. Аслында, ысламыет, әхли Пыгамберлере иман этмеги эмредйәр. Буларың динлерининң, шеригатларының хакдыгына, хер Ресул геленде, өңки шеригатларың хөкүмсиз галышы ялы, Мухаммед алейхисселамың шеригаты геленден соң, бүтин шеригатларың хөкүмсиз галандыгыны хабар берйәр. Бир кишиниң табын болуп йөрен дининиң бозукдыгына дүшүнмеги ве бу динини терк эдип, Мухаммед алейхисселама иман этмеги небсине кын дүшер. Чүнки, небис, Аллаху Тагалага, Мухаммед алейхисселама ве Онуң шеригатына душман эдилип ярадыландыр. Небсиң бу душманлыгына "**Хамиййет-үл-жахилиййе**" дийилйәр. Бозук диндәки эне-аталар, мугаллымлар ве эрбет достлар (оларың радиолары, телевизорлары ве хөкүмет адамлары) небсиң бу душманчылыгыны гүйчлендирйәрлер. Шонуң үчин болса герек "Чага өвретмек, даша язан ялыдыр" дийлен пәхим бар. Небсиң бу душманчылыгыны гидермек үчин, көп ишлемек, небс билен жихад этмек (гөрешмек) ве небси акыл билен ынандырмак герекдир. Ашакда языланлары үнс берип окасаң, саңа жихадында көмекчи болар :

Бир дине табын болмак, эбеди багта (хөзире) говушмак ве соңсуз пеләкетлерден гутулмак үчиндир. Ёгса, эне-атадан өвренилен бир дин билен өвүнмек үчин дәлдир. Пыгамбер-де, өзүнде Пыгамберлигиң шертлери бар болан ве Аллаху Тагаланың эмирлерини бенделерине, билдирен ынсандыр. Бейле Пыгамбере табын болмак, Онуң динине гирмек лазымдыр. Весени дийлен, хейкеллере, путлара чокунанлар ве Дехри дийлен таңрысызлар (атеистлер, масонлар ве коммунистлер) хайван ялыдыр. Насраниййет ве яхудиййет

динлери-де, ашакда гөркезилен себәплер йүзүнден бозукдыр :

1 - Ыслам дининде, Аллахү Тагаланың кемал сыпатла-ры бардыр. Ногсан сыпатлар ёкдур. Ыбадатлар өрән аңсатдыр. Ынсанларың бир-бирлери билен гатнашыклары адалатлыдыр. Бейлеки динлериң ыбадатлары ве бир-бири билен гатнашыклары вагтың гечмеги билен өзгерип, акыл алар ялы болмады.

2 - Тарых сахыпасындан, Мухаммед, Иса ве Муса алейхисселамың дурмушларына серетсек, Мухаммед алейхисселамың иң асыллы, иң пейдалы, хас ылымлы, иң акыллы, иң үстүн, дүнйә ве ахыръет билимлерини иң говы билен Пыгамбердигини гөрүп билерис. Ёгсам, үмми бириди, ягны хич китап окаманды ве хич кимден хич зат өвренмәнди.

3 - Мухаммед алейхисселамың мужизелери, бейлекилериңкиниң барыны гошаныңда хем эссе-эссе кәндир. Бейлекилериң мужизелери гелип гечендир. Мухаммед алейхисселамың мужизелериниң бир бөлеги, айратынам Куръан-ы Керим мужизеси, кыямата ченли довам этҗекдир. Ымматының өвлүйәлериниң кераматлары-да, хер ерде хәли-шинди гөрлүп дур.

4 - Бу үч дини бизе етирен хабарларың ичинде, Мухаммед алейхисселамы ве Онуң динини билдирен Куръан-ы Керими ве хадыс-ы шерифлери хас көп ве хас макулдыр. Әхлиси китаплара гечип, дүнйәниң чар тарапына яйрандыр. Мухаммед алейхисселам кырк яшында вагты, Пыгамбер боландыгы билдирилди. Алтмыш үч яшында вепат болды. Пыгамберлиги 23 йыл довам этди. Бүтин арап ярым адасы өзүне табын болан дан соң, дини чар яна яйып дүшүндиренден соң, чакылыгыны гүндогарда ве гүнбатарда эшиденлеринден соң ве Эсхабының саны йүз элли мүңе етенден соң вепат этди. Иң соңкы хаҗа гидишинде, янында йүз йигрими мүң Сахаби барды. Шондан сегсен гүн соң, вепат этди. ***"Бу гүн диниңизи кемала гетирдим ве үстүңиздәки ныгматымы тамамладым ве дини-***

ңизиң ыслам болмагыны халадым" манысындакы, Маиде сүресиниң үчүнжи аят-ы керимеси, бу хажда индерилди. Бу Сахабилериң бары садык ве ынамдар кишилерди. Көпүси динде улы алым ве хеммеси-де өвлүйәди. Ресулыллахың динини ве мужизелерини ер йүзүне яйдылар. Чүнки, жихад үчин дүрли юртлара гитдилер. Гиден ерлериндәки адамлара, дини билимлери ве мужизелери етирдилер. Буларам өзгелере билдирдилер. Шейдибем, хер асырың алымлары, өзлеринден соңкы дөвүрдәки хас көпрәк алымлара билдирдилер. Оларам, бу ылымлары ве өзлерине муны етиренлери, мүңлерче китаплара яздылар. Өвренен хадыс-ы шерифлерини, сахих, хасен диен ялы бирнәче топарлара бөлдүлер. Яланчыларың (ве еврейлериң) хадыс дийип тослап тапан сөзлерини, китапларына алмадылар. Бу хусусда, өрән дыкгатлы ве эсерден херекет этдилер. Оларың тагалласы билен, ыслам дини өрән берк эсаслар билен бинят эдилди ве хич хили үйтгедилмән яйрадылды. Бейлеки динлериң хич бири-де бейле сагдын яшап билмеди.

Сөйгүли Пыгамберимиз Мухаммед алейхисселамың мужизелери ве хак Пыгамбердиги барадакы делиллер, диниң биняды болан зеруры маглуматлар, Аллаху Тагаланың бардыгы, бирдиги, кемал сыпатлары ве Мухаммед алейхисселамың Пыгамбердиги, садык ве ынамдар боландыгы хем-де әхли Пыгамберлериң иң үстүнидиги, ынсанларың өленден соңра гайтадан ди-релжекдиги, хасаба чекилжекдиги, сырат көпрүси ве Женнетиң назыныгматларыны, Жәхеннем азаплары, хер гүн бәш вагт намазың парздыгы, өйлән, икинди ве яссы намазларының дөрт рекатдыгы, эртир намазы-ның ики рекат ве агшам намазының үч рекат парзы-ның бардыгы, асманда Ремазан айының айы гөрүлен махалы ораза башламак ве Шеввал айының айы гөрүлен халатында-да фытр байрамыны беллемек хем-де өмрүнде бир гезек хажа гитмегиң парздыгы, (аял-г з-ларың башлары ачык көчә чыкмагының ве ливата) ы

зына иш этмегиң харамдыгы, шерабың (ве көп ичилен вагты серхош эдйән алкоголлы ичгилериң дамжасы) ичилмеги, жүнүб кишиниң ве били ачылан зенанларың ве тәретсиз намаз окамагының харамдыгы ялы важып дин билимлери, алым я-да соватсыз, әхли мусулманлара, догры билдирилди. Бу билимлериң хич бири үйтгедилмән бизе етирилди. Мунуң бейледигини ынсабы болан, насрани ве еврейлер хем билйәрлер. Өз динлерини өвренен ёлларының, бейле сагдын, ынамдар дәлдигини өзлери-де боюн алярлар. Мухаммед алейхисселамың дөврүниң бизе хас якын болмагы ве Ыслам динини бизе улашдыран алымларың санының чаксыз кән болмагы, Ысламыете тосламадыр-төхметлериң гатылмагына пәсгелчилик дөредипди. Бу ики ныгмат, христиан ве яхуди динлеринде ёкдур. Иса алейхисселамың пейда болмагы билен Мухаммед алейхисселамың гелмеги арасында 600 йыл чемеси вагт бардыр (тарыхчылара гөрә). Чүнки, Иса алейхисселамың дүнйә иниши билен, Мухаммед алейхисселамың Мекге шәхеринден Мединә йөриши арасында 621 йыллык вагт бардыр (дийийәрлер. Эмма ыслам алымларына гөрә, бу тапавут мүң йылдыр). Бу узак дөврүң ичинде, дүнйәниң хер ерини наданлык гаплап алды. Сахих (догры) хабарлары, ялңышлардан айырт этмегем гаты кынлашыпды.

Иса алейхисселамың чакылык заманы, узага чекмеди. Үч йыл киби гысга вагтдан соң, Аллахү Тагала, Оны отуз үч яшында вагты гөге чыкарды. Бу гысга вагтың ичинде хем, капырларың гаршысында эжиз ве еңилен киши ягдайындады. Пыгамберлик везипесини аркайын йөредере май бермедилер. Яхудилер ве рим хөкүмети хем пәсгел берйәрди. Хавари дийилен көмекчилериниң-де саны азды. Оңа ынанан Хаварилер, он ики саны авчыды. Әхлижеси эжизди. Иса алейхисселам гөге чыкарыландан соңра, хабарлар, роваятлар йыгналып, Инжил китаплары язылды ве наданларың элине гечди. Терҗиме эдиленде-де, үйтгетмелер гиризилди. Бу Инжиллерде бир-бирине ве акла догры гелмейән маглуматлар

барды. Хатда, бир-бирлерини үйтгедип, бозуп, танкыт эдйәрдилер. Бу ягдай, Инҗилиң дүрли голязмаларында-да гөзе илйәр. Бу гарма-гүрмеликден баш алып чыкмак үчин, хер асырда поплар йыгнанып, Инҗиллери дүзетмәге межбур болупдырлар, биртопар заты гошуп, эп-эсли ерини айрыпдырлар, динде ёк самсык затлары хем гатыпдырлар. Адамлары бу китаплара ынанмага межбур эдипдирлер. Булардакы язгыларың аглабасы, Иса алейхисселамың ве Хаварилериң сөзлери дәлдир. Шонуң үчинем, дүрли пыркалара бөлүндилер. Хер асырда тәзе мезхеблер пейда болуп, көпүси-де өңкүлериң ёлундан айрылды. Әхлиси хем, эллериндәки Инҗиллериң Иса алейхисселамың гетирен дининиң китабы дәлдигини билйәрлер. Муса алейхисселамың динини ве мужизелерини аңладян еврей китаплары хем эдил шунуң ялыдыр. Йөне, бу ердәки вагт бабатда аратапавут хас көпрәкдир. Ровайята гөрә, Муса алейхисселам, Мухаммед алейхисселамың йөришинден 2348 йыл озал, вепат этди. Бу арада гечен гараңкы ве наданлыгың мөвч уран асырларында, мусеви дининиң сахих (догры) довам этмеги мүмкин дәлди. Бухтүннасар ялы залымлар-да, еврей дин адамларыны өлдүрдилер. Бир бөлегини болса, Бейт-үл-мукаддесден Бабил шәхерине есир эдип әкитди. Хатда, Кудүсде Төврат окар ялы адам галмадык вагтлары хем болды. Данял алейхисселам Төврады ятдан айдып яздырярды. Шейдип, бирбада үйтгедилмезлигини башаранам болса, соңра онуң яздыранларыны хем үйтгетдилер. Аллахү Тагала ве Пыгамберлере гелишмежек гелшиксиз сөзлер гошулды.

Мухаммед алейхисселамың дөврүнден соңра, Онуң ымматының арасында наданлыгың болмандыгыны хер миллет билйәр. Хатда, мусулманларың арасында ылым өсүп, бейик ыслам дөвлетлери гурлупдыр ве ылмы, тебигы билимлери, адалаты, ынсан хак-хукукларыны чар яна яйрадыпдырлар. Шинди, аклы ве выжданы болан бири, бу үч дини гөзден гечирсе, элбетде, ысламыете табын болар. Чүнки, максат, хак ди-

ни тапмакдыр. Ялан сөзлемек, төхмет атмак ысламыетде харамдыр. Аят-ы Керимелер ве хадыс-ы шерифлер икисинем берк гадаган эдендир. Кимем болса, бирине мыҗабат этмек улы гүнә вагты, Ресулыллаха төхмет атмак, гаты кән эссе эрбет, гаты кән эссе харамдыр. Шонуң үчинем, Мухаммед алейхисселамы ве муҗизелерини билдирйән китапларда, хич хили ялан, хич хили хата болуп билмез. Аклы-хушы ериндәки, ынсаплы адамың, хөтҗетлик этмән, соңы пеләкет болан дини зыңмагы, хак ве довамат, багтыярлык ёлы болан дине табын болмагы хөкмандыр. Бу дүнйәдәки өмүр өрән гысгадыр. Хер гүн гечип, хыял болуп галяр. Хер ынсаның соңы өлүмдир. Ондан соң, я соңсуз азап я-да эбеди ныгматлардыр. Бу пурсат, хемме кишә чалтлык билен якынлашяр.

Эй, ынсан! Өзүңе мерхемет эт! Аклыңдан гапыллык пердесини айыр! Бозугың бозукдыгыны гөрүп, ондан гутулмага чалыш! Хакың-да хакдыгыны гөр-де, оңа табын бол, япыш! Берҗек карарың өрән улы, өрән мөхүмдир. Вагт болса, өрән аздыр. Хөкман аҗалың етер бир гүн! Өлен вагтыңы ойлан! Башыңа гелҗеклере тайярлан! Хака табын болмасаң, эбеди азапдан гутулып билмерсиң! Соңкы түйкүлик, сакгал эзмез. Соңкы деминде хакы тассыкланың билен кабул болмаз. Эмма, мусулманың эден гүнәлерине өкүнип, тоба этмеги кабул болҗакдыр. Ол гүн, Аллахү Тагала: "Гулум! Саңа акыл нуруны берипдим. Онуң билен мени аңламагыңы, маңа ве Пыгамберим Мухаммед алейхисселама ве Онуң гетирен ыслам динине иман этмегиңи эмредипдим. Бу Пыгамбериң гелҗекдигини, Төвратда ве Инҗилде хабар берипдим. Адыны ве динини әхли юртлара яйдым. Эшитмедим дийип билмерсиң. Гиҗе-гүндиз, дүнйә үчин харс уруп, дүнйәниң зовкысапасы дийип ишледиң. Ахыръетде башыңа гелҗеклери бирҗигем ойланмадың. Гапыл вагтың, өлүмиң пенҗесине дүшдүң" дийсе, ненең җогап берҗек?

Эй, ынсан! Башыңа гелҗек затлары ойлан! Өмрүң түкенмәнкә, аклыңа айлан! Төверегиндәки гөрүп, геплешип, сөйүп, горкуп йөрен адамларың еке-екеден

өлдүлер, бир хыял дей, гелип гитдилер. Говы ойлан! Эбеди отда янмак, ненең җебирли азапдыр! Соңсуз ныгматларың ичинде яшамак болса, нәхили аҗайып ныгматдыр. Булардан бирини сайламак, хәзир,сениң элиңде. Хеммәниң соңы, бу икисинден бири болҗакдыр. Мундан гутулмак мүмкин дәл. Муны ойланмазлык ве чәресини гөрмезлик, наданлык ве телбеликдир. Аллахү Тагала, хеммәмизи акла табын боланлардан этсин. Әмин.

"Кавл-үс-себт фи редд-и ала деавил-протестанет" китабында шейле язяр: Алламе Рахметуллах эфенди[1], "Изхар-үл-хак" атлы китабында шейле диййәр: Ысламыет хениз башламанка, хич ерде хакыкы Төврат ве хакыкы Инҗил ёкды. Хәзирки бар боланлары, догры билен ялан гатышык хабарлардан эмеле гетирилен тарых китапларыдыр. Куръан-ы Керимде билдирилен Төврат ве Инҗил, хәзирки бар болан Төврат ве Инҗил адындакы китаплар дәлдир. Буларың ичиндәкилерден, Куръан-ы Керимің тассыкланлары догрудыр. Рет эденлери болса, нәдогрыдыр. Куръан-ы Керимде билдирилмедик затлар барада, догры я ялңыш диймейәрис. Дөрт Инҗилиң, Аллах келамыдыгыны хабар берйән чешме, делил ёкдур. Хиндистанда чыкыш эден Иңлис попы-да муны кабул эдйәр ве милады 313-нҗи йыла ченли, дүнйәде йүзе чыкан гарышык вакалар нетиҗесинде бу делиллер йитди. Хорн Инҗил дүшүндиришиниң икинҗи томунда, тарыхчы Мочеимин[2], 1332[?-1913]-нҗи йылда чап эдилен тарых китабының биринҗи томуның 65-нҗи сахыпасында ве Лардис, Инҗил дүшүндиришиниң бәшинҗи томуның 124-нҗи сахыпасында Инҗиле артыкмач затларың

---

[1] Рахметуллах Хинди, 1306[?-1889]-нҗы йылда Мекгеде арадан чыкды.

[2] Мочеим Жоанн Лоренз Вон, Немец протестант попы ве тарых-чысы. 1694-нҗи йылда Лүбекде дүнйә инип, 1174[?-1755]-нҗи йылда-да Геффинденде дүнйәден өтйәр. Иң мешхур эсери "Мукаддес Инҗил тарыхыдыр".

языландыгы ве үйтгедилендиги барада белленип гечилйәр. Кирум[1] шейле дийийәр: "Инжили (Китаб-ы мукаддеси) терҗиме этҗек вагтым, бир-бирине меңземейәндиклерини билдим." Адам Кларкенин[2], дүшүндириш китабының биринҗи томунда шейле сөзлер бар: "Инжил латынча терҗиме эдиленде, көп үйтгешикликлер гиризилди. Бир-бирине догры гелмейән гошмача затлар язылды". Католик Вард[3], 1841-нҗи йылда нешир эдилен китабының 18-нҗи сахыпасында шейле язяр: "Гүндогардакы динсизлер, Инжилиң көп ерини үйтгетдилер. Протестант попларың, Җемс 1-ә берен рапортларында, дога китабымыздакы Зебурлар,Ибранилере меңзәнок. Гошулан, айрылан ве дүзедилен 200-е якын үйтгешиклик бардыр". Протестант поплары муны ене-де үйтгетдилер. Рахметуллах эфендиниң келамы бу ерде тамам болды. "**Изхар-үл-хак**" китабында, муңа меңзеш ниҗе мысаллар нәче дийсең бар. Иззедин Мухаммединиң "**Эл-фасылу-бейнел-хак вел-батыл**" ве Абдүллах-ы Терҗуманың "**Тухфе-түл-эриб**" китабында-да, Инжиллериң үйтгедилиши барада энче мысаллар гөркезилипдир. Иса алейхисселамың хич зат язмандыгыны, ызында язгы галдырмандыгыны ве хич киме хич зат яздырмандыгыны әхли поплар өрән язылды. Буларың ичинден дөрдүси сечилип алынды. Иса алейхисселамдан секиз я-да он ики йыл соңра,

---

[1] Кирум, жероме Саинт, Стамбулда үч йыл яшады. 382-нҗи йылда Риме гитди. Папаның секретары болуп ише башлансоң, ки-табы мукаддеси (Инжили) латынча терҗиме этди. 30-нҗы сентябрда улы дабара билен, бутханаларың ресми китабы дийип кабул этди.

[2] Адам Кларке, 1179-1249[?-1760-1832] Ирландиялы Инжил вагызчысы. Мешхур эсери "Китаб-ы мукаддесе дүшүндириш" атлы китабыдыр.

[3] Вард Вильям Георге, 1228-1300[?-1812-1882] мешхур католик, иңлис попы. Танымал эсери "Христиан бутханасының идеалыдыр .

Палестинада сүряни дилинде "**Матта**" Инҗили язылды. Бу Инҗилиң асыл нусгасы ёкдур. Грекче терҗимеси бар. "**Маркос**" Инҗили 30 йыл соң, Римде язылды. "**Лука**" Инҗили 28 йыл геченден соңра, Искендериййеде (Александрия) грек дилинде язылды. "**Юханна**" Инҗили болса 38 йыл я-да 60 йыл соңра, Эфсус шәхерин-де язылды. Әхлисинде, роваятдыр-хекаялар ве Иса алейхисселамдан соң йүзе чыкан кәбир затлар языландыр. Лука ве Маркос Хаварилерден дәлди. Өзгелерден эшиденлерини яздылар. Бу китаплары язанлар китапларына Инҗил диймәндилер, тарых китабы дийипдилер. Соң терҗиме эденлер Инҗил дийдилер.

Ишбу "**Кавл-үс-себт**" китабы, бир протестант попуның арап дилинде, Мүсүрде чыкардан "**Экавил-үл-Куръаниййе**" китабына җогап эдилип, сейитлерден Адбүлкадыр Искендераны тарапындан 1341[?-1923]-нҗи йылда языляр, 1990-нҗи йылда "Хакыкат китабеви" тарапындан арабы "**Эс-сырат-үл-мүстеким**" ве "**Хуласат-үл-келам**" китаплары билен бирликде чап эдилендир.

Түркче "**Изах-үл-мерам**" атлы китапда шейле дийййәр:

Асыл Инҗил Ибрани дилинде языланыдыр ве еврейлер Иса алейхисселамы өлдүрҗек болуп эле гечиренлеринде, оны ёк этдилер. Иса алейхисселамың чакылык дөври болан үч йылың ичинде бир сураты хем язылманды. Христианлар асыл Инҗили инкәр эдййәрлер. Буларың Инҗил дийййән дөрт китабында, хич хили ыбадат ёкдур. Диңе, Иса алейхисселамың еврейлер билен эден дава-җеделлери бар. Эмма, дин китабы диймек, ыбадатлары билдирен китап диймекдир. Төврада гөрә ыбадат эдйәрис дийййән болсалар, онда нәме үчин шенбе гүнүне әхмиет бермек, сүннет болмак, хер гүн эртир ве агшам аяк үстүнде дога этмек, белли гүнлерде ораза тутмак, аялдан айрылма хукугына эе болмак ве доңуз эти иймезлик ялы, Төврадың важып эмирлерини ерине етирмейәрлер? Булары берҗай этмезлиге ругсат берйән хөкүмлер хем Инҗил-

лерде ёк. Эмма вели, Куръан-ы Керимде ыбадат, гөзел ахлак, хукук, сөвда, оба хожалык ве тебигы билимлери өвренмеклик хакында гиңишлейин билдирилйәр. Бедени ве рухы хер хили мүшгүлчиликлер чөзүлендир.

Шахырлар, эдебиятчылар, капырлар мүң дөрт йүз йылдан бәри, нәче җан этселер-де, Куръаны Керимиң бир аятының хем меңзешини тапып билмедилер. Сөзлери арапча болуп, әхли ерде бу дил гиңден уланылянам болса, екеҗе аята меңзейән хич бир задың тапылмазлыгы хем, онуң гудратыны гөркезйәр. Мухаммед алейхисселамың бейлеки муҗизелери гутарып, диңе атлары галандыр, Куръан-ы Керим болса, мыдама, әхли ерде гүн нуры ялы парлаяр. Әхли дерди деп эдйәр. Аллахү Тагала, бүтин гулларыны багтыяр этмек үчин, Хабиб-и экремине (сөйгүли Пыгамберине) оны хөдүр-керем этди, индерди. Соңсуз ыхсан ве мерхемети билен, бозулмакдан ве өзгеришликден горап саклаяр. Бейлеки китаплар үчин, горап саклаҗакдыгы барада сөз берен дәлдир. (Аллахү Тагала, Куръан-ы Керими, сөйгүли Пыгамбери Мухаммед алейхисселама, Җебрайыл атлы перишде билен, бөлек-бөлек, йигрими үч йылда иберди. Илкинҗи халыф Эбу Бекир "радыяллахү теала анх" хем, Аллахү Тагаланың иберен бу аятларыны бир ере җемләп яздырды. Шейдибем, "**Мусхаф**" дийилен, уллакан китап эмеле гелди. Отуз үч мүң Сахаби, бу Мусхафың, Мухаммед алейхисселамың билдеренлери билен харпма-харп догры гелйәндигини, бирагыздан тассык этдилер. "**Рыяд-ун-насыхың**" 375-нҗи сахыпасында, Куръан-ы Керимде 6236 аятың бар-дыгы беян эдилйәр. Кәбир улы аятлар, кичи аятлара бөлүнйәндиги үчин, аятларың саны көпелйәндир.

Шунлукда, аят саны 6366 болан Мусхафлар бардыр. Мухаммед алейхисселам, Куръан-ы Керимиң хеммесини Эсхабына дүшүндирди. Ыслам алымлары, Эсхаб-ы кирамдан эшиденлерини яздылар. Мүңлерче дүшүндириш китаплары эмеле гелди ве дүнйә яйрады. Хәзирки вагтда, дүнйәниң хер ериндәки Куръан-ы Керим,

шол бир Куръан-ы Керимдир. Араларында екеже харп, екеже нокат тапавут ёкдур.)

Бүтин Пыгамберлериң шеригатлары, өз дөвүрлериниң ислеглерине лайык боландыгы үчин, бир-биринден пархлыдыр. Эмма, хеммесинде хем, иман эдилжек хусуслар, шол бир затларды. Әхлиси, Аллахү Таганың бирдигини, өлүмден соңра дирелишиң бардыгыны хабар бердилер. Икилемәниң (тес-ние) дөрдүнҗи паслының 39-нҗы аятында (Ерлериң ве гөклериң эеси бирдир, Башга ёкдур), алтынҗы паслында (Эй, Ысрайыл, диңле! Аллахымыз, Реббимиз бирдир) ве "Сыфр-үл-мүлук-и салисде", Сулейман алейхисселам Бейт-үл-мукаддеси (Кудүсдәки "Акса" метҗидини) гурандан соң (эй, Ысрайылың Аллахы! Ерде ве гөклерде, сениң дей Реб ёкдур. Сен ерлере ве гөклере сыгмарсың. Бу гуран өйүме ненең сыгасың) диендиги язылгыдыр. "Сыфр-үл-мүлук-ил-еввелде" **Самоил 1-иң** он бәшинҗи паслының 29-нҗы аятында **Самоил** Пыгамбериң (Ысрайылың эзизи, ягны ылах ве чокунагы, ялан сөзлемез ве пушман болмаз. Чүнки Ол, ынсан дәлдир) диендиги языландыр. **Эшъия** Пыгамбере дегишлидир өйдүлйән китабың 45-нҗи бабында (Мен Реб! Менден гайры Аллах ёкдур. Нуры ве түмлүги, хайры ве шери Мен яратдым) дийилйәр. Матта Инҗилиниң 19-нҗы бабында (Бири оңа шей дийди - Эй, говы мугаллым! Эбеди дурмуша говушмак үчин мен нәме ягшы иш эдейин! Оңа җогап хөкмүнде - маңа нечүн говы дийййәрсиң? Бирден (тәкден) башга говы ёкдур. Ол - Аллахдыр. Эбеди дурмуша говушмак ислейән болсаң, Онуң несихатларына гулак гой!) дийилйәндиги язылгыдыр. Маркосуң 12-нҗи бабында (Кәтиплериң бири: Биринҗи эмир недир? - дийип сорады . Иса алейхисселам шейле җогап берди - Эмирлериң биринҗиси, Реббимиз бирдир. Бүтин калбың билен, бүтин дуркуң билен Реббиңи сөй!) дийилйәр. Мухаммед алейхисселам хем, бу эмри берди.

Эгер, киши Мухаммед алейхисселама ынанмаян болса, бүтин Пыгамберлере ынанмадыгы болар. "**Эканим-и селасе**" дийилйән "**Теслисе**"(үч Таңры) ынанмак

бүтин Пыгамберлере ынанмазлык болар. Теслис ынанжы, Иса алейхисселамың гөге гөтерлишинден кән махал геченден соңра пейда болды. Мундан өң "**Насара**" ве "**Тевхид**" ынанжыны тутярдылар ве Төврадың хөкүмлерини ерине етирйәрдилер. Бутпаразларың көпүси ве Грек философлары насрани боландан соңра, өңки ынанчларындакы теслиси хем насранилик билен гарым-гатым этдилер. Насара динине, теслис ынанжыны илкинжи болуп гатан адамың, милады 200-нжи йылда "Себлиюш" атлы попдугы ве бу себәпли көп ган акандыгы, француз дилинде язылан "**Куррет-үннүфус**" китабында ве арапча терҗимесинде гиңишлейин беян эдилйәр. Шол вагтлар, биртопар алымлар тевхид тараплык болдулар ве Иса алейхисселамың ынсан ве Пыгамбердигини билдирдилер. 300-нжи йылларда, Искендерийейеде, Арйүс, тевхиди ыглан этди ве теслисиң писад хем-де бозукдыгыны нешир этди. 325-нжи йылда, бейик Константиниң баштутанлыгында Изникде җемленен поплар межлисинде, тевхид рет эдилди, Арйүс-де афароз (нәлетленен) дийип, ыглан эдилди. Теслисиң үчүнжи таңрысы дийййән "**Рух-үл-кудс**"лериниң нәмедигини өзлери хем биленоклар. Иса алейхисселам, эжеси Меръем азраның гарнында, Рух-үл-кудсдан эмеле гелди дийййәрлер. Ыcламыетде Рух-үл-кудсуң, Җебрайыл адындакы мелекдиги билдирилди[1]. Шемседдин Сами бег 1316[?-1898]-нжи йылда чыкарылан "**Камус-үл-алам**" атлы китабында шейле язяр: Ыслам дининиң Пыгамбери Мухаммед алейхисселамдыр. Какасы Абдуллах, атасы болса Абдүлмутталыб бин Хашим бин Абд-и Менаф бин Кусай бин Килабдыр. Тарыхчылара гөрә, милады 571-нжи йылың апрель айының йигримисине догры

---

[1] "Изах-ул-мерам" китабыны, Манастырлы Абдуллах Абды бин Дестан Мустафа бег языпды. 1303[?-1885]-нжи йылда дүнйәден өтйәр "рахметуллахи алейх". Китап, 1288[?-1871]-нжи йылда Стамбул Эдирнекапының дашында, Мустафа паща теккесиниң шыхы Яхя эфендиниң нешириятында чап эдилйәр.

гелйән, Ребиъулеввел айының он икиси, душенбе гиҗеси, даңа якын, Мекге шәхеринде дүнйә инендир. Эҗеси, Вехеп гызы Эмине, Эминәниң какасы-да Абд-и Менаф бин Зүхре бин Килабдыр. Килаб, Пыгамберимизиң какасы Абдуллахың атасының какасыдыр. Абдуллах сөвда үчин Шама гидип, ызына гайдып гелйәркә Медине төверeклеринде, "**Дар-үн-набига**"да вепат эдйәр. Йигрими бәш яшындады, оглуны гөрүп билмеди. Бәш йыллап сүйт эҗеси Халыманың тайпасында яшады. Бу Бени Саад тайпасы, Арабыстаның иң дүрс, иң гөзел гүрлейән тайпасыды. Шонуң үчин, Мухаммед алейхисселам өрән дүрс сөзләрди. Алты яшында махалы, Эмине Мединедәки дайыларына әкидип, шол ерде арадан чыкды. Энекеси Үмми Эймен Оны Мекгә гетирип, Абдулмуталлыба табшырды. Секиз яшында вагты, Абдулмуталлыб хем арадан чыкансоң, какасының доганы Эбу Талыбың өйүнде яшады. Он ики яшындака, Эбу Талыб билен сөвда үчин Шама гитди. Он еди яшында махалы, агаларындан Зувейр Емене әкитди. Йигрими бәш яшында, Хатыҗа "радыяллахү анха"ның кервени билен Шама гатнап уграды. Аклы, эдеби, гөзел ахлагы ве ишеңңирлиги билен ат-овазасы яйрады. Ики ай соңра, Хатыҗа билен гош бирикдирди. Кырк яшында вагты, Җебрайыл адындакы мелек гелип, Пыгамбер боландыгы хабары говушды. Иң биринҗи Хатыҗа, соңра Эбу Бекир ве ызянынданам хениз чагалыкдан сайланмадык Алы ве Зейд бин Харисе иман этди. Кырк үч яшын-да вагты, хеммәни дине чагырмак эмредилди. Мүшриклер җебир-җепа бердилер. Элли үч яшында, Аллахү Тагаланың ругсат бермеги билен Медине-и Мүневвере йөриш этди. Милады 622-нҗи йылы, сентябрь айының йигримиси ве Ребиулеввелиң секизи душенбе гүни, Мединәниң Куба обасына гелди. Хезрети Омар халыфка, бу йылың Мухаррем айының биринҗи гүни (**Хиҗри Камары**) тәзе йылың башлангыҗы кабул эдилди. Июль айының он алтынҗы анна гүнүди. Сентябрың йигримиси гүни-де (**Хиҗри шемси**) тәзе йыл болды. 623-нҗи милады йылы, хиҗри шемси

ве камары йылларың биринжисинде болды. Капырлара гаршы газават ве жихад эмир эдиленден соңра, йөришиң (хижретиң) икинжи йылында "**Бедр сөвеши**" болды. 950 капырдан эллиси өлдүрилип, кырк дөрди есир алынды. Үчүнжи йылда "**Ухуд сөвеши**" болды. Капырлар үч мүң, мусулманлар еди йүз адамды. 75 Сахабе шехит болды. Бу йыл зенанларың яшынмагыны эмр эден аятлар пейда болды. Дөрдүнжи йылда "**Хендек сөвеши**", бәшинжи йылда "**Бени мусталак сөвеши**", алтынжы йылда "**Хайбер сөвеши**" ве Худейбийеде "**Биат-үл-рыдван**" шертнамасы баглашылды. Единжи йылда Бизанс хөкүмдары Кайсере ве Эйран шасы Кисре Ыслама чагырян хатлар иберилди. Секизинжи йылда Гераклы рум гошуны билен "**Муте газават урушы**" болды ве **Мекге Фетх** эдилди (эле гечирилди) хем-де "**Хунейн сөвеши**" болды. Докузынжы йылда "**Тебүк сөвешине**" гидилди. "**Хошлашык хажына**" онунжы йыл гидилди. Он биринжи йылда, он үч гүн гыздырып ятандан соң, Ребиул-евеллиң он икиси душенбе гүни, метжидине битишик отагында, 63 яшында арадан чыкды.

Ресулыллах "саллаллахү алейхи ве селлем" элмыдама гүлер йүзли, сүйжи сөзлүди. Мүбәрек йүзүнде нур парларды. Гөренлер ашык боларды. Ылмы, сабры, гөзел ахлагы мүңлерче китапларда язылгыдыр. Хатыжадан "Радыяллаху анха" ики оглы, дөрт гызы дүнйә инипдир. Мүсүрли Мариеден бир оглы болды. Патмадан өзгеси, өзи аятда вагты вепат этдилер. "Камус-улаълам"ың язгысы бу ерде тамам болды.

Ымамы Газали "**Кимя-йы сеадет**" китабында шейле язяр: Аллахү Тагала, гулларына Пыгамберлери иберди. Бу бейик адамларың үсти билен, гулларына, рөвшен гелжеге ве пеләкете себәп болан затлары хабар берди. Пыгамберлериң иң улусы, иң үстүни ве ахыркысы (Мухаммед) алейхисселамдыр. Бүтин адамзада, әхли миллете Пыгамбердир. Дүнйәниң әхли еринде, хемме киши ол бейик Пыгамбере ынанмалыдыр ве Оңа табын болмалыдыр.

Бейик алым, сейитлерден Абдулхаким Арвасы "рахметуллахи алейх" Стамбулда язан "**Эсхаб-ы Кирам**" китабында шейле диййәр: Ресулыллахың мүбәрек гызы хезрети Патма билен чагалары, кыямата ченли Әхл-и бейтдирлер. Булар питнечи болсалар хем, сөймек герекдир. Булары сөймек, калп, беден ве байлык билен көмек этмек, хормат гоюп сыламак, иман билен өлмеклиге себәп болар. Сирияның Хама шәхеринде сейитлер үчин суд җайы барды. Мүсүрдәки Аббасы халыфлары дөврүнде, Хасаның "радыяллахү теала анх" өвлатларына "**Шериф**" ады берлип, ак селле оранмагы, Хүсейниң "радыяллахү теала анх" өвлатларына-да "**Сейит**" ады берлип, яшыл селле оранмагы макул гөрүлди. Бу мүбәрек несилден өнен мүбәрек чагалар, судьяның хузурында хасаба алынярды. Солтан Абдулмеҗид Хан "рахметуллахи теала алейх" дөврүнде, масон Решид паша, Иңлислериң буйругы билен бу суд җайларыны япдырды. Асыллы болмаян мезхебсиз кишилере-де, галплык билен, сейит дийилди. Тослама сейитлер хер ерде көпелди. "**Фетава-и-хадисиййе**"де шейле дийилйәр: "Ысламыетиң илкинҗи дөврлеринде, Әхл-и бейтдәкилериң хеммесине шериф дийилйәрди. Мысал үчин, шериф-и Аббасы, шериф-и Зейнели ве ш.м. Фатымы солтанлары шайыды. Диңе Хасан ве Хүсейниң өвлатларына шериф ады берилди. **Мүсүрдәки Түркмен солтанларындан** Эшреф Шабан бин Хүсейин 773[?-1371]-нҗи йылда, сейитлериң шерифлерден тапавут эдил-меги үчин, яшыл селле оранмакларыны эмир этди. Бу адатлар әхли ере яйранам болса шери гымматы ёкдур". "**Мират-и каи-натда** " ве "**Мевахиб-и ледүниййениң**" түркче терҗимесинде ве Зеркани шерхинде, единҗи максадың үчүнҗи паслында, бу хусусда гиңишлейин гүррүң эдилйәр."

ЭПИЛОГ

Гысгача **Дин** диймек, Аллахү Тагаланың разы болан затларыны, ерине етирилмеги хөкман болан ыбадатлары, дүнйәде ве ахырьетде сеадете (эбеди багтыярлык, рахатлык) говушмагы өвретмек үчин, Аллахү Тагала тарапындан Пыгамберлере билдирилен хөкүм-лер диймекдир. Ынсанларың ногсан акыллары билен айдан чакламалары ве ой-хыяллары дин дәлдир. Акыл, диниң эмир ве гадаганларына дүшүнмәге ве булары амала ашырмага көмек эдер. Эмир ве гадаганларың сырларына, хакыкатларына, себәплерине гөз етирип билмез. Булар хакда пикир йөредип билмез. Бу хикметлери, Аллахү Тагаланың, Пыгамберлере билдирмеги билен ве Өвлүйәниң калпларына ылхам бермеги ве пейда болмагы билен өвренип болар. Бу хем, диңе Аллахү Тагала тарапындан ыхсан эдилсе, несип болар.

Шинди, дүнйә ве ахыръет сеадетине говушмак ве Аллахү Тагаланың разылыгыны газанмак үчин, мусулман болмак герекдир. Мусулман болмадыга **капыр** дийилйәр. **Мусулман болмак** үчин, **иман этмек** (ынанмак) ве ыбадат этмек герекдир. Ыбадат, бүтин сөзлериңи ве ишлериңи, Мухаммед алейхисселамың шеригатына лайыклыкда алып бармакдыр. Ыбадатлары, хич хили бәхбит араман, диңе Аллахү Тагаланың буйругы боландыгы үчин, ерине етирмелидир. Шеригат, Куръан-ы Керимде ве хадыс-ы шерифлерде билдирилен хөкүмлердир (эмирлер ве гадаган эдилен затлар) ве булары фыкх, ягны ылмы-хал китапларындан өвренип болар. Шеригаты, ягны хер мусулманың ерине етирмеги я-да чекинмеги эмредилен хөкүмлери билмек, эркеклере-де, зенанлара-да **Парзы айындыр**. Булар, ынсанлары, рухы ве бедени кеселлерден горап саклаян довалардыр. Медицина, сунгат, сөвда ве хукук ылымларыны өвренмек үчин, лицейлерде ве университетлерде, энче йыллар окалышы ялы, **Ылм-ы хал**

китапларыны ве арап дилини өвренмек үчин-де, йыллар бойы ишлемек герекдир. Булары өвренмейәнлер, иңлис җансызларының, булара алданан сатлык дин адамы шеклиндәки мүнафыкларың, залым хем хайын дөвлет адамларының галат сөзлерине, шылтакларына ынаныл, дүнйәде ве ахыръетде пеләкетлере, азаплара сезевар боларлар.

Келиме-и шехадет айтмаклыга ве ынанмаклыга **Иман** дийилйәр. Дили билен гайталап манысына-да дүшүнип, ынанан кимселере **Мүъмин** дийилйәр. **Келиме-и шехадет** (***Эшхеду эн лә иләхе иллаллах ве эшхеду энне Мухаммеден абдуху ве ресулух***)дир. Манысы (**Аллахдан башга ылах(чокуныл җак) ёкдур ве Мухаммед алейхисселам, Онуң гулы ве бүтин ынсанлара гөндерен Ресулыдыр**), Ондан соңра, хич Пыгамбер гелмез диймекдир. "**Меракыл - Фелах**" китабының тахтави беллигинде, каза намазлары соңунда шейле дийилйәр: " Аллаху Тагаланың, диңе бардыгына ынанмак етерлик дәлдир. Шәриги бар диен капырлар хем, бардыгына ынанярлар. Мүъмин болмак үчин хем бардыгына, хем-де (бир, дири, кадыр, алим, эрадалы ялы) сыпатларына, әхли зады гөрйәндигине ве эшидйәндигине, Ондан башга ярадания ёкдугына ынанмак хөкмандыр). Мухаммед алейхисселамың **Ресул-Пыгамбер**дигине ынанмак диймек, хер сөзүниң Аллаху Тагала тарапын Оңа билдирилендигине ынанмак диймекдир. Аллаху Тагала **Ысламыет-и**, ягны иман ве шеригат ылымларыны Куръан-ы Кериминң үсти билен Оңа билдирди. Ерине етирилмели эмирлере **Парз** дийилйәр. Гадаган эдилен затлара **Харам** дийилйәр. Икисине билеликде **Шеригат** дийилйәр. Бир кишиниң, мусулман болан бадына, хаял этмән, адамларың арасына яйран ыслам ылымларыны өвренмеги оңа парз болар. Булары өвренмеклиге әхмиет бермән, хөкман дәлдир-ле дийәйсе иманы гидер. **Капыр** болар. Капыр халына өлен кишиниң ахыръетде хич гүнәсиниң гечилмеҗекдиги ве Довзахда эбеди, соңсуз янҗакдыгы

аят-ы керимелерде ве хадыс-ы шерифлерде ачык билдирилйәр. "Бушлук хатлары" китабының 266-нжы хатында бу хусус гиңден беян эдилйәр. Имандан айрылана **Мүртед** дийилйәр. Куръан-ы Кериме ве хадыс-ы шерифлере догры шекилде ынананлара **Әхл-и сүннет** дийилйәр. Аллахү Тагала өрән мерхеметли боландыгы үчин, әхли зады ачык билдирмеди. Кәбирлерини сырлы шекилде билдирди. Куръан-ы Кериме ве хадыс-ы шерифлере ынаныбам, кәбир ерлерине, Әхл-и сүннет алымларының хабар беришлери ялы маны бермейәнлере, **Мезхебсиз** дийилйәр. Мезхебсизлерден-де, сырлы (өртүли, гөчме маныда) билдирилен иман ылымларындан ялңыш маны чыкаранлара **Бидат әхли** я-да **Сапык** мусулман дийилйәр. Ачык ве анык билдиренлере ялңыш маны берен кимсә **Мүлхид** дийилйәр. Мүлхид, өзүне мусулмандыр өйтсе-де капырдыр. Бидат болан киши, капыр дәлдир. Эмма, хөкман Җехеннемде кән азап чекҗекдир. Әхл-и сүннет алымларының ёлуның хакдыгыны, ве үстүнликлерини билдирйән китапларың ичинде, Суданлы, пәхимли Мухаммед Сүлейман эфендиниң "**Махзен-үл-фыкх-ил-күбра**" атлы китабы өрән гымматлыдыр. Мусулман дәл халына, мусулман дек гөрүнип, анык айдылан ылымлардан, өз аклына, тебигы билимлерине гөрә бозук манылар чыкарып, мусулманлары алдадян капырлара **Зындык** дийилйәр.

Әхл-и сүннет алымларының, анык билдирилмедик кысымларың кәбир ерлерине дүшүнишлери бирибириниңкиден пархлы болды. Шейдибем, амелде, ягны шеригата уймак бабатда, дөрт мезхеб эмеле гелди. Булара **Ханефи**, **Малики**, **Шафи-и** ве **Ханбели** мезхеблери дийилйәр. Бу дөрт мезхебиң иманлары шол бир затдыр. Ыбадатлары бираз пархлыдыр. Бир-бирлери билен дин гардашы хөкмүнде гатнашярлар. Хер мусулман ислән мезхебини сайлап, оңа уяр. Әхли ишини сайлан мезхебине гөрә эдер. Мусулманларың дөрт мезхебе бөлүнмеги, Аллахү Тагаланың рехнедидир. Мусулманлара эден улы мерхеметидир. Мусулман

киши, өз мезхебине гөрә ыбадат эдйәркә кынчылык йүзе чыкайса, башга мезхебе өйкүнип, бу ишини аңсатҗак ерине етирер. Өзге мезхебе өйкүнип, уюп билмек үчин герекли шертлер барада "Сеадет-и Эбедиййе" китабында гиңишлейин маглумат берилйәр.

Иң мөхүм ыбадат намаздыр. Намаз окан адамың мусулмандыгы мәлим болар. Намаз окамаян кишилериң мусулман болуп болмадыгы шүбхелидир. Бир кимсе, намаза әхмиет берибем, хич хили себәп ёкка, ялталыкдан терк этсе, Малики, Шафи-и ве Хан-бели мезхеблеринде, судуң карары билен өлдүрилер. Ханефиде, намаза башлаянча туссаг эдилер ве дерхал каза этмеги (өвезини долмагы) эмредилер. "**Дүрр-үл-мүнтека**", "**Ибни Абидин**" ве "Хакыкат китабеви"ниң чап эден "**Китаб-үс-салатында**" шейле дийилйәр: "бәш вагт намазы хич хили себәпсиз я-да вагтлы-вагтында окамазлык, бир-бириңден пархлы, ики саны улы гүнәдир. Терк эдилендиги үчин каза этмек, вагтында окамандыгы үчин-де хаҗа гитмек я-да тоба этмек герекдир." Каза этмейәниң тобасы кабул болмаз. Хер гүн бәш парз намазындан өң я-да соңундан окалян "**реватип сүннетлериң**" ерине-де каза намазларыны окап, улы гүнәлерден гутулмак лазымдыр. Парз борҗы бар вагты, хич сүннетиң я-да нафиле намазларының (согап үчин окалян намаз) догры болса-да, кабул эдилмейәндигини, ягны Аллахү Тагаланың вада бе-рен согапларына говшуп билмеҗекдиги, догры ёлдакы китапларда язылгыдыр. Булар "**Сеадет-и Эбедиййе**" китабымызда билдирилендир. Намазы, бир себәп билен сыпдырмак гүнә дәл хем болса, окап билмедик парз-ларыны хаял-ягаллыга ёл бермән, каза этмеклик, дөрт мезхебде-де хөкмандыр. Эмма, Ханефиде, гүзераны үчин газанар ялы вагт реватиб сүннетлери ве хадыс-ы шерифлерде билдирилен нафиле намазларыны окамак үчин дервайыс болан вагта ченли гиҗикдирмек җайыз болар. Ягны, казалар бу себәплер билен гиҗикдирил-йән болса, говудыр. Бир себәп билен окап билмедик

парз борҗы боланың, реватиб сүннетлери ве нафиле намаз окамагы бейлеки үч мезхебе гөрә-де, җайыз дәлдир, харамдыр. Бир себәп билен терк эдилен намазлар билен, хич хили себәпсиз терк эдилен намазлар бир-биринден тапавутланяр. Икисиниң деӊ дәлдиги "**Дүрр-үл-мухтарда**", "**Ибни Абидинде**", "**Дүрр-үл-мүнтекада**", "**Меракыл-Фелахың**" Тахтави душүндири-шинде ве "**Җевхерде**" ачык айдыландыр.

"**Түркие**" газетиниң Стамбулда гойберлен, 1996-нҗы йылың 13-нҗи сентябрындакы санында шейле сетирлер бар :

Гүнбатардакы ыслам душманлары ери геленде гара гүйч билен, ери геленде-де дүрли оюнлар билен эле гечирен ыслам дөвлетлерини, ыслам халкларыны асырлар бойы эзип гелдилер. Бу юртларың ерасты, ерүсти нәхили байлыклары бар болса, барыны сырып-сүпүрдилер. Мундан башга рухы тайдан, хем динлерини, хем диллерини хем-де урп-адатларыны унутдырдылар. Ысламыетиң душманы болан бу эзиҗи дөвлетлериң башыны Британия чекйәрди.

Хиндистан, Англияның иң важып колониясы болуп дурярды. Иңлислере дүнйә хәкимиетини пешгеш эден зат, онуң түкенмез тебигы байлыкларыдыр. Диңе Биринҗи Җахан Уршунда, Британия бу дөвлетден, бир ярым миллион эсгер ве бир миллиард рупия нагт пул алды.

Буларың көпүсини Османлы Дөвлетини парчаламак үчин уланды. Парахатчылык вагты болса, Англияны акыл алмаз дереҗеде өсдүрен, Иңлис ыкдысадыетини ве малиясыны гүйчлендирен дөвлет - Хиндистандыр.

Хиндистаның бейлеки колониал дөвлетлере середенинде, хас мөхүм роль ойнамагының ики себәби бар: Биринҗиден, дүнйәни эзмеклери үчин улы пәсгелчилик дөредйәр дийип хасаплаян Ыслам дини Хиндистанда гиңден яйрапды ве Мусулманлар бу ерде агырлыгыны гоюпды. Икинҗиси болса, Хиндистаның тебигы байлыкларыдыр. Хиндистаны элинде сакламак үчин, Хиндистана гидйән ёлуң угрундакы әхли ыслам дөвлетлерине агыз салды, питне ве писат тохумларыны экип, доганы-догана күшгүрди ве бу дөвлетлериң хәкимиетини эле алып, бүтин тебигы байлыкларыны ве милли хазынасындан гопарып, үзнүксиз өз юрдуна дашадылар.

Османлы Императорлыгындакы херекетлере эсердеңлик билен гөзегчилик этмек, дүрли сыясы оюнлар билен Османлылар билен Руслары урша сокуп, Хиндистана көмек эдип билмез ялы ягдая гетирип парчаламак, ёк эдип басып алмак Иңлис сыясатының эсасы болуп дурярды.

Иңлислер, Османлы-Рус уршы гидип дурка, Хиндистаны Англия короллыгына бакна дөвлет дийип, ыглан этдилер. Мешхур масонлардан бири Митхад Пашаның Османлы Дөвлетини урша итмеги, ысламыете етирен зеперлериниң иң улусыдыр. **Солтан Абдул'азиз** ханың шехит эдилмеги-де, Иңлислериң ойнуды.

Иңлислер, өз етишдирен адамларыны Османлы Дөвлетлеринде мөхүм везипелере ише ерлешдирипдилер. Бу дөвлет адамлары ады Османлы, пикир ве зикирлери болса Иңлисди. Буларың ичинде иң мешхурларындан бири болан Мустафа Решид паша соңкы гезек, алты гүнлүк баш векиллик везипесинде махалы, 28.10.1857-де Иңлислериң Хиндистандакы эден улы Дели гыргынчылыгына гутлаг хатыны иберди. Ондан өң, галан мусулманларың херекетлерини басып ятырмак үчин, Англиядан гелйән гошмача гүйҗүң Мүсүриң үсти билен гечирилмеги меселесинде, Османлылардан ругсат сорадылар. Масонларың үсти билен бу ругсат алынды.

Иңлислер, халкы динден дашлашдырмак үчин, Хиндистандакы диниң диреги ве мысалы болуп дурян медресе ве чага мекдеплерини япдылар. Халка лидер болуп билҗек әхли алымлары ве дин адамларыны шехит этдилер.

Иңлислер, хөкмүрованлык эдйән әхли ыслам дөвлетлеринде эдишлери ялы, Ыслам алымларыны, Ыслам китапларыны, Ыслам мекдеплерини ёк этдилер. Түйс динден хабарсыз, бисоват яш несли етишдирдилер.

Эзйән ерлерини доландырянларың атлары Ахмет, Мехмет, Мустафа, Алы ялы мусулман атларыды. Эмма, Ысламыет билен багланышыгы диңе атларыды. Буларың, гөз үчин парламенти (меҗлиси) болупды, эмма хич хачан гарашсыз болмандылар, мыдама Иңлислериң буйругы билен херекет эдипдилер."

Пыгамберимиз "саллаллахү алейхи ве селлем" шейле буюряр (**Аллахү Тагаланың иң говы гөрйән адамы, динини өвренйән ве башгалара-да өвредйән кишидир. Диниңизи ыслам алымларының агызларындан өврениң!**)

Хакыкы алымлары тапып билмедик, Әхл-и сүннет алымларының китапларындан өвренмәге ве бу китаплары яйратмага чалышмалыдыр. Ылмың, амалың ве ыхласың эеси болан мусулмана (**Ыслам алымы**) дийилйәр. Бу үчүсинден бири ногсан болубам, өзүни алым дийип танадана (эрбет дин адамы, ёбаз) дийилйәр. Ыслам алымы, динин горагчысыдыр. Ёбаз, шейтаның көмекчисидир.[1]

---

[1] Ыхлас билен амал этмек үчин өвренилмейән болса, о ылмың пейдасы ёкдур. "**Хадыка**" биринҗи том, 366-367-нҗи сахыпалар ве "**Мектубат**" биринҗи томуң 36-нҗы, 40-нҗы ве 59-нҗы хатларына середиң !